

KONKURENTNOST INDUSTRIJE TEKSTILA I ODJEĆE U EUROPSKOJ UNIJI I HRVATSKOJ

Musliu, Laura

Professional thesis / Završni specijalistički

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:911692>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Laura Musliu

PDS-828-2008

Specijalistički poslijediplomski rad

**KONKURENTNOST INDUSTRIJE TEKSTILA I
ODJEĆE U EUROPSKOJ UNIJI I HRVATSKOJ**

Ekonomika Europske Unije
**EKONOMSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

MENTOR: Prof. dr. sc. Radmila Jovančević

ZAGREB, 2020. GODINE

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
1.1. Predmet i ciljevi istraživanja.....	3
1.2. Sadržaj rada.....	4
1.3. Metode istraživanja.....	5
2. IDUSTRIJA TEKSTILA I ODJEĆE I UVJETI U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI.....	6
2.1. Karakteristike i značaj industrije tekstila i odjeće	6
2.2. Uvjeti u međunarodnoj trgovini tekstila i odjeće.....	11
3. RAZVOJ I KONKURENTNOST INDUSTRIJE TEKSTILA I ODJEĆE U EUROPSKOJ UNIJI.....	17
3.1. Pokazatelji razvoja u industriji tekstila i odjeće	17
3.2. Konkurentnost industrije tekstila i odjeće	36
4. RAZVOJ I KONKURENTNOST INDUSTRIJE TEKSTILA I ODJEĆE U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	45
4.1. Gospodarska kretanja u industriji tekstila i odjeće	45
4.2. Konkurentnost industrije tekstila i odjeće	50
5. STRATEGIJE RAZVOJA I IZAZOVI INDUSTRIJE TEKSTILA I ODJEĆE U EUROPSKOJ UNIJI.....	54
5.1. Strateški izazovi industrije tekstila i odjeće u Europskoj Uniji	54
5.2. Odrednice razvoja industrije tekstila i odjeće u Europskoj Uniji	60
6. STRATEGIJE RAZVOJA I IZAZOVI INDUSTRIJE TEKSTILA I ODJEĆE U HRVATSKOJ.....	65
6.1. Strateški izazovi industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj	65
6.2. Odrednice razvoja industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj	67
7. ZAKLJUČNE ANALIZE	75
LITERATURA.....	78

SAŽETAK.....	83
ABSTRACT.....	84
POPIS TABLICA.....	85
POPIS GRAFIKONA	86
POPIS SLIKA	88
ŽIVOTOPIS	89

1. UVOD

1.1. Predmet i ciljevi istraživanja

Predmet istraživanja ovog specijalističkog poslijediplomskog rada je industrija tekstila i odjeće u Europskoj Uniji i u Hrvatskoj koja se, iako ima dugu tradiciju, danas suočava s velikim poteškoćama. Njena konkurentna pozicija je ugrožena, posebice zbog strogih zakona o zaštiti okoliša, kontinuiranih tehnoloških promjena, problema zaštite prava intelektualnog vlasništva, nedostatka visoko obrazovanih kadrova, slabog rasta produktivnosti, nedostatka inovativnosti i stalnog povećanja troškova proizvodnje. Jedan od glavnih čimbenika koji ugrožavaju industriju tekstila i odjeće Europske Unije je slobodan uvoz tekstila, omogućen ukidanjem uvoznih kvota, koji je doveo do ulaska dodatne konkurencije, posebice iz Azije. To je najviše utjecalo na poduzeća koja se bave masovnom proizvodnjom koju azijska poduzeća naprave uz manje troškova te su tako u mogućnosti ponuditi nižu cijenu za isti proizvod. Veliki broj radnika ostaje bez posla jer poduzeća svoje poslovanje sele na područja na kojima su troškovi rada i troškovi proizvodnje niži, a zakonodavstvo nije tako strogo.

Kao odgovor na tržišne promjene koje ugrožavaju industriju tekstila i odjeće Europska Unija je donijela dugoročne programe restrukturiranja, tehnološkog unaprjeđenja i modernizacije. U Europskoj Uniji su se ti programi počeli primjenjivati i to je dovelo do poboljšanja konkurentnosti poduzeća smanjenjem, pa čak i ukinućem, masovne proizvodnje i proizvodnje jednostavnih proizvoda te koncentracijom na proizvode s velikom dodanom vrijednošću, proizvodnju tekstila od sintetičkih vlakana i posebnim doradama. Proces primjene donesenih programa u Hrvatskoj još nije zaživio ali su poduzeća krenula u restrukturiranje što bi trebalo dovesti do istih rezultata kao i u Europskoj Uniji.

Industrija tekstila i odjeće će, usprkos konkurentskim pritiscima sa stranih tržišta, ostati važan čimbenik gospodarske aktivnosti u Europskoj Uniji, pa tako i Hrvatskoj.

Postavljene znanstvene hipoteze su:

- liberalizacija uvoza tekstila i odjeće s Dalekog istoka ima snažan utjecaj na strateško planiranje poslovanja u europskoj industriji tekstila i odjeće,

- povećani uvoz tekstilnih proizvoda s Dalekog istoka na europsko tržište će dovesti do smanjenja broja zaposlenih u tekstilnom sektoru, nekonkurentne tvrtke će bankrotirati dok će se neke tvrtke uspjeti održati uz restrukturiranje,
- promjena globalnih tržišnih uvjeta će natjerati industriju tekstila i odjeće u preusmjerenje proizvodnje na proizvode s visokom dodanom vrijednosti.

Ciljevi istraživanja ovog specijalističkog poslijediplomskog rada su:

- analizirati karakteristike i značaj industrije tekstila i odjeće,
- analizirati uvjete u međunarodnoj trgovini tekstilom i odjećom,
- analizirati pokazatelje razvoja tekstilne industrije Europske Unije i Hrvatske,
- analizirati konkurentnost industrije tekstila i odjeće u Europskoj Uniji i Hrvatskoj,
- analizirati strategije razvoja i izazove tekstilne industrije Europske Unije i Hrvatske.

Pomoću strane i domaće literature, odrediti ćemo kakav je globalni konkurentni položaj industrije tekstila i odjeće u Europskoj Uniji i Hrvatskoj, kakvo je njeno poslovanje s obzirom na brze promjene na tržištu, te uzimajući u obzir ekonomska kretanja, objasniti koje radnje i rješenja je potrebno primijeniti kao odgovor na promjene konkurentnih uvjeta a koji bi bili prihvatljivi za sve sudionike na tržištu (potrošače, poduzeća i zaposlenike).

1.2. Sadržaj rada

Ovaj poslijediplomski specijalistički rad je podijeljen u šest poglavlja koji zajedno čine jednu logičnu cjelinu koja prikazuje stanje u industriji tekstila i odjeće u Europskoj Uniji. U uvodu je definiran predmet istraživanja rada, znanstvene hipoteze, ciljevi istraživanja, metode rada, te njegov sadržaj. Drugo poglavlje se bavi osnovnim pojmovima i definicijama koje su bitne za razumijevanje industrije tekstila i odjeće, te razvojem tekstila kroz povijest s naglaskom na Europu. U tom dijelu su analizirani i utjecaj globalizacije na tekstil u Europi, bitni trgovački sporazumi te utjecaj liberalizacije na uvoz tekstila iz Kine. Treće i četvrto poglavlje se bave gospodarskim položajem i konkurentnošću industrije tekstila i odjeće u Europskoj Uniji i Hrvatskoj te uključuju proučavanje poslovanja kroz analize gospodarskih kretanja (kretanje proizvodnje, cijena, zaposlenosti, broja poduzeća, investicija, te uvoza i izvoza) u različitim vremenskim razdobljima te analize konkurentnosti kroz razne usporedbe (usporedbe proizvodnje,

investicija, produktivnosti, troškova). Treće poglavlje govori o stanju u Europskoj Uniji a četvrto poglavlje o stanju u Hrvatskoj. Peto i šesto poglavlje se bave strateškim izazovima i odrednicama razvoja u industriji tekstila i odjeće u Europskoj Uniji i Hrvatskoj uz detaljniji osvrt na Europsku tehnološku platformu koju je osnovala Europska Komisija te SWOT analizu koju je proveo Ekonomski institut u Zagrebu u sklopu Strateških odrednica razvoja industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj. U sedmom poglavlju je zaključak ovog poslijediplomskog specijalističkog rada i odgovori na postavljene znanstvene hipoteze.

1.3. Metode istraživanja

Rad se temelji na opisnom pristupu a najznačajnije metode istraživanja koje se koriste u radu su metode analize i komparacije. Analiziraju se kretanja u industriji tekstila i odjeće u Europskoj Uniji i Hrvatskoj uzimajući u obzir glavne pokazatelje razvoja industrije.

Pošto se radi o istraživanju dinamične prirode, metodom deskriptivne statistike, se uspoređuju određeni podaci u različitim vremenskim razdobljima što je moguće zahvaljujući statističkoj bazi Europske Unije i Hrvatske – Eurostat, Euratex, Hrvatski Državni Zavod za Statistiku. Analiza konkurentnosti je ograničena na osnovne pokazatelje gospodarskih kretanja i poslovanja kao što su kretanje proizvodnje, proizvođačkih cijena, kretanje broja zaposleni, neto dobit, uvoz i izvoz. Koriste se sekundarni izvori podataka (domaća i strana literatura, novinski članci i Internet).

Komparacijom analiziranih podataka dokazati ćemo kako je liberalizacija uvoza tekstila i odjeće imala snažan utjecaj na strateško planiranje poslovanja u europskoj industriji tekstila i odjeće, da povećani uvoz tekstilnih proizvoda s Dalekog istoka dovodi do smanjenja broja zaposlenih u tekstilnom sektoru, te da će promjene na globalnom tržištu rezultirati preusmjeravanjem na proizvodnju proizvoda s visokom dodanom vrijednosti.

U okviru sekundarnog istraživanja korištene su metode: analize, sinteze, indukcije i dedukcije, metode klasifikacije, metode komparacije i deskriptivna statistika, kojima su prikupljene relevantne informacije iz područja industrije tekstila i odjeće u Europskoj uniji i Hrvatskoj.

2. IDUSTRIJA TEKSTILA I ODJEĆE I UVJETI U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI

2.1. Karakteristike i značaj industrije tekstila i odjeće

Industrija tekstila i odjeće je radno usmjerena industrija kod koje u izradi finalnog proizvoda veliki udio ima rad a radna snaga su ljudi s nižim stupnjem obrazovanja s relativno niskim plaćama. Rad predstavlja veliki dio proizvodnje i zato zatvaranje tekstilnih poduzeća može dovesti do opasnih socijalnih problema. Poduzeća koja s preskupom domaćom radnom snagom ne mogu konkurirati na tržištu zatvaraju postojeću proizvodnju i kupuju tekstil i odjeću u zemljama gdje je taj proizvod jeftiniji zbog jeftinije radne snage, a neki čak i sele svoju proizvodnju u navedene zemlje. U oba slučaja to dovodi do viška radne snage.

Teško je govoriti o tekstilnoj industriji a da se ne spominje i industrija odjeće jer su industrija tekstila i industrija odjeće tehnološki usko povezane. Izlazni proizvod industrije tekstila čini ulazni proizvod industrije odjeće što im daje snažnu vertikalnu povezanost. Te industrije su povezane i industrijskom i trgovinskom politikom. Svi programi restrukturiranja, modernizacije, te smjernice koje se donose na državnim i regionalnim razinama obuhvaćaju u jedno industriju tekstila i industriju odjeće. Isto je i sa trgovinskom politikom glede raznih ugovora i sporazuma koji omogućuju bolje uvjete trgovanja. Razliku između industrije tekstila i industrije odjeće možemo, donekle, pronaći u strukturi zaposlene radne snage. Industrija tekstila koja podrazumijeva tri osnovne operacije – pređenja, tkanja i dorade, je više automatizirana te tako zahtjeva manje radne snage i zaposlenici u toj industriji su, zbog tehnološke zahtjevnosti, višeg stupnja obrazovanja (Nordas, 2004).

Tekstilni proizvodi su sirovine, poluproizvodi i gotovi proizvodi koji mogu biti izrađeni industrijski ili ručno. Ono što definira tekstilni proizvod je njegov sirovinski sastav i on mora biti isključivo od tekstilnih vlakana bez obzira vrstu procesa proizvodnje koji je doveo do finalnog proizvoda. Dolje navedeni proizvodi ubrajaju se u tekstilne proizvode (NN, 2010/41):

- proizvodi koji sadrže najmanje 80% masenog udjela tekstilnih vlakana,
- tekstilije za namještaj, kišobrani, suncobrani i sjenila koja sadrže najmanje 80% masenog udjela tekstilnih vlakana; kao i tekstilni dijelovi višeslojnih podnih obloga, madraca i opreme za kampiranje, te tople podstave obuće, rukavica i rukavice bez prstiju, pod uvjetom da ti dijelovi ili podstave čine najmanje 80% mase čitavog proizvoda,

- tekstilije sadržane u drugim proizvodima čiji su nedjeljivi dio ukoliko je naveden njihov sastav.

S obzirom na Nacionalnu klasifikaciju djelatnosti pod tekstilne, odjevne i kožne djelatnosti spadaju društva koja kao glavnu djelatnost imaju registrirano jedno od slijedećeg:

Tablica 1: Nacionalna klasifikacija djelatnosti za proizvodnju tekstila i odjeće

C13 Proizvodnja tekstila	
13.10	Priprema i predenje tekstilnih vlakana
13.20	Tkanje tekstila
13.30	Dovršavanje tekstila
13.91	Proizvodnja pletenih i kukičanih tkanina
13.92	Proizvodnja gotovih tekstilnih proizvoda, osim odjeće
13.93	Proizvodnja tepiha i sagova
13.94	Proizvodnja užadi, konopaca, upletenoga konca i mreža
13.95	Proizvodnja netkanog tekstila i proizvoda od netkanog tekstila, osim odjeće
13.96	Proizvodnja ostaloga tehničkog i industrijskog tekstila
13.99	Proizvodnja ostalog tekstila, d. n.
C14 Proizvodnja odjeće	
14.11	Proizvodnja kožne odjeće
14.12	Proizvodnja radne odjeće
14.13	Proizvodnja ostale vanjske odjeće
14.14	Proizvodnja rublja
14.19	Proizvodnja ostale odjeće i pribora za odjeću
14.20	Proizvodnja proizvoda od krzna
14.31	Proizvodnja pletenih i kukičanih čarapa
14.39	Proizvodnja ostale pletene i kukičane odjeće

Izvor: NN, 2007/58

Prema definiciji Europske Komisije industrija tekstila i odjeće obuhvaća (Europska Komisija, 2007):

- obradu sirovih materijala (pripremu ili proizvodnju raznih tekstilnih vlakana i/ili pređe): prirodna vlakna (pamuk, vuna, svila, lan, juta...) i umjetna vlakna (prirodni polimeri dobiveni preradom celuloze – svila, acetat; sintetička vlakna organskog porijekla – poliester, akril, poliamid; i vlakna anorganskog porijekla kao što su staklo, metal, keramika),

- proizvodnju tkanine – pletene i tkane (pletenje i tkanje),
- procesi dorade (bojanje, bijeljenje, tiskanje, premazivanje, plastificiranje),
- preoblikovanje tkanine u proizvode kao što je odjeća (pletena i tkana), tepisi i ostale tekstilne podne obloge, kućni tekstil (posteljina, zavjese, ručnici, stolnjaci),
- proizvodnju tehničkog i industrijskog tekstila (ribarske mreže, umjetna trava, materijali za izolaciju, filtri, tekstilne zidne tapete).

Zbog sve veće konkurencije na području tradicionalnih tekstilnih proizvoda za europsku tekstilnu industriju je uvelike dobio na značaju razvoj tehničkog i industrijskog tekstila. Proizvodnja tog tekstila je tehnološki zahtjevnija, iziskuje stručniju radnu snagu i skuplju opremu za proizvodnju. Za tehnički i industrijski tekstil je jako bitna inovativnost što iziskuje velika ulaganja u istraživanje i razvoj na što konkurencija, iz zemalja s jeftinom radnom snagom, nije spremna. Rješenja koja tekstilni proizvođači svojim industrijskim tekstilom nude ostalim industrijama omjerom kvalitete i cijene su prihvatljivija od postojećih rješenja i zato potražnja za takvim proizvodima stalno raste. Tehnički tekstil je, za razliku od tradicionalnih tekstilnih proizvoda, izdržljiviji i njegova prednost je primjenjivost u raznim uvjetima (vodonepropusnost, vatrootpornost, vjetronepropusnost, uljeodbojnost...). Kao takav će uvijek imati kupce koji su spremni platiti kvalitetu i na tom području Europski proizvođači vide svoju priliku te sve više usmjeravaju tekstilnu proizvodnju na to područje.

Pamuk je u Europu došao trgovačkim putovima koji su nastali u vrijeme Aleksandra Velikog i njegovih nasljednika. Uzgoj i prerada pamuka je započela u Španjolskoj početkom 7. stoljeća. U razdoblju od 800. do 950. godine je područje Španjolske imale status vodeće europske države koja je koristila pamuk. Unatoč procvatu tekstilne industrije u Španjolskoj je Italija bila ta koja je najviše utjecala da Europa prihvati pamuk kao tekstilne vlakno. Godine 1350. je u Italiji započela renesansa koja je donijela sa sobom svijest o važnosti kvalitete odjevnih predmeta. Do tada se malo pažnje davalo na odjeću te su se većinom nosili proizvodi od vune i lana. Renesansa je pridonijela procvatu industrije pamuka u Italiji. Venecija je u to vrijeme bila prijestolnica svjetskog tržišta pamuka. Oko 1320. godine se između Venecije i Ulma počelo trgovati pamučnim proizvodima i to je bio trenutak kada je pamuk postao dio tekstilne industrije cijele Europe.

Pamučnu tkaninu su u 14. i 15. stoljeću proizvodili u Njemačkoj, pa u Nizozemskoj, Švicarskoj i u sjevernoj Francuskoj. Već u 16. stoljeću se taj sektor tekstilne industrije iz Nizozemske preselio u Englesku. Počeci industrije pamuka u Švicarskoj sežu još u srednji vijek ali je njezin razvoj počeo puno kasnije kada su ih francuski hugenoti u 17. stoljeću upoznali s tehnikom pređenja i tkanja tankih tkanina. Na kraju 18. stoljeća je pređenje i tkanje spadalo u najvažnije djelatnosti države.

Engleska industrija pamuka je od 1700. godine pa nadalje jako napredovala. 1738. godine je bila patentirani prvi mehanički uređaj koji je nadomjestio ručni rad pri izvlačenju vlakana iz izrađene pređe. Godine 1764. je bio napravljeni prvi mehanički stroj za izradu pređe, nekoliko godina kasnije su razvili pokretni stroj na kojemu su bila vretena. Godine 1779. je izumljena predilica koja je mogla presti iznimno fine niti. Slijedeća prijelomna godina je bila 1785., kada je Edmund Cartwright patentirao prve mehaničke razboje.

Ti izumi su Engleskoj u 18. stoljeću donijeli vodeće mjesto u svjetskoj tekstilnoj industriji pamuka. Engleska tekstilna industrija je dobila važnu gospodarsku ulogu u ukupnoj europskoj industriji. Da bi tako i ostalo Engleska je uvela zakon o zabrani izvoza bilo kakvih informacija o patentiranim strojevima. Početak industrijalizacije u 19. stoljeću je Engleskoj tekstilnoj industriji donio vodeći položaj u izvozu i na tom položaju se Engleska uspjela zadržati sve do prvog svjetskog rata.

Od 16. do 18. stoljeća u Engleskoj proizvodnja vune bila je jedna od najvažnijih grana industrije. Sve do početka 19. stoljeća vuneni proizvodi su imali najveći udio u Engleskom izvozu. U 18. stoljeću se izvoz utrostručio jer se povećala potražnja za vunanim proizvodima u Španjolskoj, Portugalu, Italiji i Nizozemskoj. Na drugom mjestu je bio izvoz u američke kolonije. Potrebe za sirovinama u engleskoj proizvodnji vune bile su skoro u cijelosti pokrivena domaćim ovčarstvom. Proizvodnja vune, koja se razvila i u Švicarskoj, Češkoj, Njemačkoj i Francuskoj, pridružila se i proizvodnja lana, koja je bila poznata Njemačkoj već od srednjeg vijeka. Njemačka je svoje tkanine izvozila po području cijele Europe (Engleska, Italija, Portugal, Švicarska, Španjolska), te tako i na područje španjolskih kolonija u Americi. Pored Njemačke je u 18. stoljeću proizvodnja lana bila razvijena i u sjevernoj Francuskoj i u Nizozemskoj. Njemački lan je bio toliko traženi proizvod da je Njemačka s njime pokrivala skoro kompletne potrebe svog uvoza (Wilson, 1979).

Nizozemska je bila vodeća u proizvodnji sukna. Glavna središta Nizozemske su jako pazila da se proizvodnja sukna ne proširi na ruralna područja, zato su seoski obrtnici potražili zaštitu kralja Eduarda III i našli rješenje u proizvodnji na teritoriju Engleske. Tako su na područjima istočne Engleske nastala naselja flamanskih proizvođača sukna. Od tada je počeo izvoz engleskog sukna a istovremeno je počela padati proizvodnja sukna u Nizozemskoj. S vremenom su u Englesku Nizozemski doseljenici donijeli i proizvodnju slabijih i jeftinijih proizvoda i tako su se pojavile nove vrste tkanine izrađene miješanjem vunene pređe s lanenom i svilenom pređom. To je donijelo na tržište laganije, jeftinije tkanine u novim bojama i uzorcima. Za sav napredak u tom području Engleska se mora zahvaliti nizozemskim doseljenicima.

Položaj kakav su imali talijanski gradovi u srednjem vijeku i u 16. stoljeću u proizvodnji svile (Milano, Firenca, Genova) je u 17. stoljeću preuzeo Lyon u Francuskoj.

U početku 20. stoljeća u industrijski razvijenim državama cijele Europe se naglo povećao broj stanovništva što je dovelo i do velikog proširenja tekstilne industrije. Usporedno s tim je rasla i trgovina pamukom. Poslije prvog svjetskog rata engleska tekstilna industrija se počela suočavati sa sve većom konkurencijom iz ostalih država što je dovelo do postepenog povećanja uvoza sirovog pamuka u Englesku. Poslije drugog svjetskog rata je opet počeo rasti broj tekstilnih poduzeća i zaposlenih u tekstilnoj industriji (Wilson, 1979).

U pedesetim godinama se naglo povećao uvoz pamučnog tekstila u Europu. Zemlje izvoznice pamuka su bile Indija, Pakistan i Hong Kong, zemlje koje su ušle u fazu industrijalizacije. Te zemlje su, za razliku od Velike Britanije, ulagale u novu opremu što je dovelo do toga da je njihova proizvodnja postala bolja i modernija od proizvodnje u Velikoj Britaniji. Troškovi rada u tim državama su bili znatno niži nego te je tako i cijena gotovog proizvoda bila niža. To je 1958. godine dovelo do većeg uvoza od izvoza pamučnih odjevnih predmeta na području Velike Britanije.

Zbog oslabljenja globalnog konkurentskog položaja u izvozu, posebice pamučnim tekstilom, britanska vlada je uvela 25% povećanje subvencija za izgradnju novih strojeva za prerađivanje tekstila. 1959. godine je vlada donijela Zakon o pamučnoj industriji (Cotton Industry Act) koji je trebao ograničiti uvoz pamučnih odjevnih predmeta iz Indije, Pakistana i Hong Konga (Moore, 1999).

U šezdesetim godinama je počeo pad proizvodnje pamuka u Engleskoj. Došlo je do brojnih preuzimanja i spajanja poduzeća. Poduzeća su se integrirala vertikalno i horizontalno te su tako proširila svoja poslovanja od proizvodnje tekstila do proizvodnje odjeće.

2.2. Uvjeti u međunarodnoj trgovini tekstila i odjeće

Globalizacija označava međunarodno tržište kojeg karakterizira slobodna trgovina i konkurencija a kretanje kapitala i proizvoda seže daleko preko državnih granica. Globalizacija je dovela do završetka razdoblja protekcionalizma koje je stoljećima ometalo svjetsku gospodarsku razmjenu. Gospodarska suradnja između različitih dijelova Svijeta postajala je još u srednjem vijeku a najpoznatiji put trgovanja je bio Put svile kojim su na područje Sredozemlja iz daleke Kine dolazili razni proizvodi, od kojih je glavni bila svila, a koji su se najviše plaćali zlatom.

Globalizacija predstavlja razvoj u različitim pogledima. Stvaranjem konkurencije na globalnoj razini oslobađa se snalažljivost i poduzetnički duh koji dovodi do poboljšanja tehnoloških inovacija. U vrijeme ekonomske recesije su se formirali novi oblici poslovanja i organizacije rada koji su bili orijentirani na trgovanje robnim markama i zapošljavanje jeftinije radne snage (Soros, 2003).

Osnove globalizacije su informacijska revolucija i liberalizacija tržišta koja je počela u osamdesetim godinama prošlog stoljeća. Pri kraju sedamdesetih godina počelo je propadanje tekstilne industrije s kojom su se morali suočiti u zapadnim zemljama Europe i u Sjedinjenim Američkim Državama. Na propast tekstilnih poduzeća u nekadašnjim socijalističkim državama nije utjecao samo pad političkog sustava već i porast interesa za suvremeno globalno okruženje. Industrija tekstila i odjeće u Europi ima dugu tradiciju i važan konkurentski položaj na području inovacija, kreativnosti i isto tako na području mode. U zadnjim godinama je europska industrija tekstila i odjeće pod utjecajem brojnih promjena radi kombinacije tehnoloških promjena i pojave bitne međunarodne konkurencije. Tu se suočava s nizom problema od trgovačkih ograničenja na pojedinim izvoznim tržištima, strogo zakonodavstvo na području zaštite okoliša, problema zaštite intelektualnog vlasništva i manjka stručnih kadrova (Eurofound, 2004).

Gore nabrojani problemi i strukturne promjene su dovele do toga da se desetljeća masovne proizvodnje u razvijenim zemljama počnu gasiti i da se tekstilna industrija (pogotovo izrada odjeće koja se primarno temelji na radnoj učinkovitosti) preusmjerava na zadovoljavanje potreba

pojedinih kupca i povećava dobit povećanom dodanom vrijednošću. To se vidi u boljoj kvaliteti tekstilnih proizvoda, upravljanju prodajnim jedinicama i u povezivanju odjevnih predmeta s uslugama. Sve veći naglasak se pridaje otkrivanju individualnih potreba kupca te se tako inače „masovan“ proizvod prilagođava kupcu.

Hrvatska je ulaskom u Europsku Uniju postala dio, oko sto puta većeg, unutarnjeg tržišta na kojem vrijedi slobodno kretanje proizvoda. Utjecaj globalizacije na slobodno kretanje roba na hrvatskom tržištu je iznimno značajan upravo na području industrije tekstila i odjeće. U našim trgovinama se pojavljuju jednakovrijedni tekstilni proizvodi domaćih proizvođača, i proizvođača Europske Unije na jednoj strani, a na drugoj strani se suočavamo sa sve većim opsegom proizvoda iz Istočne Europe i Dalekog istoka.

Razdoblje protekcionizma u novije vrijeme započelo je 1958. godine kada je Velika Britanija popisala sporazum o mjerama protiv uvoza tekstila iz Japana što je dovelo do toga da su ulogu Japana preuzele druge azijske države s niskom troškovima radne snage – Hong Kong, Tajvan i Južna Koreja.

U početku šezdesetih godina potpisani je Dugoročni sporazum o trgovini pamučnim tekstilom (Long-Term Arrangement Regarding International Trade in Cotton Textiles – LTA), koji je trebao trajati pet godina i u to vrijeme osigurati državama u razvoju povećanje izvoza za najviše 5% na godinu. Sporazum je postavio ograničenja na tkanine koje sadrže 50% ili više pamuka. Izvoznici su se tom sporazumu lako prilagodili dodavanjem drugih vlakana pamuku što je dovelo do toga da se krajem šezdesetih proizvođači tekstila i sindikati u Sjedinjenim Američkim državama pobune i zatraže zaštitu u potpisivanju novog sporazuma koji se ne bi ograničavao samo na uvoz pamuka već na uvoz svih tkanina (World Bank, 1981).

1971. godine je u Sjedinjenim Američkim državama bio potpisan trogodišnji dvostrani sporazum s Japanom koje se odnosio na vunene tkanine i tkanine iz umjetnih vlakana. Slični petogodišnji ugovori su bili potpisani s Hong Kongom, Tajvanom i Južnom Korejom. Japan se pod pritiskom tekstilne industrije iz zemalja u razvoju isto našao na suprotnoj strani te je tako ubrzo postao veliki uvoznik tekstila, i kao druge zapadne države i on sam je tražio zaštitu kroz trgovinska ograničenja (Yang, Zhong, 1998).

Najveća zaštita koju su razvijene zemlje osigurale je bila kroz potpisivanje Sporazuma o međunarodnoj trgovini tekstilom (Arrangement Regarding International Trade in Textiles) kojeg su godine 1974., donijele zemlje potpisnice Općeg sporazuma o carinama i trgovini (General Agreement on Tariffs and Trade - preteča današnje Svjetske Trgovinske Organizacije). Sporazum o međunarodnoj trgovini tekstilom je poznatiji pod nazivom Multi Fibre Arrangement. Sporazum je u početku bio zamišljen kao kratkotrajna mjera koja je trebala ograničiti izvoz tekstila iz zemalja u razvoju u razvijene zemlje. Ugovor je obnavljan u slijedećim godinama – 1978., 1982., 1986., 1991. i 1992. Sve dok ga, nakon dvadeset godina trajanja, 1995. godine, nije zamijenio Sporazum o tekstilu i odjeći (Agreement on Textile and Clothing). Sporazum (Multi Fibre Arrangement) se odnosio na sve tekstilne proizvode osim proizvoda iz teških vlakana. Prilikom predstavljanja sporazuma bilo je istaknuto da je njegovo potpisivanje s ciljem:

- širenja međunarodne trgovine tekstilom sa smanjenjem prepreka,
- pravednog razvoja trgovine bez razornih posljedica za zemlje izvoznice i uvoznice,
- ekonomskog i društvenog razvoja zemalja u razvoju,

dok se većina članaka ugovora odnosila na zaštitu uvoza. U skladu s tim sporazumom su razvijene zemlje donosile jednostrane mjere ili dvostrane sporazume koji su omogućili uvođenje kvota na uvoz proizvoda iz zemalja u razvoju. Zemlje uvoznice su bile obavezane na 6% godišnje povećanje razine uvoza proizvoda pod ograničenjem.

Usprkos velikoj borbi zajednice Europskih zemalja koje su bile zaštićene kvotama, stvaranjem Svjetske Trgovinske Organizacije 1995. godine stupio je na snagu i novi sporazum (Agreement on textiles and clothing) čija zadaća je bila da u roku od deset godina, postepenim putem, dovede do ukinuća kvota za zemlje Dalekog istoka među kojima su bile pod najvećim ograničenjima Kina, Indija, Indonezija i Južna Koreja. Svaka država Europske Unije je imala pravo sama odrediti koji proizvodi će biti uključeni u taj sporazum, tj. koji proizvodi će još idućih deset godina biti zaštićeni kvotama. Novi sporazum je donio i novi način evidencije ispunjenja kvota. Evidencija o iskorištenosti kvota se vodila preko Bruxelles-a procedura je bila takva da je svaki uvoznik iz Europske Unije nadležnom ministarstvu u svojoj zemlji predao zahtjev za odobrenjem uvoza određenog proizvoda. Svaki od tih zahtjeva je trebalo pratiti izvozno odobrenje od države izvoznice. Svaka zemlja izvoznik je imala pravo na određenu godišnju kvotu koja je bila propisana za određeni proizvod za njihovu zemlju i prema propisanim kvotama su davali izvozna

odobrenja svojim izvoznicima. Jednom kad je određena roba ispunila svoju dozvoljenu kvotu, uvoz te robe u Europsku Uniju nije bio moguć.

Istraživanje Svjetske banke (2004) je napravilo projekciju gubitka koje su zemlje u razvoju pretrpjele zbog uvođenja kvota. Taj gubitak se procjenjuje na 22,3 milijarde dolara dok se još dodatnih 17,7 milijardi dolara računa kao gubitak na osnovu tarifa, te na ukupan broj od 27 milijuna radnih mjesta.

Prema istraživanju Deutsche Bank (2004) 210 proizvoda je bilo zaštićeno kvotama i to prema 11 zemalja članica Svjetske Trgovinske Organizacije (Argentina, Filipini, Hong Kong, Indija, Indonezija, Južna Koreja, Kina, Malezija, Peru, Tajvan i Tajland) i 4 zemalja koje nisu bile članice (Bjelorusija, Sjeverna Koreja, Srbija i Crna Gora i Vijetnam) (Frank, 2005).

U početku 2005. godine, kad je prestao vrijediti Sporazum o tekstilu i odjeći, uvoz iz država članica Svjetske Trgovinske Organizacije je trebao biti oslobođen bilo kakvih količinskih ograničenja ili drugih zahtjeva za uvoznim dozvolama. Prema procjeni Europske Komisije (2006) Kina je te iste godine zabilježila povećanje izvoza u zemlje Europske Unije za 36% u količini (42% vrijednosno) dok je Indija te iste godine zabilježila 18% vrijednosni rast.

Kina, koja je postala članicom Svjetske trgovinske organizacije 2001. godine, snažno je utjecala na trgovinsku razmjenu tekstilnih proizvoda. Kina se za nastup bez ograničenja na europskom tržištu jako dobro pripremila i u usporedbi s ostalim svjetskim gospodarstvima osigurala sebi velike prednosti. Kina je puno uložila u izgradnju tekstilnih tvornica i to je u kratkom roku rezultiralo izgradnjom modernih tvornica sa suvremenom tehnologijom koje niskim fiksnim troškovima, jeftinom radnom snagom i visokom produktivnošću mogu ponuditi finalni proizvod po najkonkurentnijoj cijeni (Dayaratna-Banda, Whalley, 2007). S vlastitom proizvodnjom sirovina (najveći svjetski proizvođač pamuka i svile, drugi najveći proizvođač vune i lana) u mogućnosti je isporučiti gotov proizvod bez da ovisi o trgovinskoj razmjeni s drugim zemljama. Slične prednosti ima i Indija koja je isto tako jedan od vodećih svjetskih proizvođača tekstilnih sirovina. Uz prednost proizvodnje sirovina Indija isto tako ima niske fiksne troškove i jeftinu radnu snagu. Nedostatak Indije u usporedbi s Kinom je niža tehnološka razvijenost koja rezultira nižom produktivnošću.

O Kini, kao vodećoj tekstilnoj svjetskoj sili, govore i podaci iz 2005. godine koji kažu da Kina ima preko 19 milijuna zaposlenih u tekstilnoj industriji, oko 40.000 tekstilnih tvornica i skoro 400 tekstilnih fakulteta (Hines, 2007).

Ukidanje kvota u 2005. godini je Kini donijelo otvaranje EU i SAD tržišta i porast izvoza na najvišu razinu do tada što je iznosilo 118 milijardi USD (23,3% porasta u odnosu na 2004. godinu) unatoč troškovima koji su u razdoblju od 2004. do 2006. godine znatno porasli – zabilježeno je 10% povećanje troškova radne snage i čak 40% povećanje fiksnih troškova (Lett, Banister, 2007). Ukidanje kvota je imalo velike posljedice na tekstilne tvornice i zaposlenike tekstilne industrije u državama koje su najveći uvoznici tekstilnih proizvoda iz Kine. Zbog nemira unutar Europske unije i zbog njezinih gospodarskih konflikata s Kinom iste je godine došlo do spora između Pekinga i Bruxelles-a. Svi gospodarstvenici i političari propagiraju liberalizaciju tržišta a s druge strane raznim ograničenjima štite svoju industriju, dok uvoznici, velike trgovačke kuće, uvelike podupiru uvoz kineskih proizvoda (Wick, 2009). Europska Komisija je morala naći rješenje koje bi zadovoljilo i proizvođača i uvoznika. Veliki protivnici ukinuća kvota su bile države koje još uvijek imaju jako raširenu tekstilnu industriju, te koje ne mogu svojim cijenama konkurirati jeftinim kineskim proizvodima, a to su Italija, Španjolska, Portugal i Francuska. Zemlje koje su zagovarale slobodnu trgovinu vidjele su u liberalizaciji trgovine tekstilom dobre poslovne mogućnosti i zauzimale su se za fleksibilniji sustav kvota koji bi im olakšao uvoz tekstilnih proizvoda iz Kine. To su zemlje gdje prevladava većinom trgovina, Velika Britanija, Njemačka, Švedska i Danska.

06. travnja 2005. je Europska Komisija donijela Smjernice o korištenju klauzule o zaštiti određenih tekstilnih proizvoda (Guidelines for the use of the Textile Specific Safeguard Clause), koja je dio Protokola o pristupanju Kine u Svjetsku trgovinsku organizaciju. Klauzula je dozvoljavala da se kao zadnja mjera osiguranja neočekivanog porasta uvoza tekstila iz Kine, a da bi se održao normalan razvoj trgovine s tekstilom, uvedu količinska ograničenja. Tim smjernicama, u kojima su se udovoljili interesi pojedinih europskih država, su se pojasnile okolnosti pod kojima i na koji način će se primjenjivati zaštitne mjere protiv uvoza tekstila iz Kine.

Smjernice su postavile postupak po kojem je zemlja, članica Unije, bila u mogućnosti provoditi klauzulu, tj. uvesti ograničenja. Država koja želi uvesti ograničenja je prvo morala zahtijevati

dogovore s Kinom i moliti ju da sama ograniči izvoz pojedinih proizvoda na razinu prvih dvanaest od četrnaest mjeseci prije same žalbe + 7,5% (6% za vunene proizvode). Ako ne pristane onda joj se te mjere mogu nametnuti i to u roku trajanja od jedne godine. Nakon isteka tog razdoblja država članica može ponovo tražiti uvođenje mjera na isti način i to sve do kraja 2008. godine.

Iste godine, 10. lipnja su Kina i Unija potpisale novi sporazum o tekstilu (EU – China textile agreement) koji je uređivao kvote do kraja 2007. godine. Kvote su obuhvaćale deset kategorija (puloveri, muške hlače, bluze, majice, haljine, grudnjaci, lanene pređe, pamučne tkanine, posteljine i tekstil za kuhinje) i ograničavale su godišnje povećanje u rasponu od 8% do 12,5% (Europska Komisija, 2005).

Kraj ograničenjima uvoza tekstila iz Kine je došao 09. listopada 2007. kada je Europska Komisija donijela odluku o ukidanju kvota uz jednogodišnje praćenje uvoza. Praćenje je trebalo dati jasnu sliku o mogućem razvoju trgovine i osigurati predvidljivost poslovanja (Europska Komisija, 2007).

3. RAZVOJ I KONKURENTNOST INDUSTRIJE TEKSTILA I ODJEĆE U EUROPSKOJ UNIJI

Industrija tekstila i odjeće je važan dio prerađivačke industrije Europske Unije. Ona igra važnu ulogu u ekonomiji i društvu u mnogim regijama Europe. Prema podacima iz 2013. godine u Europskoj Uniji je bilo 185.000 tekstilnih poduzeća koja su zapošljavala 1,7 milijuna ljudi i ostvarivala promet od 166 milijardi dolara. Industrija tekstila i odjeće ima udio od 3% u dodanoj vrijednosti i 6% udio u zapošljavanju u ukupnoj prerađivačkoj industriji Europske Unije. Više od 90% zaposlenih je zaposleno u poduzećima koja broje 50 ili manje zaposlenih tako da je ta industrija u Europskoj Uniji koncentrirana u malim poduzećima. Skoro 75% ukupne proizvodnje tekstila i odjeće je smješteno u samo četiri zemlje članice i to Italiju, Francusku, Njemačku i Španjolsku.

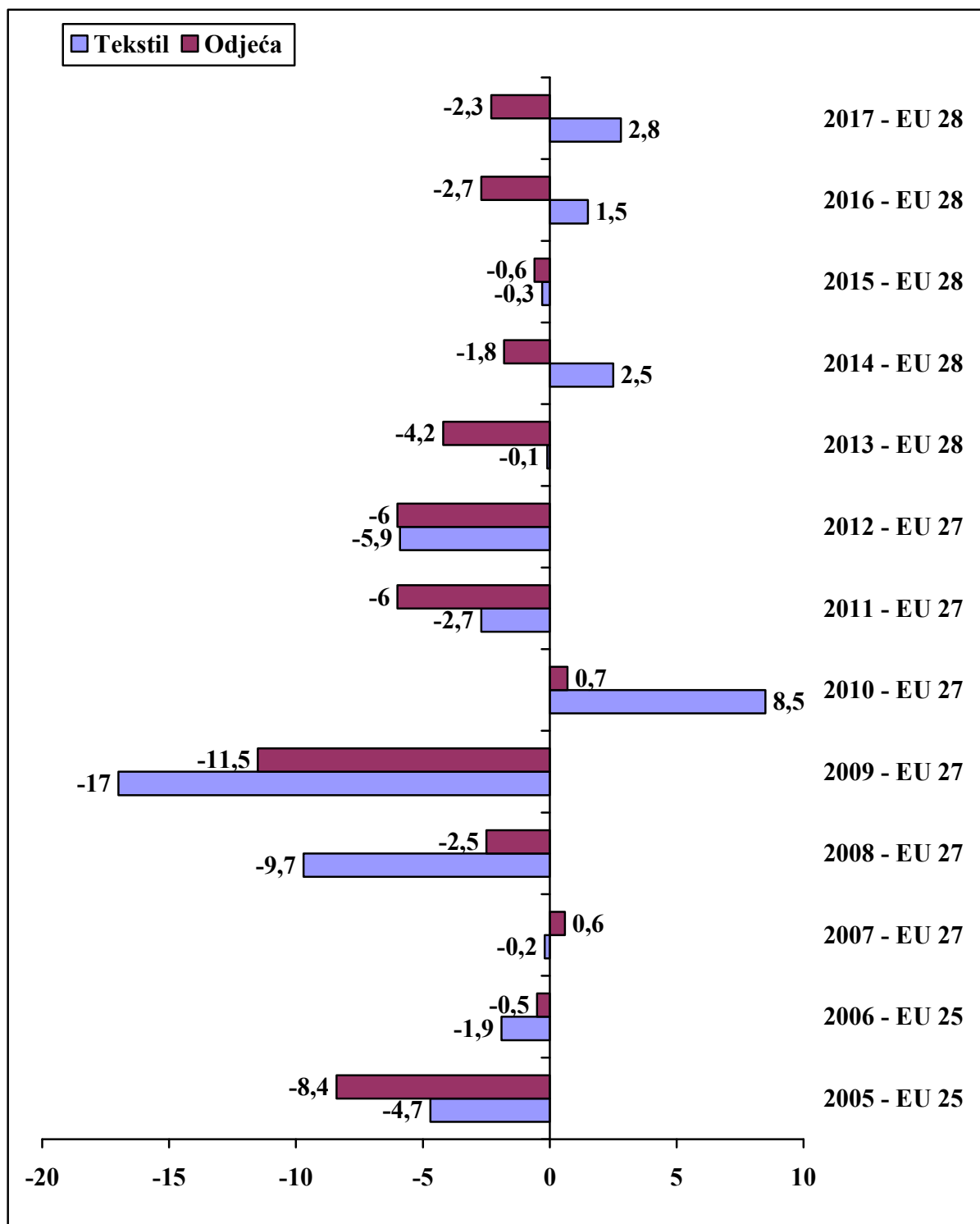
3.1. Pokazatelji razvoja u industriji tekstila i odjeće

Do uvida u stvarno stanje u kojem se nalazi industrija tekstila i odjeće u Europskoj Uniji najlakše se može doći analizom pokazatelja razvoja. Svaki pojedini pokazatelj, ako promatran kroz godine, daje pregled postojećeg stanja i pokazuje smjer u kojem se ta industrija kreće. Dubinskom analizom pokazatelja može se jasno definirati gdje se nalaze problemi.

Jedan od najbitnijih ekonomskih pokazatelja za pojedinu industriju je samo kretanje proizvodnje. Opseg proizvodnje tekstila EU-27 u 2005. godini, u usporedbi s 2004. godinom, se smanjio za 4,7% dok se u proizvodnji odjeće volumen smanjio za 8,4%. U idućoj godini se isto tako zabilježio pad, ali ne tako drastičan kao prošle godine čemu svjedoči pad proizvodnje tekstila od 1,9% i proizvodnji odjeće od 0,5% (Grafikon 1).

U 2007. godini se u proizvodnji odjeće zabilježio porast od 0,6%. Iako su podaci za 2008. godinu za prvih šest mjeseci pokazivali povećanje od 4,2% (Digna, 2008), na kraju godine je ipak zabilježen pad u odnosu na 2007. godinu i to u iznosu od 2,5%. Proizvodnja tekstila za prvih šest mjeseci 2009. godine je pokazivala smanjenje od 1,3% ali se to do kraja godine popelo na 9,7% što dokazuje da je kriza u tekstilnoj industriji počela krajem 2008. godine a vrhunac krize je nastupio 2009. godine sa zabilježenim poražavajućim rezultatima smanjenja proizvodnje od 11,5% u industriji odjeće i čak 17% u industriji tekstila.

Grafikon 1: Proizvodnja u industriji tekstila i odjeća (po sektoru) u Europskoj Uniji (rast u %)

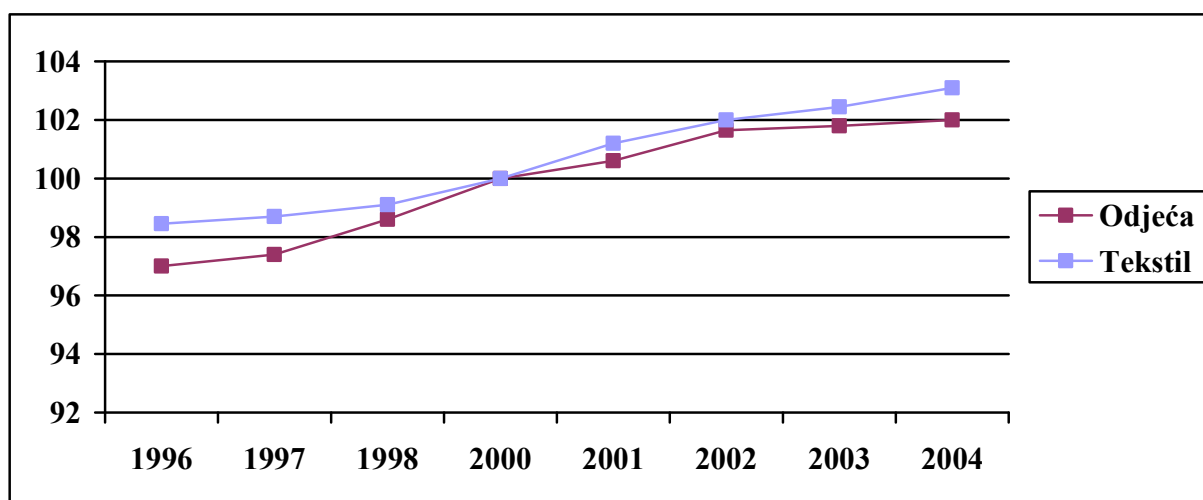
Izvor: EURATEX, razna godišta

U ukupnom razdoblju od 2000. pa do kraja 2007. godine se proizvodnja tekstila u Europskoj Uniji smanjila za jednu petinu dok se proizvodnja odjeće smanjila za jednu trećinu. U samoj strukturi proizvodnje tekstila najveće smanjenje su doživjele proizvodnja tkanina, pletiva i kućnog tekstila. Svoju poziciju na tržištu u proizvodnji tekstila su ojačali proizvođači umjetnih vlakana za proizvodnju posebnih tekstila (Digna, 2008).

Jasan pokazatelj oporavka nakon krize i njezinog vrhunca u 2009. godini je i 2010. godina koja je jedina godina koja je zabilježila porast istovremeno u proizvodnji tekstila i odjeće. Tada je proizvodnja tekstila porasla za 8,5% a proizvodnja odjeće za neznatnih, ali ipak pozitivnih 0,7%. Iduće godine su bilježile daljnja smanjenja u industriji odjeće dok je u industriji tekstila u nekim godinama čak zabilježen i porast. Najznačajnija od tih godina za industriju tekstila je bila 2017. godine kada je zabilježen porast drugu godinu za redom u iznosu od 2,8% u odnosu na 2016. godinu. Najmanji pad od 2010. godine u industriji odjeće je zabilježen u 2015. godini i on je iznosio 0,6% smanjenja u odnosu na 2014. godinu.

Uz kretanje proizvodnje bitno je sagledati i kretanje cijena. Zbog povećanja troškova rada i energije proizvođači tekstila i odjeće u Europskoj Uniji su kontinuirano primorani povećavati cijene. Sektor proizvodnje odjeće, zbog povećanog pritiska globalne konkurencije, je u nepovoljnijem položaju od sektora proizvodnje tekstila i to ima utjecaj i na povećanje cijena (Grafikon 2).

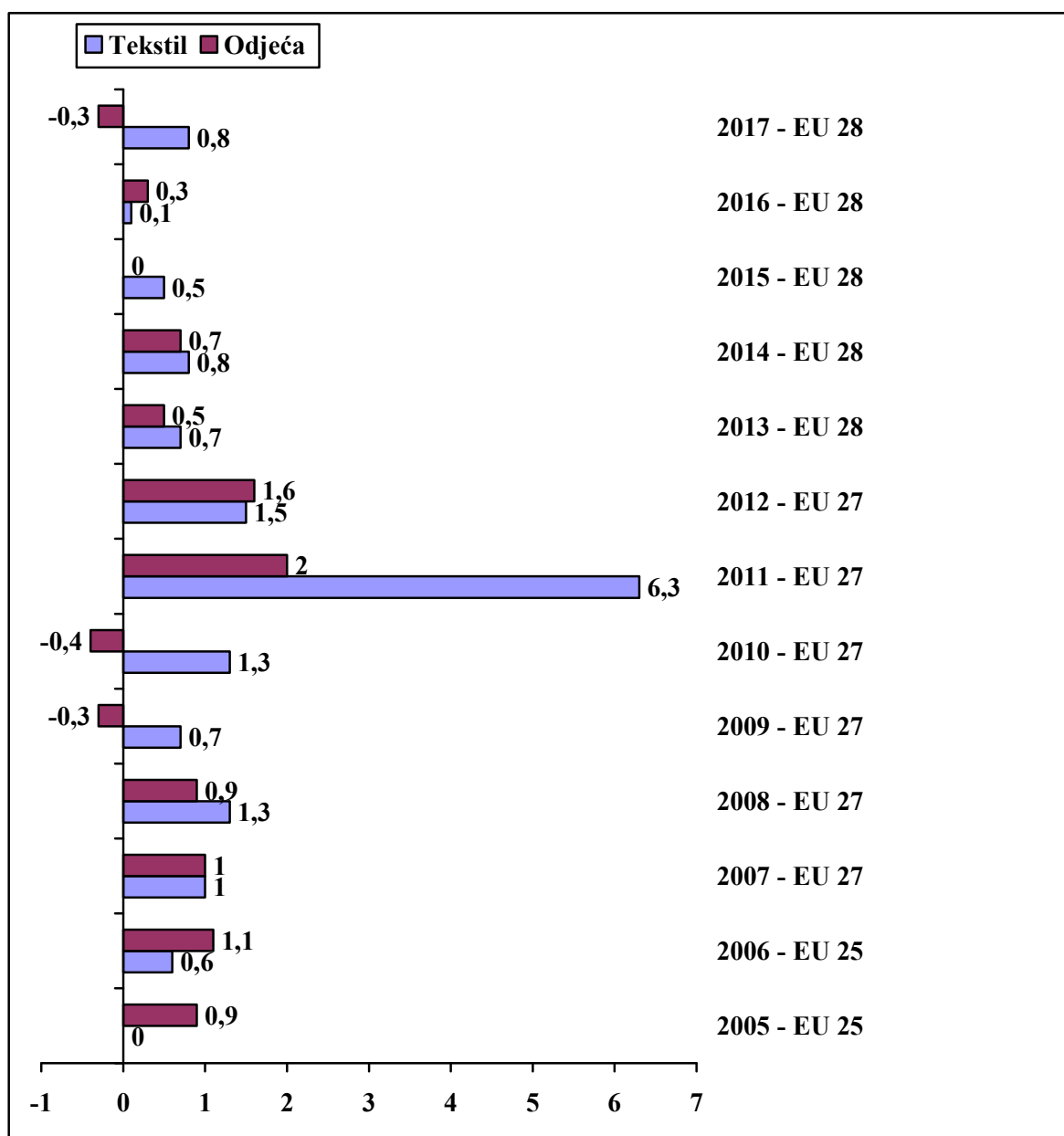
Grafikon 2: Proizvodne cijene u industriji tekstila i odjeće u Europskoj Uniji (2000=100)

Izvor: Institut Francais de la mode, 2007:42

Proizvodne cijene u industriji tekstila u 2005. godini nisu zabilježile nikakvu promjenu, dok od 2006. do 2017. godine bilježe kontinuirani rast koji se kreće od 0,1 do 1,5% uz iznimku 2011. godine kada je zabilježen rekordni porast od 6,3% proizvodnih cijena u odnosu na prethodnu, 2010. godinu (Grafikon 3).

Grafikon 3: Proizvodne cijene u industriji tekstila i odjeće (po sektoru) u Europskoj Uniji (rast u %)

Izvor: EURATEX, razna godišta

U industriji odjeće se rast proizvodnih cijena od 2005. do 2016. godine kretao od 0% pa do 2% koji su evidentirani u 2011. godine. Za razliku od industrije tekstila, industrija odjeće bilježi i pad cijena u nekim godinama pa je tako u 2009. i 2010. godine zabilježen pad od 0,3% i 0,4% u odnosu na prethodne godine. Uz te dvije godine pad cijena je zabilježen i u 2017. godini kad je iznosio -0,3% u odnosu na 2016. godinu.

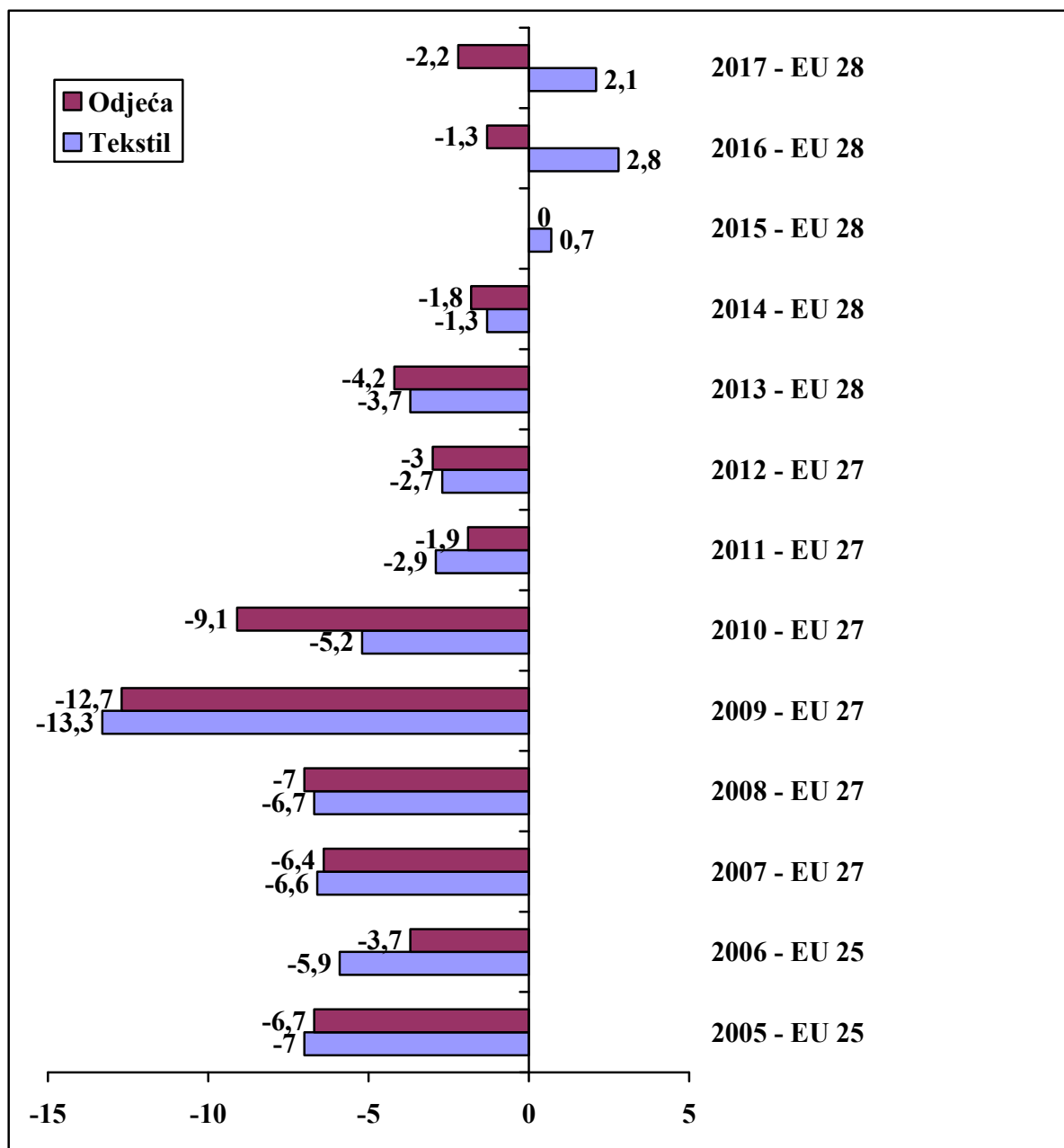
Naglo povećanje cijena u proizvodnji tekstila u 2011. godini tekstilna industrija duguje činjenici da su energetske izvori znatno poskupili. To poskupljenje je dovelo do velikog povećanja cijena svih industrijskih proizvoda a pošto je proizvodnja tekstila više ovisna o energentima od proizvodnje odjeće to poskupljenje je više pogodilo samu proizvodnju tekstila.

Pokazatelji koji najviše govore o silaznoj putanji u industriji tekstila i odjeće su zaposlenost i broj tekstilnih poduzeća. Prvi veliki gubitci u broju zaposlenih u tekstilnoj industriji su evidentirani u 2005. godini kada je ukupan broj djelatnika koji su ostali bez radnog mjesta iznosio preko 160.000 ljudi (ta brojka se odnosi na ukupan broj djelatnika u industriji tekstila i odjeće). Proizvodnja odjeće je evidentirala veći gubitak i to u postotku od 0,3% (Grafikon 4). U prosjeku bi taj gubitak iznosio 687 radnih mjesta po radnom danu. Te iste godine se broj poduzeća u industriji proizvodnje tekstila i odjeće smanjio za 6,1% (Grafikon 5).

U 2006. godini je približno 136.000 ljudi ostalo bez radnog mjesta u tekstilnoj industriji Europske Unije. Veće smanjenje je evidentirano u industriji proizvodnje tekstila (-5,9%) dok je u industriji proizvodnje odjeće pad iznosio 3,7%. Ukupan broj zaposlenih sa završetkom 2007. godine je iznosio 2.485.000. U prosjeku za proizvodnju tekstila i proizvodnju odjeće to je iznosilo smanjenje od 6,4% u broju zaposlenih.

U proizvodnji tekstila najveća smanjenja su pretrpjele Mađarska, Portugal i Španjolska, za koje podaci pokazuju smanjenje od preko 20%. Odmah iza njih slijede Belgija, Češka i Rumunjska (pad od preko 7,5%). Slovenija, Bugarska, Njemačka, Francuska, Luksemburg, Slovačka, Švedska i Velika Britanija su zabilježile pad između 1,5% i 6,7%. Ostale države članice su ostale na istom broju zaposlenih dok su neke čak evidentirale i rast. U proizvodnji odjeće se broj zaposlenih najviše smanjio u Estoniji, Grčkoj, Španjolskoj, Litvi, Rumunjskoj, Slovačkoj i Finskoj (preko 10%). Jedina država članica koja je zabilježila povećanje broja zaposlenih je bila Danska i to za 1,2% (Institut Francais de la mode, 2007:50).

Grafikon 4: Zaposlenost u industriji tekstila i odjeće (po sektoru) u Europskoj Uniji (rast u %)

Izvor: EURATEX, razna godišta

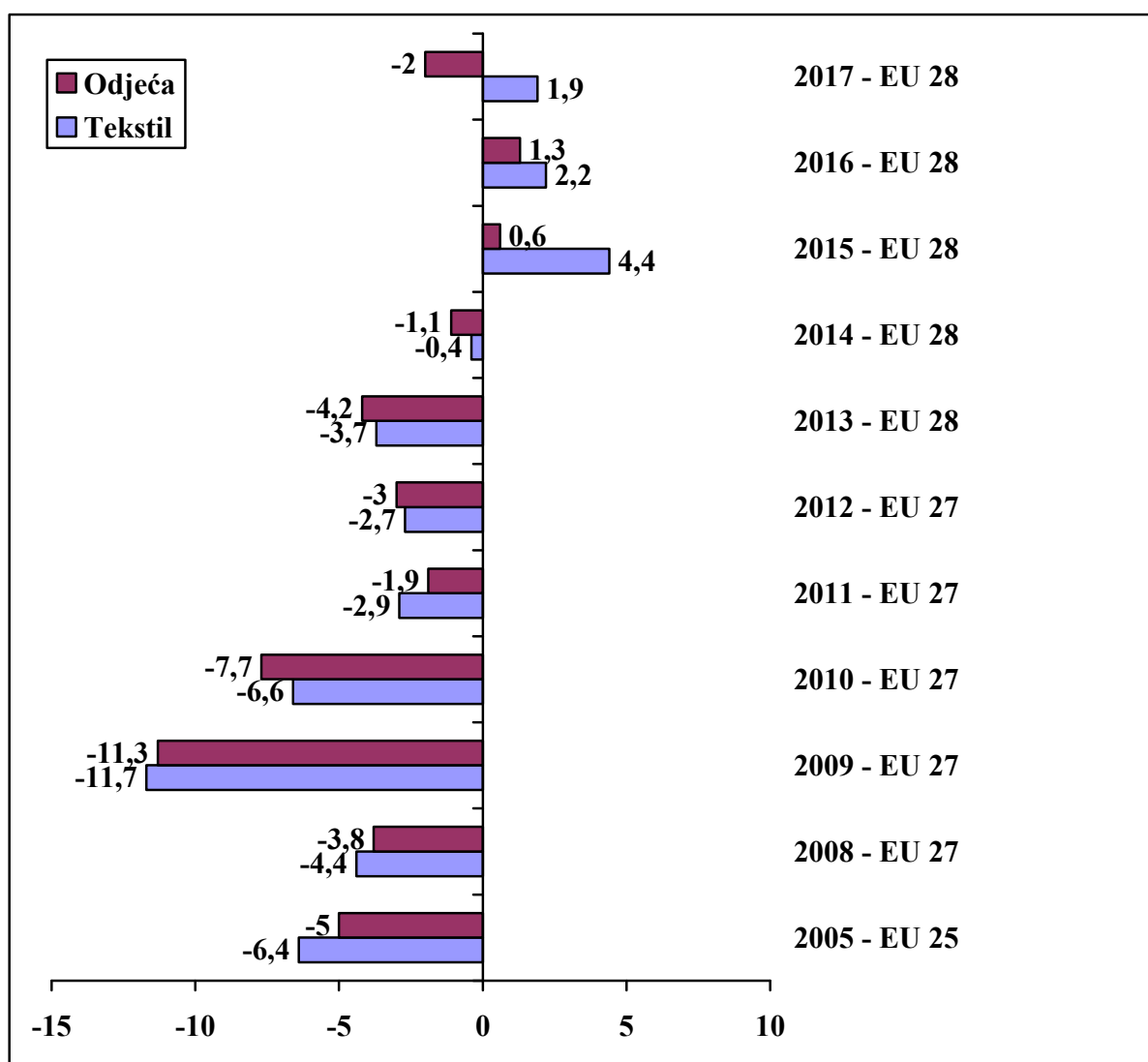
Isti trendovi su se nastavili i 2008. godine dok je 2009. godina donijela poražavajuće rezultate. Takvim rezultatima (smanjenje zaposlenosti i broja poduzeća od preko 12,5%) je pridonijela globalna ekonomska kriza koja je imala utjecaja na sve sektore u Europskoj Uniji pa je svoj teret podnijela i tekstilna industrija. Još jedan od razloga smanjenja broja zaposlenih i broja poduzeća

je i restrukturiranje tekstilne industrije u novim članicama Europske Unije. U toj godini je bez radnog mjesta u industriji tekstila i odjeće ostalo ukupno 300.000 ljudi (129.000 u industriji tekstila i 171.000 u industriji odjeće) a broj poduzeća se smanjio za preko 19.000.

Negativni trendovi smanjenja broja zaposlenih i broja poduzeća su se nastavili i u 2010. godini a najveći pad je zabilježen kod broja zaposlenih u industriji odjeće gdje je preko 112.000 ljudi ostalo bez radnog mjesta, pad od 9,1% u odnosu na 2009. godinu.

Grafikon 5: Broj poduzeća u industriji tekstila i odjeće (ukupno) u Europskoj Uniji (rast u %)

Izvor: EURATEX, razna godišta

Iako se pad i dalje nastavljao vidio se lagani oporavak u industriji tekstila i odjeće jer brojke nisu više dostizale razmjere iz prethodnih godina i godišnja smanjenja u 2011., 2012. i 2013. godinu su se kretala, i u evidentiranom padu broja zaposlenih i broju zatvorenih poduzeća, na razini od prosječnih 3%.

2014. godina je donijela malo nade u industriji tekstila i odjeće kada je najveći pad zabilježen u zatvaranju 18.000 radnih mjesta u industriji odjeće. Te iste godine je u industriji tekstila nešto malo manje od 8.000 ljudi ostalo bez svojih radnih mjesta a ukupno je zatvoreno nešto malo više od 1.500 poduzeća (ukupna zbroj poduzeća u industriji tekstila i industriji odjeće).

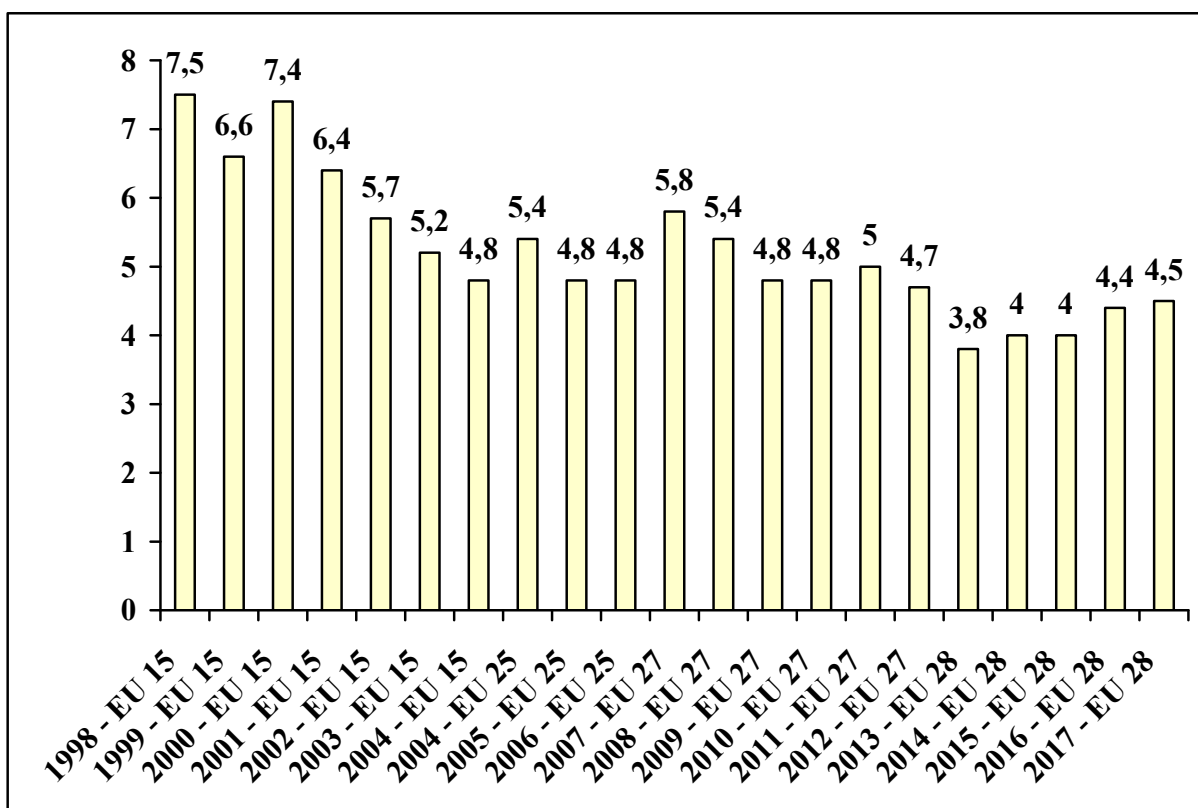
Prvi porast od pojave ekonomske krize u industriji tekstila i odjeće je zabilježen u 2015. godini. Iako je broj zaposlenih u toj godini u industriji odjeće ostao isti, zabilježeni je porast u broju poduzeća u industriji odjeće po čemu zaključujemo da je došlo do zatvaranja poduzeća koja su zapošljavale veći broj radnika a otvorena su poduzeća koja zapošljavaju manji broj radnika. U industriji proizvodnje tekstila je zabilježen rast u broju zaposlenih, ali i taj rast je bio znatno manji nego rast broja poduzeća što nas dovodi do istog zaključka.

U 2016. godini je zabilježen rast broja poduzeća i u industriji proizvodnje tekstila, i u industriji proizvodnje odjeće, dok je kod zaposlenosti zabilježen rast u broju zaposlenih u industriji proizvodnje tekstila a u industriji proizvodnje odjeće je zabilježeni pad. Tako je u toj godini bez radnih mjesta ostalo 13.000 zaposlenih u industriji proizvodnje odjeće, a istovremeno je u toj industriji otvoreno 1.583 novih poduzeća. U 2017. godini je uz pad broja zaposlenih evidentirani i pad broja poduzeća u industriji proizvodnje odjeće dok je industrija proizvodnje tekstila opet zabilježila rast i u broju zaposlenih i u broju poduzeća. S krajem 2017. godine u industriji proizvodnje tekstila je bilo otvoreno 56.931 poduzeće s 660.000 zaposlenih, a u industriji proizvodnje odjeće 119.343 poduzeća s 1.010.000 zaposlenih.

Grafikon 6 pokazuje podatke za investicije u tekstilnom sektoru u Europskoj Uniji. Ukupne investicije u tekstilnoj industriji su počele padati 2000. godine. U grafikonu su za 2004. godinu unijeta dva podatka za investicije, investicije na bazi 15 članica i investicije na bazi 25 članica. Kada uspoređujemo investicije za 2004. godinu u odnosu na 2003. godinu moramo obratiti pažnju na podatke za 15 članica što dokazuje da je i u toj godini došlo do smanjenja, s 5,2 milijarde na 4,8 milijardi EUR-a. Ako uzmemo u obzir proširenje s 15 članica na 25 članica

ukupne investicije u 2004. godini su iznosile 5,4 milijarde EUR-a, te su iste smanjene u 2005. godine za 600.000 EUR. Trend smanjenja investicija je trajao sve do te godine kada je došlo do stabilizacije pa je za 2006. godine zabilježena ista vrijednost investicija. U 2007. godini su pridružene još dvije članice Europskoj Uniji tako da je zabilježen rast investicija koji je te godine iznosio 5,8 milijardi EUR-a. Iako je globalna ekonomska kriza tekstilnu industriju u Europskoj Uniji zahvatila u 2009. godini investicije nisu pretrpjele neki značajniji pad u odnosu na prethodne godine, zabilježeni pad od 11% u toj godini je daleko premašio pad investicija u 2013. godini kada je zabilježena 20% manja vrijednost investicija u odnosu na 2012. godinu. Te se godine Europskoj Uniji pridružila i Hrvatska kao 28 članica, a ukupan iznos investicija za svih 28 članica je iznosio 3,8 milijardi EUR, što je najmanja godišnja vrijednost investicija u industriji tekstila i odjeće Europske Unije u ovom tisućljeću. Od 2014. godine investicije biježe rast od kojih je najveći rast od 10% zabilježen u 2016. godini.

Grafikon 6: Investicije u industriji tekstila i odjeće (ukupno) u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

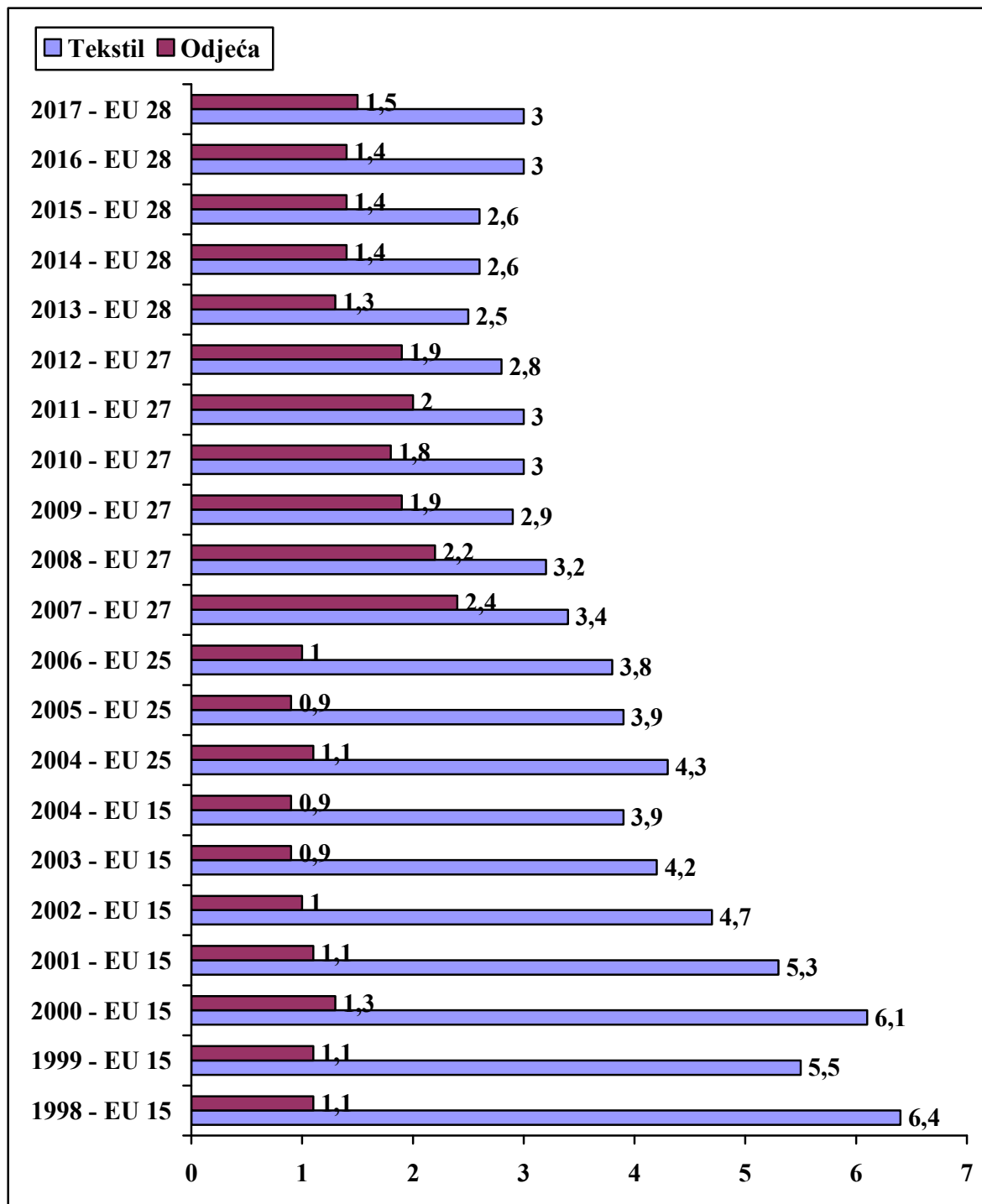
Izvor: EURATEX, razna godišta

Ako investicije u tekstilnom sektoru analiziramo posebno za industriju tekstila, a posebno za industriju odjeće (Grafikon 7) primijetiti ćemo kako se investicije u industriji odjeće od 1998. do 2007. godine nisu znatno mijenjale te su se, bez obzira na proširenje u 2004. godini, uvijek kretale oko 1 milijardu EUR-a. Prvi značajniji pomaci u investicijama u industriji odjeće u Europskoj Uniji su zabilježeni u 2007. godini kada se Europska Unija proširuje sa još dvije članice, Rumunjskom i Bugarskom, te je vrijednost investicija skočila na ukupnih 2,4 milijarde EUR. 2008. godine su investicije u industriji odjeće počele padati te su se kretale oko 2 milijarde EUR do 2013. godine kada je zabilježeni pad investicija od preko 30%. Vrijednost investicija u industriji odjeće je te 2013. godine iznosila 1,3 milijarde EUR i svake godine bilježi lagani rast i u 2017. godini je evidentirana vrijednost investicija u industriji odjeće 1,5 milijardi EUR.

Za razliku od industrije odjeće, industrija tekstila od 1998. godine, uz iznimku pojedinih godina, bilježi stalni pad u investicijama. Najznačajniji padovi od preko 10% su zabilježeni u godinama od 2001. do 2003. godine. Rast u investicijama je bio zabilježen u 2000., 2010., 2014. i 2016. godini s time da je najznačajniji rast nakon porasta s 5,5 milijardi na 6,1 milijardu EUR u 2000. godini zabilježen u 2016. godini kad je vrijednost investicija porasla za 10% u odnosu na 2015. godinu.

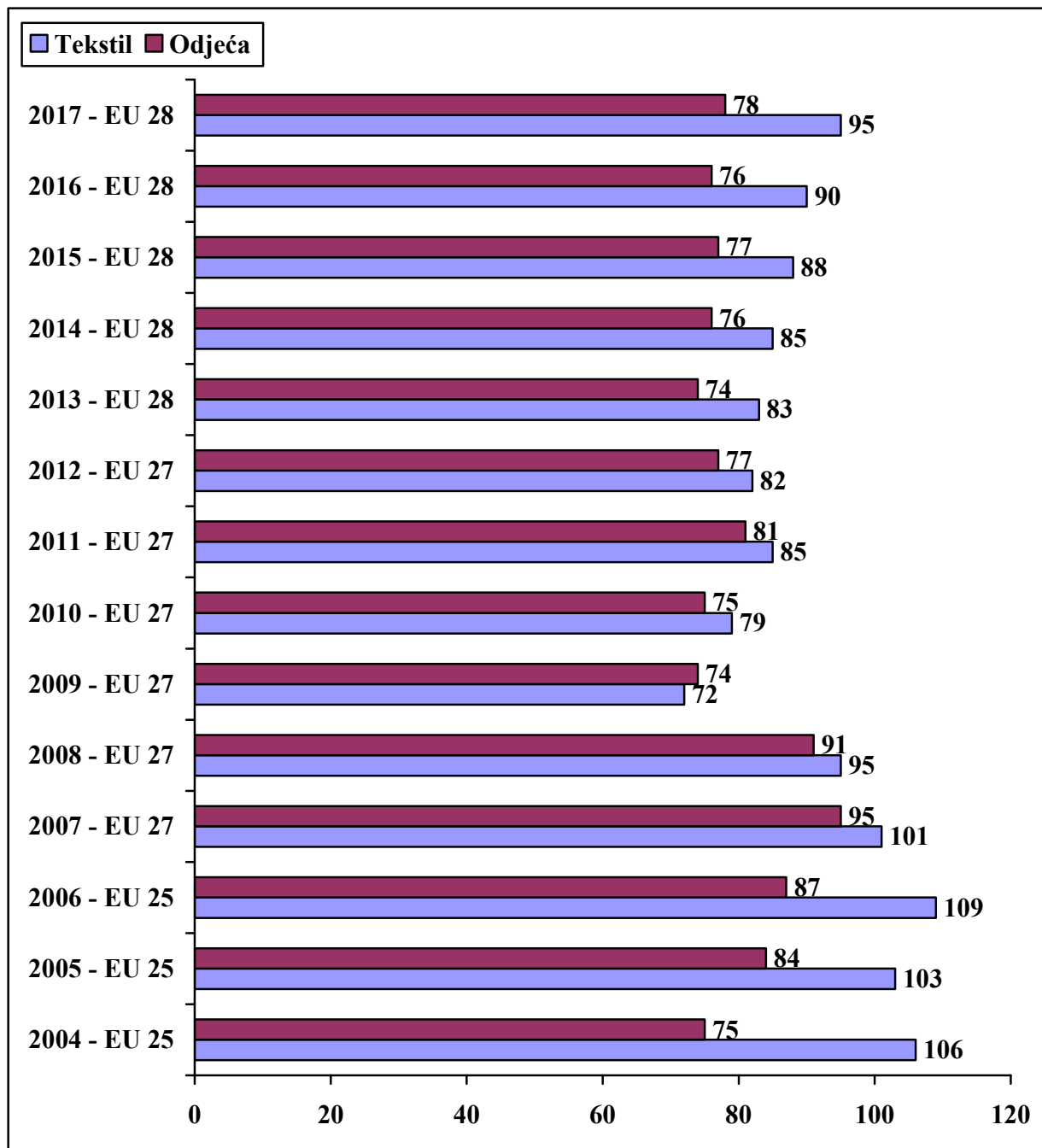
Kako investicije u ukupnoj tekstilnoj industriji u Europskoj Uniji odstupaju u samim sektorima iz godine u godinu tako i investicije u pojedinim državama članicama odstupaju po sektorima. U razdoblju od 2000. do 2004. godine je po investicijama u proizvodnju tekstila najviše istupao Portugal koji je svoje investicije smanjio za 4,5%. Odmah iza Portugala slijedi Velika Britanija koja je u tom razdoblju investicije u proizvodnju tekstila smanjila za 2,3%. Najmanje smanjenje investicija u tom razdoblju je evidentirala Italija i to 0,3%. U istom tom razdoblju u proizvodnji odjeće su investicije u pojedinim zemljama rasle. Tako je Slovačka zabilježila rast od čak 33%. Od ostalih zemalja koje su zabilježile rast su Portugal – 2,7%, Mađarska – 3%, Velika Britanija 0,9% i Italija 0,1%. Smanjenje investicija je bilo najviše izraženo u Nizozemskoj i Irskoj gdje je to iznosilo 28%. S ulaskom Rumunjske i Bugarske u Europsku Uniju u 2007. godini, otvorile su se nove mogućnosti ulaganja u industriju proizvodnje odjeće tako da je zabilježeni rast investicija (Institut Francais de la mode, 2007:105).

Grafikon 7: Investicije u industriji tekstila i odjeće (po sektoru) u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

Izvor: EURATEX, razna godišta

Grafikon 8: Promet u industriji tekstila i odjeće (po sektoru) u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

Izvor: EURATEX, razna godišta

Promet u proizvodnji tekstila je od 2004. godine, uz iznimku 2006. godine, do 2009. godine bilježio kontinuirani pad s najvećim padom zabilježenim u 2009. godini kada je promet s 95

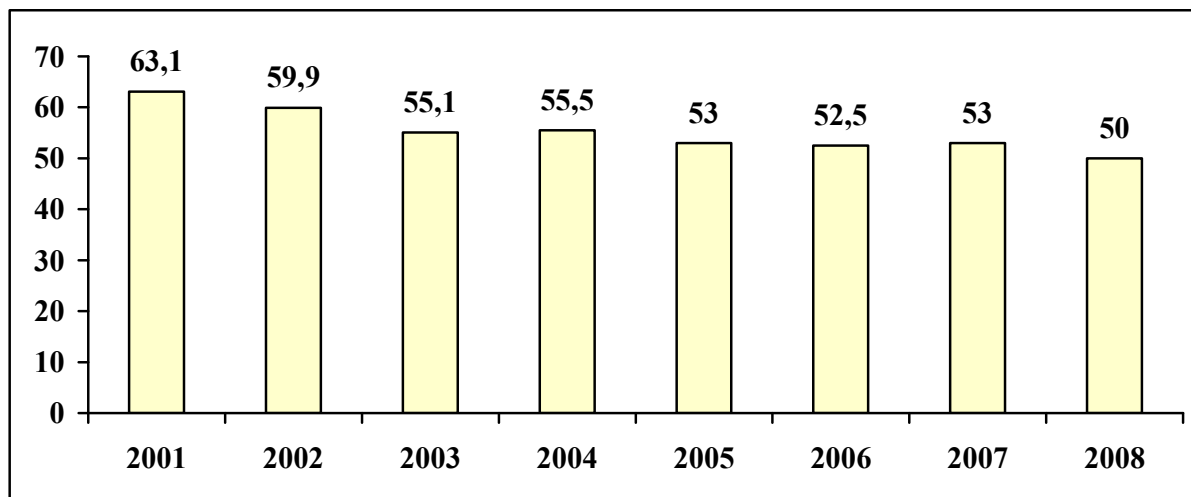
milijardi EUR evidentiranih u 2008. godini pao za skoro 25% te je iznosio 72 milijarde EUR. Najveći razlog tom padu je bila globalna ekonomska kriza koja je tekstilnu industriju pogodila u 2009. godini. Industrija tekstila se oporavila već 2010. godine kada je zabilježen rast od preko 10%. Industrija tekstila od te godine, uz iznimku 2012. godine kada je zabilježen pad od 3%, bilježi kontinuirani lagani rast uz najveći zabilježeni 2017. godine kada je promet iznosio 95 milijardi EUR, što je 5% veći promet nego onaj zabilježen u 2016. godini (Grafikon 8).

Industrija odjeće je od 2004. godine pa sve do krize kontinuirajući rasla i iako je već u 2008. godini zabilježeni lagani pad, 2009. godine se industrija odjeće susrela s padom prometa od skoro 20%. Od 2009. godine do 2017. godine promet u industriji odjeće se kreće između 74 i 78 milijardi EUR uz iznimku 2011. godine kada je zabilježena vrijednost prometa od 81 milijarde EUR.

Nakon što je većina poduzeća u razdoblju od početka tisućljeća doživjela pad prometa uvidjeli su da se moraju prilagoditi novim uvjetima i da nešto moraju promijeniti. Na pritiske povećanih troškova su odgovorili preseljenjem proizvodnje na područja s nižim troškovima te su tako uspjeli smanjiti svoje rashode. Još jedan način na koji su utjecali na bolje rezultate je bila ponuda proizvoda s većom dodanom vrijednošću.

Dodana vrijednost u sektoru proizvodnje tekstila i odjeće u 2001. godini (Grafikon 9) je iznosila 63,1 milijardu EUR od čega je udio proizvodnje tekstila bio 53% a proizvodnje odjeće 47%. U 2002. godini je dodana vrijednost u tekstilnom sektoru iznosila oko 31,8 milijarde EUR dok je u proizvodnji odjeće iznosila oko 28,1 milijardi EUR. U 2003. godini je ukupna dodana vrijednost u industriji tekstila i odjeće je iznosila 55,1 milijardi EUR od čega je 33 milijarde EUR proizvodnja tekstila a 22,1 milijarde EUR proizvodnja odjeće. U 2004. godini je dodana vrijednost za Europsku Uniju, uključujući nove članice, Rumunjsku i Bugarsku, iznosila 55,5 milijardi EUR, a udio u dodanoj vrijednosti je bio 57,7% u proizvodnji tekstila i 43,3% u proizvodnji odjeće. U 2005. godini je ukupna dodana vrijednost iznosila 53 milijarde EUR a u 2006. godini je zabilježeni pad i ukupna dodana vrijednost je iznosila 52,5 milijardi EUR od čega 30 milijardi EUR u proizvodnji tekstila i 22,5 milijarde EUR u proizvodnji odjeće. U 2007. godini je ukupna dodana vrijednost zabilježila rast od 1% a u 2008. godini pad od 5%.

Grafikon 9: Dodana vrijednost u industriji tekstila i odjeće (ukupno) u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

* od 2004. godine uključene nove članice EU

Izvor: EURATEX, razna godišta

U europskoj industriji tekstila i odjeće prevladavaju mala i srednja poduzeća koja zapošljavaju manje od 250 djelatnika. Tome najbolje svjedoči činjenica da je malo i srednje poduzetništvo u 2004. godini iznosilo skoro tri četvrtine (74,6%) ukupne dodane vrijednosti u industriji tekstila i odjeće (Digna, 2008:74).

Od svih članica Europske Unije, u 2004. godini, najviše je iskočila Italija koja je vodeći europski proizvođač tekstila i odjeće. Udio Italije u ukupnoj dodanoj vrijednosti proizvodnje tekstila u Europskoj Uniji iznosio je 29,6%, a u proizvodnji odjeće 31,8%. Ostale zemlje koje, po podacima iz 2004. godine, imaju veliki udio u dodanoj vrijednosti proizvodnje tekstila i odjeće su Njemačka, Francuska i Velika Britanija (Institut Francais de la mode, 2007:81).

Europska Unija i njezina industrija tekstila i odjeće još uvijek su jedan od vodećih igrača na svjetskom tržištu. Izvoz Europske Unije čini više od 30% ukupnog svjetskog izvoza tekstila i odjeće. Za njezinu vodeću ulogu zaslužna je vrhunska specijalizacija, fleksibilnost, prilagođavanje tržištu i razvoj proizvoda koji zadovoljavaju nove potrebe. To je i jedan od glavnih razloga što, unatoč negativnoj vanjskotrgovinskoj bilanci, industrija tekstila i odjeće u Europskoj Uniji bilježi veći rast izvoza od uvoza.

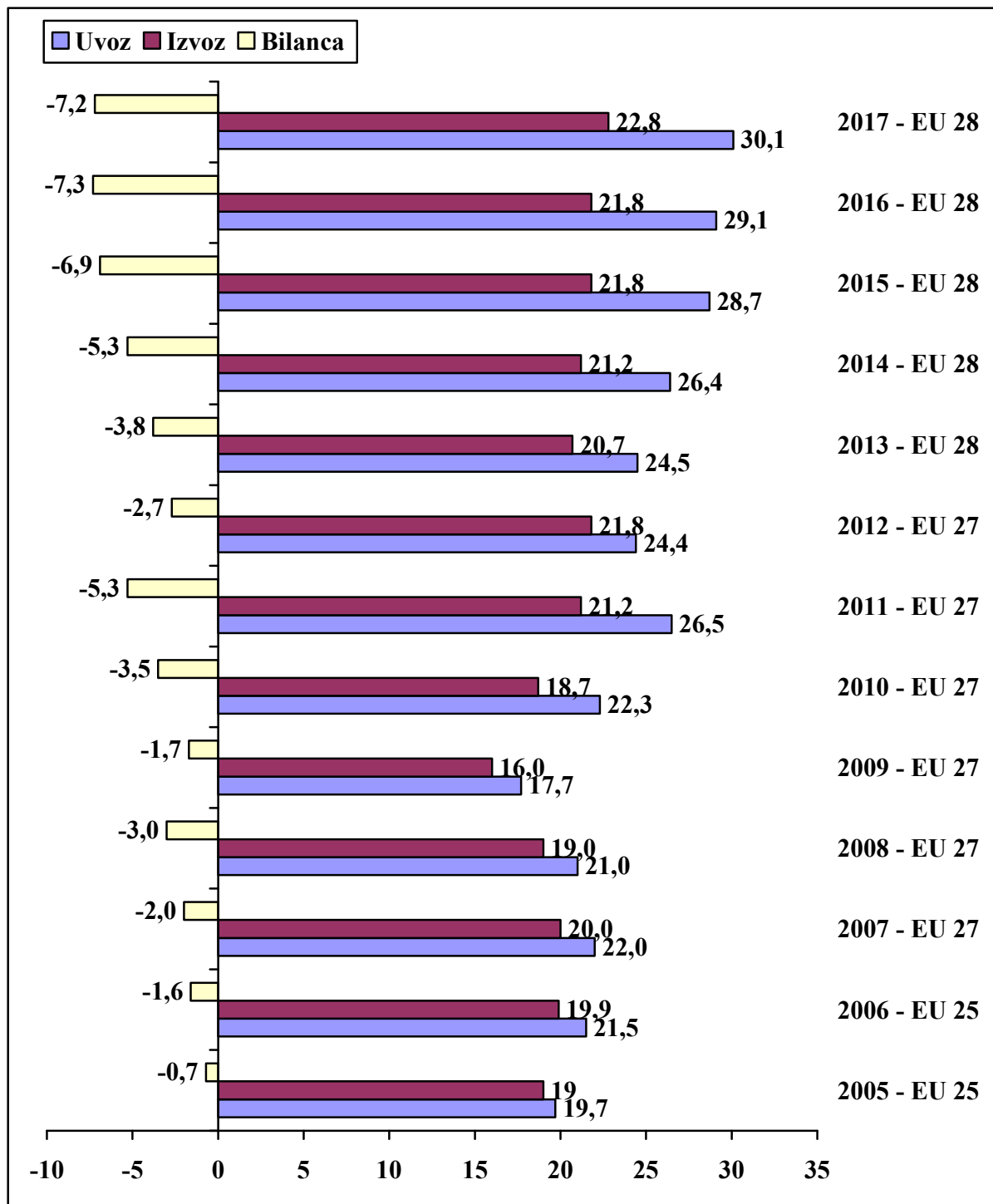
Proširenje Europske Unije na 25 članica je za vanjskotrgovinsku bilancu u tekstilu značilo prelazak iz pozitivne bilance u negativnu. Od 1995. godine pa sve do godine proširenja Europska Unija je bilježila pozitivnu bilancu koja se kretala od 3,5 do 5,5 milijardi EUR. Podaci iz 2004. godine za 15 članica Europske Unije govore o vanjskotrgovinskoj bilanci od 4,98 milijardi EUR a ako se uzmu u obzir nove članice te iste godine je vanjsko trgovinska bilanca iznosila 0,48 milijardi EUR. To je ujedno bila i zadnja godina kada se bilježila pozitivna vanjskotrgovinska bilanca. Razlozi negativnih kretanja u trgovini tekstilom su, uz zatvaranje brojnih poduzeća i preseljenje proizvodnje van Europske Unije, veliki broj poduzeća koja se bave proizvodnjom odjeće u novim članicama Europske Unije. Potrebe za sirovinama koje ta poduzeće imaju na žalost nije moguće zadovoljiti proizvodnjom tekstila u Europskoj Uniji (Europska Komisija, 2006).

Od 2005. godine nadalje trgovina tekstilom je kontinuirano u negativnoj vanjskotrgovinskoj bilanci (Grafikon 10). U 2006. godini je zabilježeno povećanje izvoza od 4,5% dok se uvoz povećao za 9%. U idućoj godini je izvoz ostao na istom a uvoz povećao. To je dovelo do -2 milijarde EUR vanjskotrgovinske bilance.

U 2008. i 2009. godini su zabilježeni bolji rezultati i to zahvaljujući primjetnom smanjenju uvoza a ne povećanju izvoza. Do smanjenja uvoza je, uz globalnu ekonomsku krizu, dovelo i restrukturiranje brojnih poduzeća koja se bave proizvodnjom odjeće u novim članicama. Restrukturiranje je dovelo do smanjenih kapaciteta proizvodnje, pa čak i zatvaranja brojnih poduzeća, što je na kraju rezultiralo znatno smanjenom potrebom za sirovinama, tj. uvozom tekstilnih proizvoda. Slijedom navedenog je u 2009. godini zabilježeno smanjenje negativne bilance. Iduće smanjenje negativne bilance se dogodilo 2012. godine i to zbog pada uvoza tekstilnih proizvoda. Od te godine pa sve do 2017. se bilježi rast uvoza tekstilnih proizvoda i evidentirana vrijednost uvezenih tekstilnih proizvoda u 2017. godini je iznosila 30,1 milijardu EUR-a.

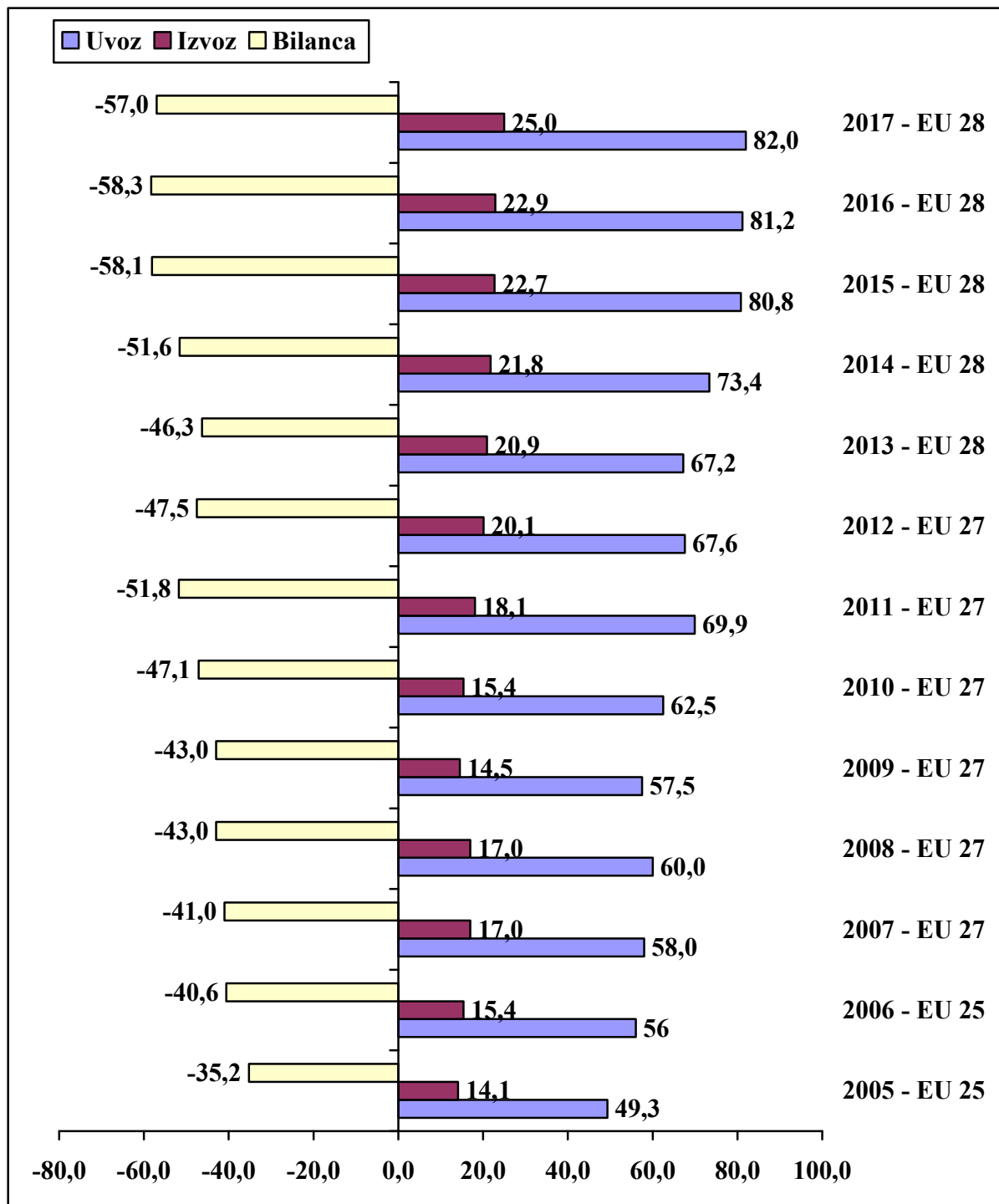
Izvoz tekstilnih proizvoda iz Europske Unije raste od 2009. godine uz iznimku 2013. godine kada je pao za 5% u odnosu na 2012. godinu. U 2017. godini je vrijednost izvoza tekstilnih proizvoda iznosila 22,8 milijardi EUR-a a vanjskotrgovinska bilanca -7,2 milijardi EUR-a.

Grafikon 10: Vanjskotrgovinska bilanca industrije tekstila u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

Izvor: EURATEX, razna godišta

Grafikon 11: Vanjskotrgovinska bilanca industrije odjeće u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

Izvor: EURATEX, razna godišta

Vanjskotrgovinska bilanca odjeće je, za razliku od tekstila, u Europskoj Uniji oduvijek bila u minusu. Podaci za sve članice Europske Unije (Grafikon 11), govore o kontinuiranom rastu uvoza i izvoza, uz iznimku 2009. godine kada je tekstilnu industriju Europske Unije dohvatila globalna ekonomska kriza. Izvoz odjeće se od 2005. do 2008. godine povećao za preko 20%, dok se samo u jednoj godini, u 2009., izvoz smanjio za 17% i došao skoro na istu vrijednost koju je imao u 2005. godini. Uvoz odjeće je u 2009. godini je isto zabilježio pad ali ne tako znatan kao pad izvoza i to je iznosilo smanjenje od 4% te je tako vanjskotrgovinska bilanca ostala nepromijenjena u odnosu na 2008. godinu i iznosila je negativnih 43 milijardi EUR-a.

Godina 2012. je bila iznimka kontinuiranog rasta vrijednosti uvezene odjeće u Europsku Uniju i smanjenje uvoza za 3,3% u odnosu na 2011. godinu a povećanje izvoza je dovelo do smanjenja negativne vanjskotrgovinske bilance za 8,3% u odnosu na 2011. godinu. Smanjenje uvoza i negativne vanjskotrgovinske bilance je zabilježeno i u 2013. godini a zbog porasta izvoza u industriji odjeće u 2017. godini zabilježeni je i pad negativne vanjskotrgovinske bilance u 2017. godini.

U tablicama 2 i 3 su navedene zemlje koje su najveći uvoznici i izvoznici tekstila iz/u Europsku Uniju. Redoslijed zemalja iz kojih Europska Unija najviše uvažava tekstil se od 2005. do 2016. godine nije mijenjao. Najveća zemlja izvoznica tekstila u Europsku Uniju je Kina a njezin udio u ukupnom uvoz tekstila u Europsku Uniju je u 2005. godine iznosio 25%. Njezin udio kontinuirano raste i 2016. godine je dosegao 30% ukupnog uvoza tekstila u Europsku Uniju. Godina u kojoj je Kina zabilježila značajniji pad izvoza je bila 2009. godina, godina velike krize u tekstilnoj industriji Europske Unije, i taj pad je iznosio 12% u odnosu na 2008. godinu. Neznatni pad uvoza tekstila iz Kine je zabilježen i u 2012. i 2013. godini. Uz Kinu najznačajnije zemlje izvoznice tekstila u Europsku Uniju su Turska, Indija, Pakistan i SAD. Turska, Indija i Pakistan su pad izvoza tekstila u Europsku Uniju zabilježile i u 2008., 2009., te u 2012. godini.

Četiri najveće zemlje izvoznice odjeće u Europsku Uniju su Kina, Turska, Bangladeš i Indija. Iako se njihov redoslijed kroz godine mijenjao, njihov udio u ukupnom uvozu odjeće u Europsku Uniju je sa 60% u 2005. godini porastao na 75% u 2016. godini. Na petom mjestu izvoznica se dugo držao Tunis kojeg je u 2013. godini zamijenio Maroko a u 2015. godini je Maroko zamijenila Kambodža. Od svih izvoznica odjeće u Europsku Uniju Bangladeš je jedina zemlja koja tijekom svih godina bilježi rast. Kina je zabilježila pad u 2012., 2013. i 2016. godini a Indija

u 2012. i 2016. godini. Od svih zemalja Turska je ona koju je najviše pogodila globalna ekonomska kriza te je izvoz odjeće i u 2008. i 2009. godini smanjila za 12% u odnosu na prethodne godine.

Tablica 2: Najznačajnije zemlje izvoznice tekstila i odjeće u Europsku Uniju (u milijunima EUR)

TEKSTIL												
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kina	4.401	5.525	5.719	5.848	5.153	6.831	7.985	7.864	7.729	8.631	9.581	9.762
Turska	3.397	3.756	3.885	3.485	2.994	3.410	4.001	3.805	4.221	4.516	4.787	4.914
Indija	2.040	2.223	2.413	2.248	1.876	2.339	2.761	2.318	2.355	2.475	2.598	2.654
Pakistan	1.275	1.421	1.580	1.511	1.376	1.644	1.991	1.585	1.749	2.067	2.285	2.407
SAD	959	1.046	1.002	966	797	992	1.237	1.229	1.025	1.062	1.236	1.101
ODJEĆA												
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kina	16.961	18.910	21.898	25.340	25.586	28.462	30.053	27.517	26.661	28.395	29.973	27.774
Turska	8.098	8.249	8.915	7.877	6.990	7.866	8.311	8.436	8.764	9.208	9.437	9.530
Bangladeš	3.538	4.622	4.408	4.741	5.119	5.856	7.590	8.447	9.794	11.097	13.717	14.965
Indija	3.239	3.815	3.834	3.900	4.104	4.222	4.654	4.036	4.150	4.649	5.139	5.136
Tunis	2.463	2.470	2.572	2.583	2.262	2.321	2.413	2.109	-	-	-	-

Izvor: EURATEX, razna godišta

Situacija kod uvoza tekstila i odjeće iz Europske Unije je nešto drugačija i nije toliko koncentrirana na određene zemlje. Najveći uvoznik tekstila iz Europske Unije su SAD s udjelom preko 10%. Odmah iza SAD-a dolazi Turska s udjelom od preko 7,5%. Treće mjesto je dugo držao Tunis kojeg je 2011. godine pretekla Švicarska koja je kontinuirano među prvih pet uvoznika tekstila iz Europske Unije. Iako je Maroko 2010. godine ispio iz popisa prvih pet uvoznika tekstila iz Europske Unije, on se na taj popis vratio 2013. godine i još je tamo. Uz navedene zemlje 2012. godine su na popis prvih pet zemalja došle i Rusija 2012. godine, te Kina 2010. godine. Iako je Rusija na popisu prvih pet bila samo te jedne godine, Kina je od 2010. godine kada je dospjela na četvrto mjesto samo rasla te je od 2013. godine na drugom mjestu zemalja uvoznica tekstila iz Europske Unije. Globalna ekonomska kriza koja je tekstil zahvatila u

2009. godini je najviše pogodila SAD koje su svoj uvoz tekstila iz Europske Unije smanjile za preko 25%.

Tablica 3: Najznačajnije zemlje uvoznice tekstila i odjeće iz Europske Unije (u milijunima EUR)

TEKSTIL												
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
SAD	2.697	2.679	2.504	2.049	1.529	1.847	2.114	2.271	2.132	2.353	2.732	2.618
Turska	1.644	1.731	1.718	1.547	1.376	1.664	1.742	1.821	1.878	1.693	1.757	1.667
Tunis	1.337	1.363	1.453	1.448	1.256	1.363	1.355	-	-	-	-	-
Švicarska	1.111	1.205	1.206	1.249	1.124	1.239	1.467	1.399	1.346	1.425	1.407	1.408
Maroko	1.238	1.289	1.339	1.278	1.045	-	-	-	1.240	1.312	1.366	1.459
ODJEĆA												
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Švicarska	2.579	2.695	2.828	2.934	2.732	2.898	3.296	3.291	3.273	3.379	3.436	3.442
Rusija	1.677	2.214	2.779	3.100	2.196	2.248	2.731	3.023	3.177	2.959	2.102	2.061
SAD	2.110	2.056	2.001	1.790	1.310	1.519	1.799	2.242	2.278	2.555	3.093	3.121
Japan	1.251	1.226	1.134	1.050	935	980	1.098	1.296	1.311	1.296	1.338	1.369
Norveška	688	674	711	741	647	-	-	-	-	-	-	-

Izvor: EURATEX, razna godišta

Najznačajniji uvoznici odjeće iz Europske Unije su Švicarska, Rusija i SAD. Odmah iza njih je dugo bio Japan kojeg je s četvrtog mjesta u 2012. godini maknuo Hong Kong. Hong Kong je na popis prvih pet uvoznika odjeće iz Europske Unije dospio 2010. godine kada je na tom mjestu pretekao Norvešku. Sve navedene zemlje su u 2009. godini zabilježile smanjenje uvoza a SAD i Hong Kong su jedine od navedenih zemalja koje poslije 2009. godine nisu zabilježile smanjenje.

3.2. Konkurentnost industrije tekstila i odjeće

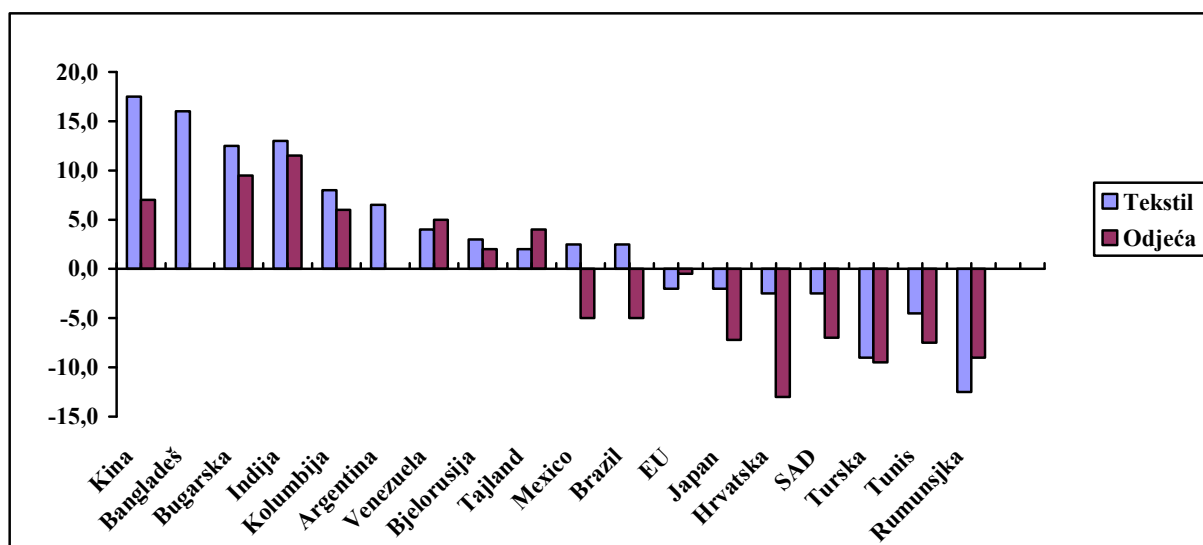
Industrija tekstila i odjeće je tijekom zadnjih desetljeća bila izložena radikalnim preobrazbama koje su bile posljedica tehnoloških promjena, povećanja troškova proizvodnje, pojavljivanja međunarodne konkurencije i ukidanja kvota. Tvrtke su svoju konkurentnost uspjele zadržati smanjenjem ili gašenjem masovne proizvodnje jednostavnih proizvoda i usmjeravanjem na više vrsta proizvoda s većom dodanom vrijednosti. Europski proizvođači su najznačajniji svjetski

proizvođači na području tehničkog i industrijskog tekstila, te visoko kvalitetne odjeće dizajnerskog sadržaja.

Zbog globalnih promjena na svjetskom tržištu tekstilnih i odjevnih proizvoda Kina je u 2004. i 2005. godini povećala svoju proizvodnju za više od 25% u oba sektora. Opseg proizvodnje tekstila se u Turskoj, Indoneziji, Tajvanu i Australiji smanjio za više od 10% (u Indoneziji i na Tajvanu za više od 20%). U odjevnoj industriji opseg proizvodnje se najviše smanjio u Rumunjskoj, Turskoj, Srbiji i Bjelorusiji (Institut Francais de la mode, 2007:56).

U usporedbi s 2005. godinom u 2006. godini su proizvodnju tekstila povećale Bangladeš, Indija, Bugarska, Kolumbija, Argentina, Venezuela, Bjelorusija i u nešto manjoj mjeri Tajvan, Mexico i Brazil. Nabrojene države, izuzev Mexica i Brazila, su povećale i proizvodnju odjeće iako u bitno manjem udjelu (Grafikon 12). Najviše se istaknula Kina koja je proizvodnju tekstila povećala u dvoznamenkastom broju.

Grafikon 12: Proizvodnja tekstila i odjeće po državama u 2006. godini (rast u %)

Izvor: Institut Francais de la mode, 2007:56

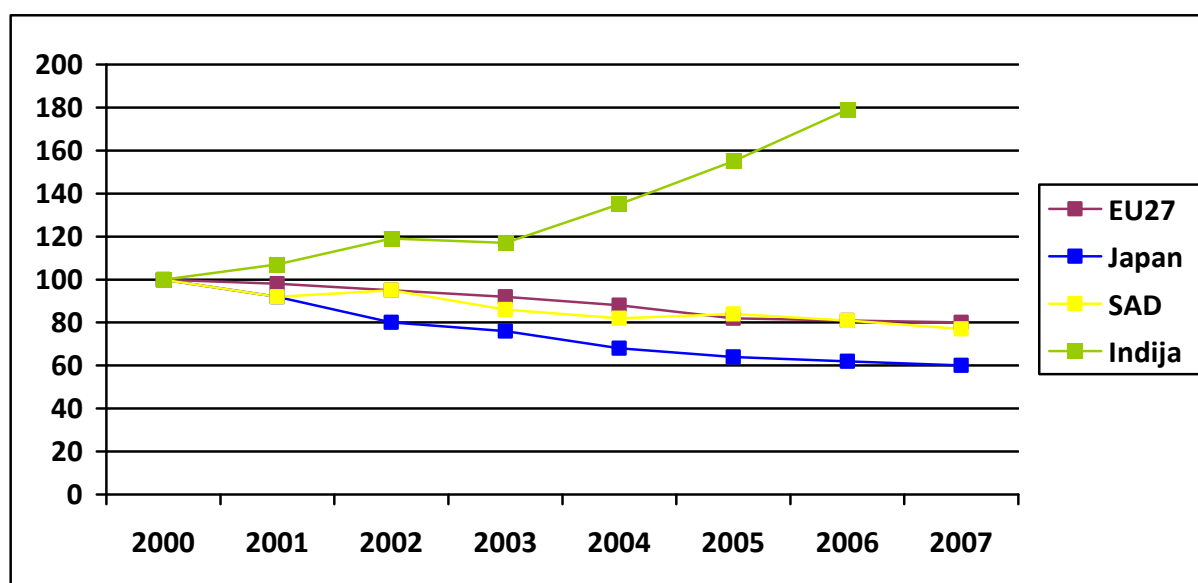
U industriji tekstila i odjeće u Europskoj Unije se proizvodnja smanjila ali vidljivo manje nego u SAD. U 2005. i 2006. godini zemlje Mediterana (Rumunjska, Turska, Tunis i Hrvatska) su isto tako zabilježile pad proizvodnje i to posebice u proizvodnji odjeće.

Na Grafikonu 13 je prikazano kretanje proizvodnje tekstila od 2000. do 2007. godine u Europskoj Uniji (uključujući podatke za Bugarsku i Rumunjsku), SAD-u, Indiji i Japanu. Od 2000. godine proizvodnja tekstila se najviše povećala u Indiji (do 2006. godine približno 80%). S druge strane proizvodnja tekstila se najviše smanjila u Japanu (približno 40%). U Europskoj Uniji se proizvodnja smanjila nešto manje nego u SAD-u, dok je u SAD zabilježen pad od približno 25%.

Uzrok manjeg pada proizvodnje u europskoj tekstilnoj industriji od pada u Japanu i SAD se može tražiti u nekoj od slijedećih činjenica (Walker, 2008):

- zbog uvođenja kvota na uvoz tekstila iz Kine došlo je do manjeg pritiska na tekstilnu industriju u Europskoj Uniji u odnosu na SAD i Japan,
- u blizini Europske Unije nema velikih država konkurenata koje bi mogle ugrožavati njenu tekstilnu industriju,
- Europska Unija je našla nove izvore nabave iz država koje imaju jeftinije sirovine i niske troškove rada (države istočne Europe, Turska, sjeverna Afrika),
- mnogo veća vrijednost robnih marki koje garantiraju europsku kvalitetu i s time veća konkurentnost pri izvozu,
- u Europi se razvilo i naglo širi tržište tehničkog tekstila.

Grafikon 13: Kretanje proizvodnje tekstila po regijama (2000=100)

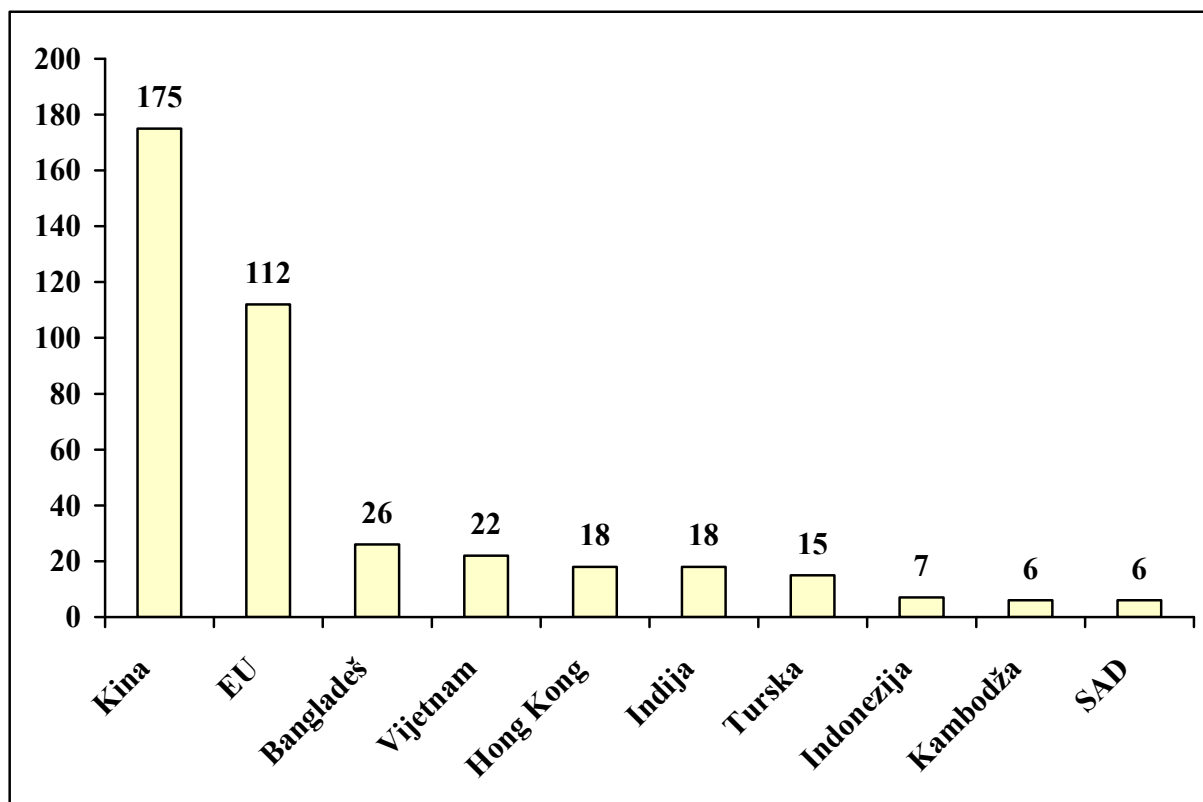

Izvor: Digna, 2008:7

Da je Europska Unija i danas spremna boriti se s Dalekim istokom pokazuje Grafikon 14 u kojem se vidi da Europska Unija zauzima drugo mjesto, odmah poslije Kine, u izvozu odjeće. Europskoj Uniji sa 112 milijardi USD izvoza odjeće pripada udio od 25% i zajedno s Kinom posjeduju 60% ukupnog svjetskog izvoza odjeća. Uz zemlje Dalekog istoka na ljestvici prvih deset izvoznika našle su se i Turska i SAD. Njihov udio, iako je relativno mali (Turska bilježi 3% udjela a SAD nešto malo više od 1%) još uvijek im omogućava da se bore s proizvođačima odjeće na Dalekom istoku. Bangladeš, Vijetnam, Hong Kong, Indija, Indonezija i Kambodža su u zadnjem desetljeću, uz Kinu, najveći proizvođači i izvoznici odjeće na Dalekom istoku.

Grafikon 14: Vodeći izvoznici odjeće u 2015. godini (u milijardama USD)

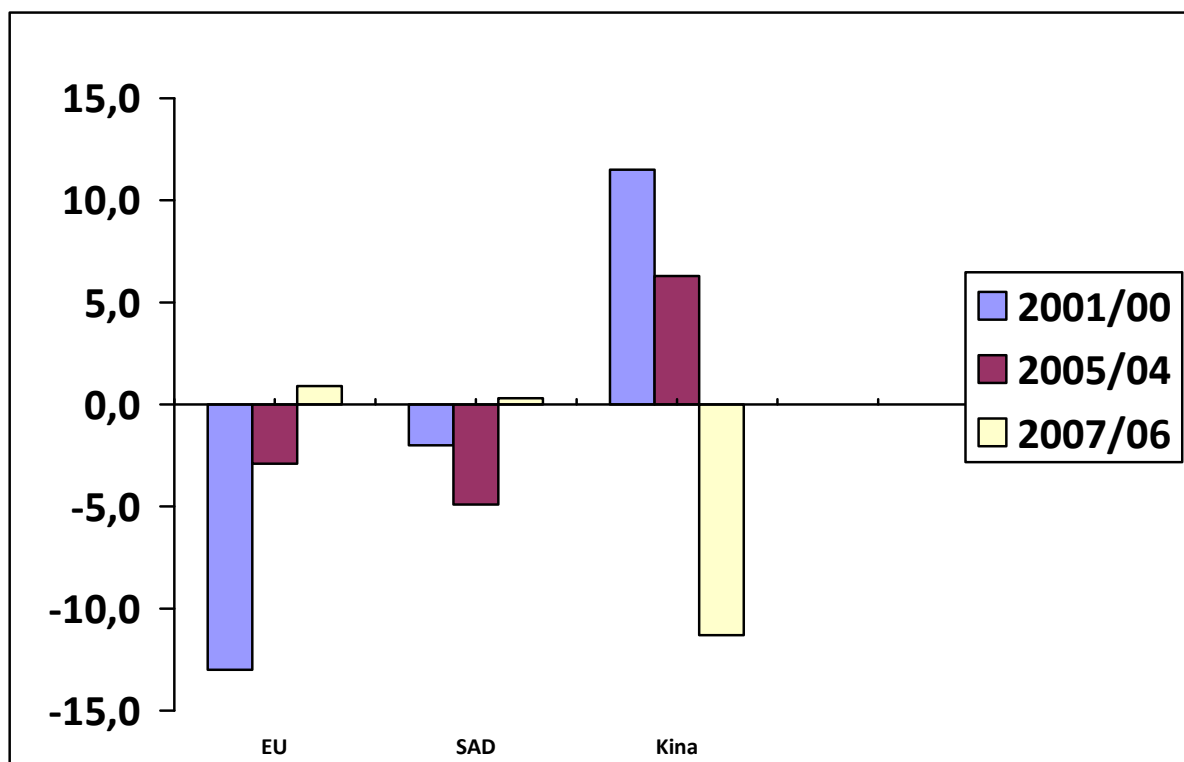
Izvor: WTO, 2017

Grafikon 15 prikazuje odnos ulaganja u tekstilnu industriju između Europske Unije, SAD i Kine. Smanjene investicije u tekstilni sektor su jedan od razloga loših poslovnih rezultata u Europskoj uniji i SAD. Nakon što su 2001. i 2005. godine zabilježile veliko smanjenje investicija, u 2007. godini Europska Unija i SAD bilježe lagani porast investicija (Europska Unija 0,9%, SAD 0,4%). Kina je, u suprotnom, u 2001. godini zabilježila veliki rast investicija i taj trend se u malo manjoj mjeri nastavio do 2005. godine. U 2007. godini je, za razliku od Europske Unije i SAD, Kina

zabilježila smanjenje investicija. Trend smanjenja investicija u kineskoj tekstilnoj industriji se nastavio i u 2008. godini kada je u prvih sedam mjeseci zabilježen pad investicija od 12,6% (16,3 milijarde EUR).

U Europskoj Uniji skoro 85% poduzeća industrije tekstila i odjeće (neovisno o veličini) ulaže u inovacije. Od toga 79% ulaže u proizvodnju odjeće i 21% u proizvodnju tekstila, a od toga skoro 97% ulaže u tehnički tekstil što je i sve važnije za održavanje konkurentnosti europske tekstilne industrije (NETFINTEX, 2004).

Grafikon 15: Investicije u tekstilnu industriju (rast u %)

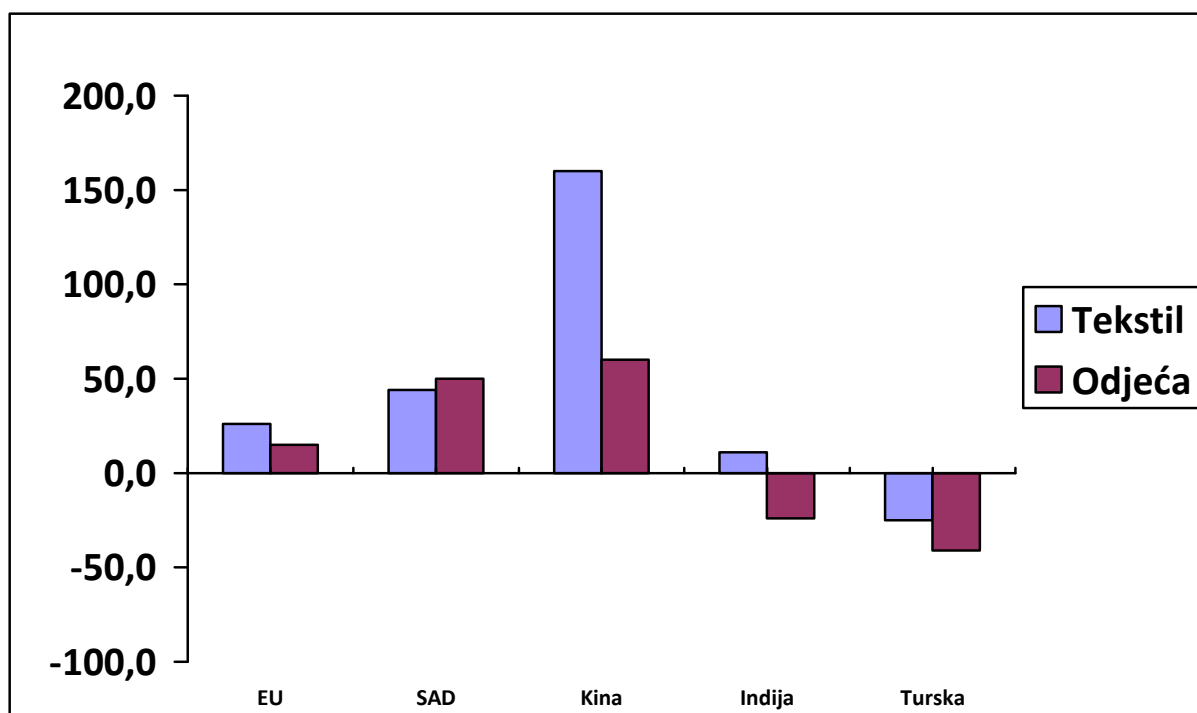
Izvor: Xinhua, 2008

U razdoblju od 2000. do 2004. godine produktivnost rada se u europskoj industriji tekstila povećala za 25% dok se u industriji odjeće povećala za 15% (Grafikon 16). SAD je u tom istom razdoblju povećala produktivnost u tekstilnom sektoru za približno 44%, a sektoru proizvodnje odjeće za 50%. Najveći porast produktivnosti u tom razdoblju u tekstilnom sektoru je imala Kina i to 160% dok je u sektoru proizvodnje odjeće rast produktivnosti bio 60%. Indija je u tekstilnom sektoru zabilježila rast od samo 11% dok je u sektoru proizvodnje odjeće zabilježila pad od 24%.

Pad produktivnosti u oba sektora u razdoblju od 2000. do 2004. godine je zabilježila Turska i to 25% u proizvodnji tekstila i 41% u proizvodnji odjeće.

Kada bi se promatrale određene djelatnosti unutar sektora u tom istom razdoblju, proizvodnja tehničkog tekstila u Europskoj Uniji bi pokazala porast produktivnosti od 40%. Među države koje su se specijalizirale za proizvodnju tehničkog tekstila spadaju Njemačka, Nizozemska i zemlje Skandinavije, i te države bilježe veći porast produktivnosti od država koje su specijalizirane u proizvodnji odjeće (Italija, Francuska, Španjolska) (IFM, 2007).

Grafikon 16: Produktivnost rada u industriji tekstila i odjeće po državama za razdoblje od 2000. do 2004. godine (rast u %)

Izvor: Institut Francais de la mode, 2007

U tablici 4 su prikazani podaci prosječnih troškova rada po satu u tekstilnom sektoru. Među države s najnižim troškovima rada u tekstilnom sektoru spadaju Bangladeš, Vijetnam, Indija, Pakistan i Mauricius. Estonija i Turska imaju troškove rada jednake kao Meksiko i Maroko. Najviši troškovi rada u Europskoj Uniji su zabilježeni u Belgiji i Njemačkoj i ti troškovi rada su jednaki troškovima u Japanu, što je dvostruko veće od troškova u SAD.

Tablica 4: Troškovi rada po satu u proizvodnji tekstila (u USD)

	2000	2002	2004	2014	2004/2000	2014/2000
Belgija	19,55	21,27	30,42	34,77	55,6 %	77,9%
Njemačka	18,10	18,91	27,69	30,03	53,0 %	65,9%
Austrija	15,80	16,98	24,55	35,42	55,4 %	124,2%
Francuska	13,85	14,22	21,03	31,61	51,8 %	128,2%
Velika Britanija	12,72	13,93	20,17	24,01	58,6 %	88,8%
Italija	14,71	13,93	19,76	22,67	34,3 %	54,1%
Portugal	4,31	4,78	6,87	9,64	59,4 %	123,7%
Estonija	1,53	1,98	3,00	8,09	96,1 %	428,8%
Bugarska	-	1,01	1,50	2,33	-	-
Turska	2,69	2,13	2,88	5,48	7,1 %	103,7%
Maroko	1,87	1,89	2,56	3,12	36,9 %	66,8%
Kanada	14,29	13,59	18,61	-	30,2 %	-
SAD	14,24	15,13	15,78	17,71	10,8 %	24,4%
Argentina	5,9	1,70	2,86	3,82	-51,5 %	35,3%
Meksiko	2,20	2,30	2,19	3,06	-0,5 %	39,1%
Mauricius	1,47	1,33	1,57	-	6,8 %	-
Japan	26,10	22,76	27,77	25,10	6,4 %	-3,8%
Tajland	0,72	0,71	0,75	2,26	4,8 %	213,9%
Kina	0,69	0,69	0,76	2,65	10,1 %	284,1%
Indija	0,58	0,57	0,67	1,12	15,5 %	93,1%
Indonezija	0,32	0,50	0,55	0,95	71,9 %	196,9%
Šri Lanka	0,46	0,40	0,46	-	0,0 %	-
Pakistan	0,37	0,34	0,37	,074	0,0 %	80%
Kambodža	0,24	0,28	0,30	-	1,25 %	-
Bangladeš	-	0,25	0,28	0,62	-	-
Vijetnam	-	-	0,28	0,95	-	-
Australija	10,25	10,38	16,47	38,67	51,8 %	277,3%

Izvor: Institut Francais de la mode, 2007, Werner International, 2015

Troškovi rada u tekstilnoj industriji Europske Unije 2004. godine su bili približno 30% viši od troškova rada u industriji odjeće, a razlozi tome su:

- tekstilni sektor je kapitalno intenzivniji i za proizvodnju su potrebni skuplji i tehnički zahtjevniji strojevi koji zahtijevaju bolje školovane i osposobljene djelatnike čiji troškovi su veći,
- integraciju proizvodnje s distribucijom, koja je od ključne važnosti za tekstilni sektor, je teško voditi izvan europskog tržišta, te je zato upitno seliti proizvodnju tekstila u države s nižim troškovima rada i tako tekstilna industrija ostaje smještena na području zapadne Europe koje ima visoke troškove rada.

U sektoru proizvodnje odjeće seljenje proizvodnje, kada je u pitanju masovna izrada odjevnih predmeta, ima smisla jer veliki udio u proizvodnji nosi ljudski faktor i lokacija poduzeća na područjima visokih troškova rada dovodi do nekonkurentnosti poduzeća. Sektor proizvodnje odjeće ima većinom automatiziranu proizvodnju te tako zapošljava nisko kvalificiranu radnu snagu i nema prevelike potrebe za bolje školovanom, tehnički osposobljenom i skupljom radnom snagom.

Od glavnih izvoznica tekstila na azijskom tržištu Kina ima najskuplje troškove rada. Prema podacima iz 2008. godine isti odnos cijena je i među azijskim izvoznicama odjeće. Kina s troškovima od 1,08 USD po satu zauzima vodeće mjesto po najskupljim troškovima rada. Troškovi rada po satu kod izvoznika odjeće iz Vijetnama i Pakistana se nisu tokom godina bitno promijenili i cijena troška rada po satu je u 2008. godini iznosila 0,38 USD u odnosu 0,37 USD iz 2000. godine. U Kambodži su u 2008. godini troškovi rada iznosili samo 0,33 USD po satu a još niže troškove od toga, 0,22 USD po satu, je zabilježio Bangladeš (Digna, 2008).

Ako podatke o troškovima po satu u tekstilnom sektoru u 2014. godini usporedimo s podacima iz 2000. godine zaključit ćemo kako su se u većini zemalja povećali troškovi rada. Jedina zemlja koja je zabilježila smanjenje troškova proizvodnje u tih deset godina je bio Japan koji je troškove proizvodnje po satu u 2014. godini u odnosu na 2004. godinu smanjio za skoro 10%. Najveći zabilježeni porast troškova proizvodnje za tri i pol puta se dogodio u Kini. Ostale zemlje koje su znatno povećale svoje troškove (više od dva puta) su Estonija, Tajland, Bangladeš, Vijetnam i

Australija. Razlog povećanja troškova proizvodnje u zemljama Dalekog istoka su izrazito niski troškovi koje su imale u 2004. godini, a koje nije bilo moguće održati i dalje.

Zemlje Europske Unije koje su svoje troškove povećale od 10% do 20% u tih deset godina su Belgija, Njemačka, Velika Britanija i Italija, a zemlje koje su troškove povećale i do 50% su Austrija, Francuska, Portugal i Bugarska. Iako su navedena povećanja znatna ona su ipak nemjerljiva s povećanjima troškova koja su se dogodila na Dalekom istoku.

4. RAZVOJ I KONKURENTNOST INDUSTRIJE TEKSTILA I ODJEĆE U REPUBLICI HRVATSKOJ

4.1. Gospodarska kretanja u industriji tekstila i odjeće

Analizom gospodarskih kretanja dobiva se detaljna slika stanja hrvatske industrije tekstila i odjeće. Gospodarska kretanja i njihova analiza, ako promatramo detaljno i kroz godine, su jasni pokazatelji razvoja u pojedinom sektoru. Usporedbom gospodarskih kretanja dobiti ćemo pregled postojećeg stanja i buduća kretanja u hrvatskoj industriji tekstila i odjeće.

Kretanje proizvodnje je analizirano kroz indeks industrijske proizvodnje u tablici 5 i indeks proizvodnosti rada u tablici 6. Indeks industrijske proizvodnje je kratkoročni pokazatelj industrije i jedan je od glavnih europskih ekonomskih pokazatelja uz indeks proizvođačkih cijena (DZS, 2018). Iz tablice indeksa industrijske proizvodnje vidljivo je da je proizvodnja tekstila zabilježila značajniji rast od 12% u 2010. godini i 9% u 2016. godini. Ostale godine u kojima je zabilježen rast su 2013., 2015. i 2017. godina. Ostale godine bilježe pad od kojih je najveći 11% evidentirani 2011. godine. Za razliku od proizvodnje tekstila, proizvodnja odjeće bilježi kontinuirani pad uz iznimke u godini 2011. kada je zabilježen rast od 5% i 2014. kada je zabilježen rast od 10% posto. Proizvodnja odjeće se od 2009. godine smanjila za 30%. Razlog tome je zatvaranje brojnih tvornica i smanjenje broja zaposlenih u proizvodnji odjeće.

Tablica 5: Indeks industrijske proizvodnje 2010 =100

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Proizvodnja tekstila	91,9	88,1	80,8	80,6	84,9	81,3	88,9	100,0	89,6
Proizvodnja odjeće	75,2	77,5	87,1	94,0	82,0	91,1	105,1	100,0	106,2

Izvor: DZS, razna godišta

Indeks proizvodnosti rada u industriji ili produktivnost, u tablici 6, izračun je odnosa indeksa fizičkog obujma industrijske proizvodnje i indeksa broja zaposlenih. U usporedbi indeksa proizvodnosti rada i indeksa industrijske proizvodnje u proizvodnji tekstila vidljivo je da su

godine koje su zabilježile rast proizvodnje zabilježile i rast produktivnosti. Isto je i slučaj u proizvodnji odjeće, ali za razliku od proizvodnje tekstila, proizvodnja odjeće koja je rast proizvodnje zabilježila samo u dvije godine (2011. i 2014. godina), bilježi rast produktivnosti i u 2010., 2013. i 2017. godini. Jedan od najvećih skokova u produktivnosti u proizvodnji tekstila zabilježen je 2010. godine kada je produktivnost s 91,8 skočila na 136,8, tj. za skoro 50%. Te iste godine je u proizvodnji tekstila smanjen broj zaposlenih za preko 20% (DZS, 2011). Godine u kojima je produktivnost u proizvodnji tekstila bila iznimno dobra su 2001., 2002., 2003., 2013. i 2017. godina. U proizvodnji odjeće se produktivnost od 2000. godine kretala od 90 do 110 uz iznimku 2014. godine kada su rezultati bili nešto bolji (113,5) i u godinama 2004. i 2009. kada su rezultati bili ispod 90. 2014. godine je isto tako zabilježeni i porast proizvodnje za 15%.

Tablica 6: Indeks proizvodnosti rada

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Proizvodnja tekstila	111,7	106,9	102,5	90,1	110,1	102,2	97,9	136,8	91,8
Proizvodnja odjeće	99,2	94,4	96,0	113,5	100,6	96,3	106,7	103,2	88,7

	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
Proizvodnja tekstila	103,8	100,3	105,1	92,9	103,8	112,5	116,9	120,4	106,6
Proizvodnja odjeće	104,9	106,1	93,0	93,1	80,6	105,7	90,0	106,3	101,3

Izvor: DZS, razna godišta

Tablica 7 prikazuje indeks proizvođačkih cijena u usporedbi s 2010. godinom. Proizvođačke cijene u proizvodnji tekstila od 2010. godine kontinuirano rastu. Razlog tome je povećanje troškova rada i energije. Iako se proizvodnja odjeće susreće s istim povećanjem troškova ona je primorana zbog konkurencije smanjivati cijene. Najveće povećanje proizvođačkih cijena u proizvodnji tekstila se dogodilo 2010. godine kada su cijene skočile za preko 10%. Do te godine je proizvodnja tekstila bilježila pad proizvođačkih cijena. 2017. godina je prva godina koja je od 2009. godine, iako za neznatnih 0,1%, zabilježila smanjenje proizvođačkih cijena.

Tablica 7: Indeks proizvođačkih cijena Ø 2010 =100

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Proizvodnja tekstila	112,5	112,6	111,6	107,0	106,5	105,3	105,2
Proizvodnja odjeće	87,8	88,4	89,9	92,8	97,0	98,3	100,9

	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Proizvodnja tekstila	100,0	90,2	90,3	93,6	94,1	93,7
Proizvodnja odjeće	100,0	101,1	99,3	96,8	96,5	96,3

Izvor: DZS, razna godišta

U proizvodnji odjeće je situacija drugačija. Proizvodnja odjeće je do 2010. godine bilježila rast proizvođačkih cijena, a od 2010. godine do 2017. godine bilježi pad proizvođačkih cijena uz iznimku 2011. godine kada je zabilježen rast od 1%. Najveće smanjenje proizvođačkih cijena u proizvodnji odjeće zabilježeno je 2014. godine kada su proizvođačke cijene smanjene za 4%. S obzirom na trendove u industriji odjeće velika je vjerojatnost da će hrvatski proizvođači i dalje morati smanjivati cijene kako bi ostali u tržišnoj utakmici.

Kako je industrija tekstila i odjeće radno intenzivna djelatnost zaposlenost je jasan pokazatelj stanja u toj industriji. Prema indeksu zaposlenih osoba prikazanom u tablici 8 evidentan je kontinuirani pad zaposlenosti i u industriji tekstila i u industriji odjeće.

Proizvodnja tekstila, iako zapošljava manje ljudi nego proizvodnja odjeće, je općenito u boljoj poziciji što se tiče promjena u broju zaposlenih. Iako je svjetska ekonomska kriza pogodila industriju tekstila u 2009. godini, u Hrvatskoj je proizvodnja tekstila u toj godina zabilježila porast od 5,5% u broju zaposlenih. Zato su slijedeće tri godine donijele poražavajuće rezultate za zaposlenost u proizvodnji tekstila, te je u 2010. godini zabilježen pad od preko 18% u broju zaposlenih.

Tablica 8: Indeks zaposlenih osoba

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Proizvodnja tekstila	93,4	102,0	97,8	105,3	94,9	89,4	90,9	81,6	105,5
Proizvodnja odjeće	97,8	94,3	96,6	100,9	89,6	90,0	98,4	91,2	90,1

	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
Proizvodnja tekstila	94,8	99,6	92,7	102,8	90,3	85,4	87,0	90,8	95,3
Proizvodnja odjeće	90,0	92,8	93,1	99,3	92,9	89,9	95,9	95,0	96,9

Izvor: DZS, razna godišta

Proizvodnja odjeće bilježi pad zaposlenosti iz godine u godinu i taj pad je ujednačen i nema oscilacija kao u proizvodnji odjeće. U proizvodnji odjeće je kao i u proizvodnji tekstila od 2000. do 2017. godine smanjena zaposlenost za 65%. Nakon što je 2005. godine zabilježeni neznatni pad u broju zaposlenih u proizvodnji odjeće godine poslije su bilježile padove do 10% godišnje. Industrija odjeće u Hrvatskoj se počela znatnije oporavljati 2014. godine kada je čak zabilježen i porast u broju zaposlenih.

Ako pogledamo promjene od 2008. do 2017. godine u broju zaposlenih u proizvodnji tekstila vidjet ćemo da je došlo do smanjenja od skoro 35% dok se broj poduzeća, što je prikazano u tablici 9, smanjio za samo 5%. Iz toga se da zaključiti da su poduzeća koja su prekinula sa svojim poslovanjem velika poduzeća.

U proizvodnji odjeće je pak od 2008. do 2017. godine evidentirani pad broja zaposlenih od 41%, a broj poduzeća se smanjio za 34% iz čega zaključujemo da su podjednako završile s poslovanjem i mala, i srednja, i velika poduzeća.

Tablica 9: Broj poduzeća

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Proizvodnja tekstila	84	83	83	90	85	89	90	94	94	89
Proizvodnja odjeće	168	171	176	187	184	187	203	208	236	254

Izvor: DZS, razna godišta

Struktura poduzeća u proizvodnji tekstila i odjeće su u postotku veoma slična. Tako je 2005. godine udio malih poduzeća bio 88%, srednjih poduzeća 7% u proizvodnji tekstila, odnosno 8% u proizvodnji odjeće, te velikih poduzeća 4% u proizvodnji tekstila, te 3% u proizvodnji odjeće. Iako je udio velikih poduzeća u broju ukupnih poduzeća 2005. godine bio ispod 5% ta poduzeća su zapošljavala skoro polovicu zaposlenih u industriji tekstila i odjeće (Anić, Lovričević, Rajh, Teodorović, 2008:58).

Kako je vidljivo iz prijašnjih tablica u industriji tekstila u Hrvatskoj je smanjena proizvodnja od 2008. godine do 2017. godine za 8%. Ako uzmemo u obzir povećanje cijena od 12 % u istom razdoblju ne čude rezultati u tablici 10, a koji pokazuju vrijednost prodanih industrijskih proizvoda, te je iz njih vidljivo da je promet od 2010. godine u industriji tekstila porastao za preko 10%.

Tablica 10: Vrijednost prodanih industrijskih proizvoda u milijunima kuna

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Proizvodnja tekstila	1022	1005	1229	1321	1154	941	1100	927	888	944
Proizvodnja odjeće	2422	2202	2194	2173	1902	2002	2179	1941	2104	2373

Izvor: DZS, razna godišta

Jedna od najboljih godina u industriji tekstila po prometu je bila 2014. godina kada je u odnosu na 2010. godinu ostvaren porast prometa od preko 40%. Ono što je začuđujuće je činjenica da je u toj godini zabilježen izrazito niski indeks industrijske proizvodnje a koji je iznosio skoro 20% u

odnosu na 2010. godinu. Razlog tome možemo pripisati, uz povećanje proizvođačkih cijena od 7%, okretanju proizvodnje tekstila proizvodima s višom dodanom vrijednosti koja donose bolje rezultate, tj. veće promete uz manji kapacitet proizvodnje.

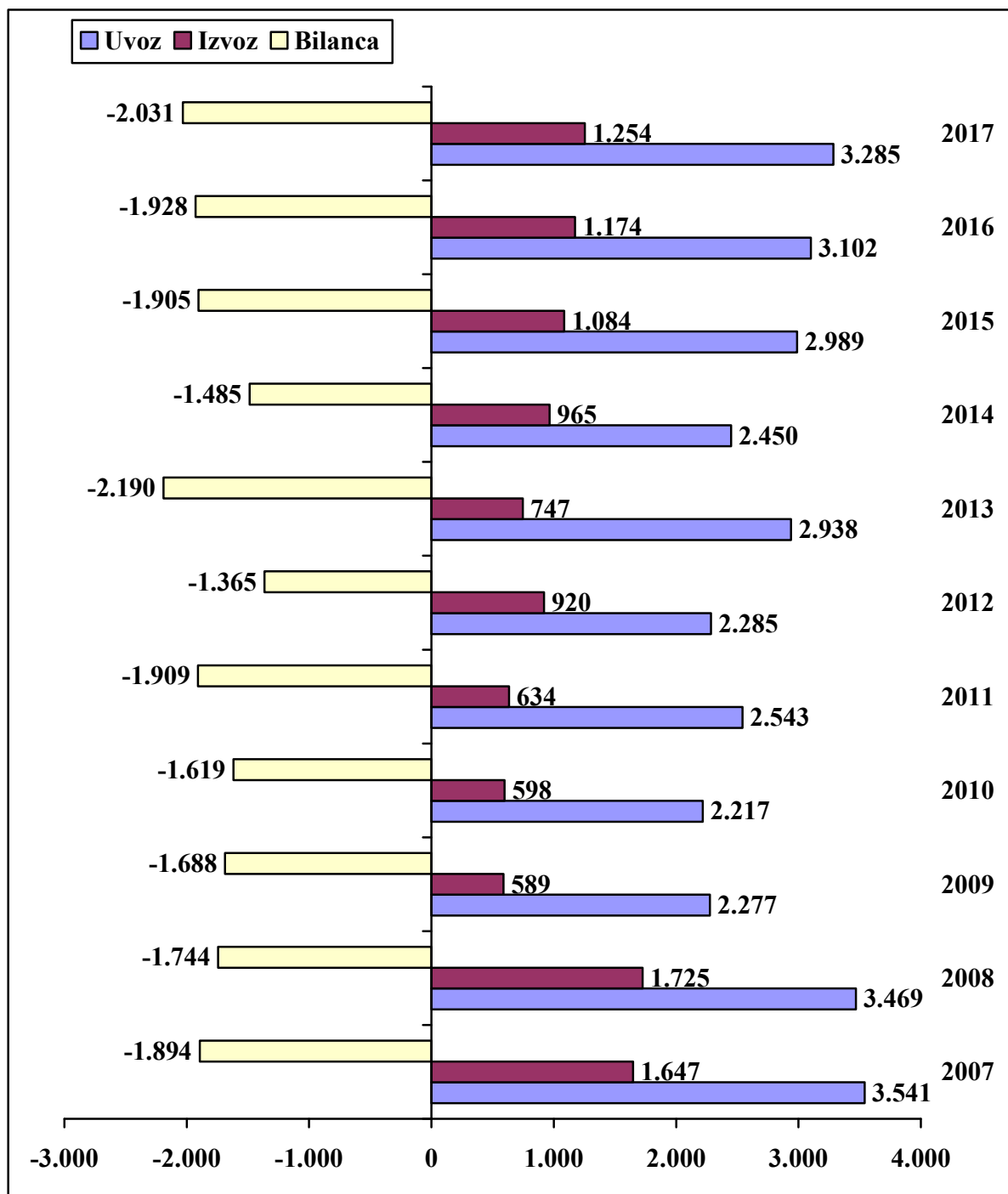
Navedeni koncept proizvodnje proizvoda s višom dodanom vrijednosti je evidentan i u industriji odjeće. Industrija odjeće koja je zbog konkurencije kontinuirano primorana smanjivati cijene, zabilježila je u navedenim godinama i smanjenje broja zaposlenih, smanjenje broja poduzeća i smanjenje proizvodnje, a opet je uspjela podići promet za 25% u odnosu na 2010. godinu. Industrija odjeće je do 2014. godine bilježila pad prometa iz godine u godinu nakon čega se situacija stabilizirala.

4.2. Konkurentnost industrije tekstila i odjeće

Od 2010. godine hrvatska tekstilna industrija bilježi značajne strukturne prilagodbe i promjene, te ubrzano otvaranje i integriranje na međunarodno tržište. Otvaranje i liberalizacija domaćeg tržišta je imala veliki utjecaj na rast uvoza tekstilnih proizvoda. Ako izuzmemo razdoblje recesije, stopa rasta uvoza svake godine bilježi veći rast od stope rasta izvoza. Smanjio se i udio izvoza tekstila i odjeće u ukupnom izvozu Hrvatske, te se on u razdoblju od 10 godina smanjio za 10%, s 11,73% u 2002. godini pao je na ispod 5% u 2012. godini. Za razliku od izvoza odjeće, koji kontinuirano bilježi pad, izvoz tekstila bilježi rast iz godine u godinu što ukupno gledano nema značajnih utjecaja na izvoz tekstilne industrije jer 84,5% izvoza tekstilne industrije čini izvoz odjeće (Buturac, 2014:115).

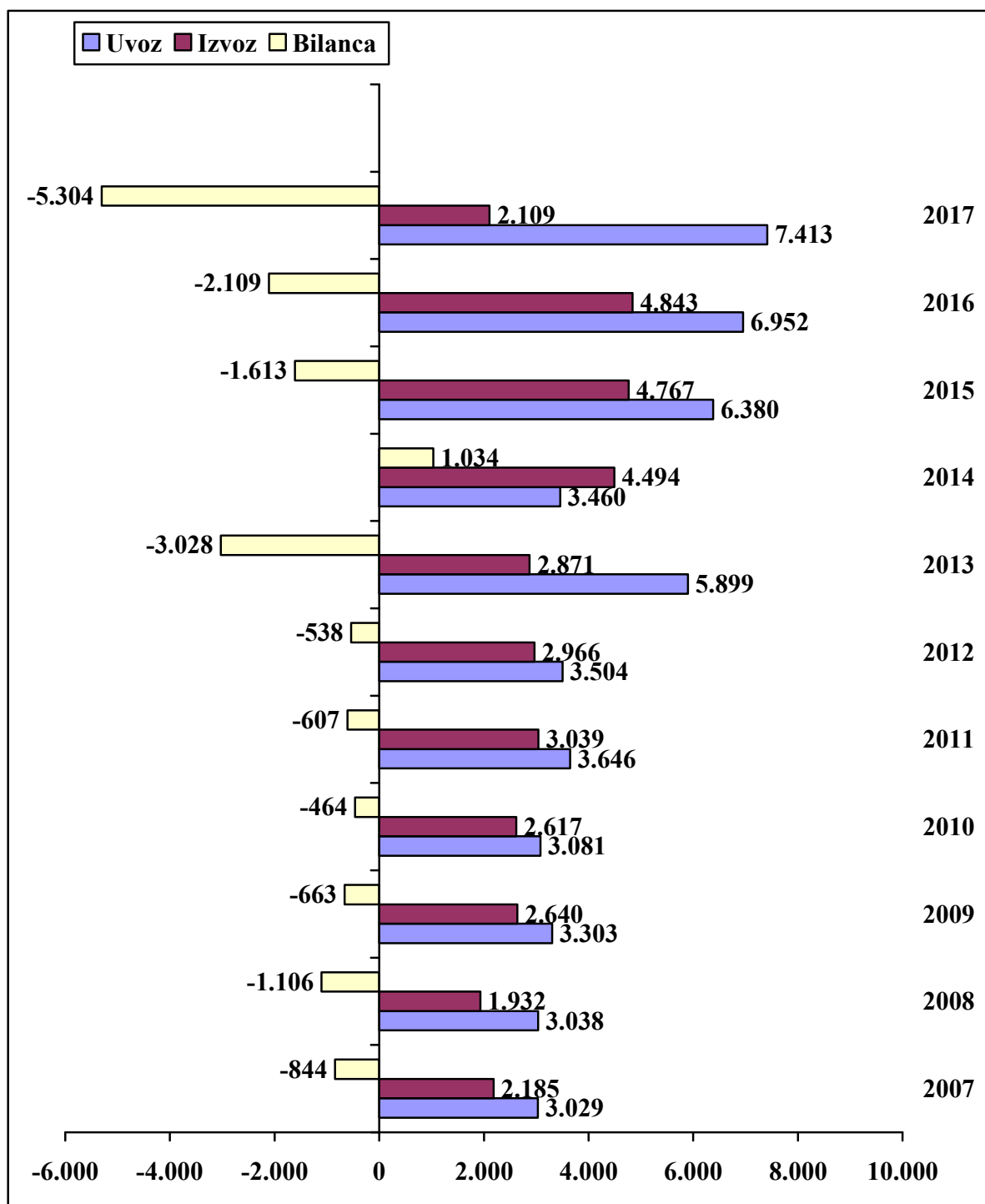
Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Hrvatska vanjskotrgovinska bilanca u prerađivačkoj industriji je negativna. Iako neke grane bilježe pozitivnu bilancu, industrija tekstila i odjeće nije jedna od njih. Pošto je Hrvatska oduvijek bila jača u proizvodnji odjeće nego u proizvodnji tekstila logično je da je i uvoz tekstila zbog potreba proizvodnje odjeće uvijek bio veći od izvoza tekstila te da je vanjskotrgovinska bilanca u proizvodnji tekstila negativna. Sve do 2000. godine je vanjskotrgovinska bilanca u hrvatskoj industriji tekstila i odjeće bila pozitivna a promjenu koja je nastupila nakon te godine možemo pripisati malom domaćem tržištu, ograničenoj raspoloživosti prirodnih resursa, smanjenju carinskih stopa, zaostajanju za konkurencijom, povećanju cijena rada i slaboj zaštiti domaće proizvodnje (Anić, Lovričević, Rajh, Teodorović, 2008:157).

Grafikon 17: Vanjskotrgovinska bilanca industrije tekstila u Hrvatskoj (u milijunima kuna)

Izvor: DZS, razna godišta

Grafikon 18: Vanjskotrgovinska bilanca industrije odjeće u Hrvatskoj (u milijunima kuna)

Izvor: DZS, razna godišta

Iz grafikona 17 je vidljivo da su krizna vremena za izvoz tekstilnih proizvoda u Hrvatskoj bila od 2009. do 2013. godine. Izvoz tekstilnih proizvoda je počeo rasti 2014. godine i od onda bilježi lagani rast na godišnjoj razini, ali još uvijek nije dostigao rezultate iz godina prije nego je kriza pogodila tekstilnu industriju. Tako je 2017. godine zabilježen izvoz od preko 1,2 milijarde kuna a u 2008. godini je bio zabilježen izvoz u iznosu od preko 1,7 milijarde kuna. Uvoz tekstilnih proizvoda je isto tako zabilježio pad u kriznim godinama, te isto tako od 2014. godine bilježi rast i iako još nije dostigao vrijednost uvoza iz 2008. godine jako je blizu toj vrijednosti. Vrijednost uvoza u 2008. godini je iznosila 3,5 milijardi kuna, a u 2017. godini je zabilježen uvoz od 3,3 milijarde kuna. Vanjskotrgovinska bilanca u proizvodnji samog tekstila je oduvijek bila negativna, a njezin rekordni rezultat je zabilježen 2013. godine kada je minus dostigao skoro 2,2 milijarde kuna. Izrazito loš rezultat zabilježen je i 2017. godine kada je minus isto tako prešao 2 milijarde kuna.

U proizvodnji odjeće je rekordna vrijednost uvezene odjeće zabilježena u 2017. godini kada je uvoz prešao 7,4 milijarde kuna (Grafikon 18). Te iste godine je zabilježena i znatno smanjena vrijednost izvoza (smanjenje od 56% u odnosu na 2016. godinu) što je rezultiralo do sad neviđenom negativnom bilancom čiji iznos je prešao 5,3 milijarde kuna. Do te godine najveći minus u vanjskotrgovinskoj bilanci je zabilježen 2013. godine kada je prešao 3 milijarde kuna. Godina koja je uslijedila, 2014. godina, je donijela sjajne rezultate i po prvi puta nakon preko deset godina je vanjskotrgovinska bilanca bila pozitivna. Te je godine zabilježena vrijednost uvoza bila skoro 3,5 milijarde kuna, a izvoza skoro 4,5 milijarde kuna što je rezultiralo plusom od preko milijardu kuna.

Najznačajniji partner u uvozu i izvozu tekstila i odjeće Hrvatskoj u 2005. godini je bila Italija. Tako je vrijednost izvoza u toj godini u Italiju prešla 2 milijarde kuna, a uvoz iz Italije je bio skoro 1,5 milijarde kuna. Odmah iza Italije dolazi Njemačka u koju je Hrvatska 2005. godine izvezla tekstilnih i odjevnih proizvoda u vrijednosti od preko 1,2 milijarde kuna, a uvezla proizvoda u vrijednosti od preko 0,8 milijarde kuna. U 2005. godini tu je vrijednost izvezenih proizvoda prema Hrvatskoj s 0,85 milijardi kuna prešla Kina. Ekspanzija uvoza iz Kine je rezultat liberalizacije tržišta i primamljivo niskih cijena koje nudi Kina (Anić, Lovričević, Rajh, Teodorović, 2008:170).

5. STRATEGIJE RAZVOJA I IZAZOVI INDUSTRIJE TEKSTILA I ODJEĆE U EUROPSKOJ UNIJI

5.1. Strateški izazovi industrije tekstila i odjeće u Europskoj Uniji

Tekstilna industrija u Europskoj Uniji je industrija koja kontinuirano bilježi pad. Usprkos tome ona se još uvijek drži na visokom drugom mjesto među svjetskim izvoznicima tekstila i odjeće. Sve do 2010. godine Europska Unija se uspijevala održati na vodećem mjestu među izvoznicima tekstila kad je to mjesto preuzela Kina. Među izvoznicima odjeće je Kina vodeće mjesto od Europske Unije preuzela već 2007. godine (WTO, 2008 i 2010).

U tablici 11 su prikazani najveći svjetski izvoznici tekstila u 2016. godini te njihov udio u svjetskom izvozu tekstila kroz zadnjih dvadeset godina dok su u tablici 12 prikazani najveći svjetski izvoznici odjeće u 2016. godini te njihov udio u svjetskom izvozu odjeće kroz zadnjih dvadeset godina. Iako su prva dva vodeća mjesta u oba sektora rezervirana za Europsku Uniju i Kinu, poredak na ostalim mjestima se u zadnjih dvadeset godina dosta promijenio. Južna Koreja koja je 2010. godine pratila Kinu u stopu s udjelom od 8,2% u svjetskom izvozu tekstila danas zauzima šesto mjesto s 3,5% udjela, a Tajvan koji je 2000. godine bio odmah iza Južne Koreje sa 7,7% danas je na devetom mjestu. Za razliku od tih zemalja koje su svoj udio na svjetskom tržištu smanjile, Vijetnam koji je 2000. godine bio na dnu ljestvice svjetskih izvoznika tekstila je u 2016. godini uspio doći među prvih deset. Među zemljama koje su povećale svoj udio su i Indija, Turska i Pakistan. SAD koje su u 2016. godini zauzimale četvrto mjesto su smanjile svoj udio iako su 2000. godine sa znatno većim udjelom bile niže na ljestvici. Razlog tome je znatni porast udjela Kine koja je svoj udio skoro četverostruko povećala te joj je u 2016. godini pripadalo 37,2% svjetskog izvoza tekstila dok joj je u 2000. godini pripadalo 10,4%. Na svjetskom poretku najvećih izvoznika odjeće je Kina s 18,2% udjela u 2000. godini dvostruko porasla te je u 2016. godini zauzimala 36,4% svjetskog izvoza. Udio Europske Unije je prilično podjednak, te je u 2000. godini iznosio 26,6% i u 2016. godini 26,4%, iako je od 2005. do 2007. godine prelazio 30%. Najznačajniji rast je zabilježio Vijetnam koji je s 0,9% udjela u 2000. godini došao na četvrto mjesto izvoznika odjeće s udjelom od 5,5%. Od zemalja koje su povećale svoj udio tu su i Bangladeš, Indija i Kambodža, a zemlje koje su smanjili svoj udio su Indonezija i SAD. SAD su s trećeg mjesta najvećih svjetskih izvoznika odjeće u 2000. godini pale na deseto mjesto u 2016. godini. Turska kroz sve godine bilježi udio koji se kreće od 3 do 4%. Meksiko

koji je 200 godine bio uz bok SAD-u s 4,4% udjela danas nije više među prvih deset izvoznika odjeće (WTO, 2008).

Tablica 11: Vodeći svjetski izvoznici tekstila u 2016. godini (u milijardama USD i postotku)

	Vrijednost	Udio			
		2016	2010	2005	2000
Kina	106	37,2	30,5	20,2	10,4
EU (28 članica)	65	23,0	27,0	34,8	36,7
Indija	15	5,7	5,1	4,1	3,6
SAD	13	4,6	4,8	6,1	7,1
Turska	11	3,8	3,6	3,5	2,4
Južna Koreja	10	3,5	4,3	5,1	8,2
Pakistan	9	3,2	3,1	3,5	2,9
Tajvan	9	3,1	3,9	4,8	7,7
Vijetnam	7	2,4	1,2	0,4	0,2

Izvor: WTO, razna godišta

Tablica 12: Vodeći svjetski izvoznici odjeće u 2016. godini (u milijardama USD i postotku)

	Vrijednost	Udio			
		2016	2010	2005	2000
Kina	161	36,4	36,7	26,6	18,2
EU	117	26,4	28,4	30,9	26,6
Bangladeš	28	6,4	4,2	2,5	2,6
Vijetnam	25	5,5	2,9	1,7	0,9
Indija	18	4,0	3,2	3,1	3,0
Turska	15	3,4	3,6	4,2	3,3
Indonezija	7	1,8	1,9	1,8	2,4
Kambodža	6	1,4	0,9	0,8	0,5
SAD	6	1,3	1,3	1,8	4,4

Izvor: WTO, razna godišta

U svjetskom poretku uvoznika tekstila i odjeće, koji se može vidjeti u tablici 13, vodeće mjesto oduvijek zauzima Europska Unija. Iako se njezin udio u ukupnom svjetskom uvozu tekstila znatno smanjio kroz godine. Od udjela 35,2% u 2000. godini Europska Unija je u 2016. godini pala na udio od 22,9%. Razlog tome je i smanjena proizvodnja odjeće u Europskoj Uniji koja je rezultirala smanjenom potrebom za uvozom tekstila. Drugo mjesto sa stabilnim udjelom koji se u zadnjih dvadeset godina kreće oko 10%, zauzimaju SAD. Kina koja zauzima treće mjesto je svoj udio od 2000. godine smanjila sa 7,8% na 5,5%. Od zemalja koje su svoj udio tijekom godina smanjile tu su i Japan i Meksiko, zemlje koju su također smanjile proizvodnju odjeće. Ostale zemlje koje su među vodećim uvoznicima tekstila, Vijetnam, Bangladeš, Turska i Indonezija, su svoj udio u uvozu tekstila tijekom zadnjih dvadeset godina povećale. Najveće povećanje od njih bilježi Vijetnam koji je s 0,8% udjela u svjetskom uvozu tekstila u 2000. godini došao na 4,3% u 2016. godini. Razlog znatnim povećanjima uvoza tekstila u tim zemljama je povećani obim proizvodnje odjeće koji zahtjeva količine tekstilnih sirovina koje te zemlje same ne mogu proizvesti te su povećanjem proizvodnje odjeće primorane povećavati i količinu tekstila koji uvoze.

Tablica 13: Vodeći svjetski uvoznici tekstila u 2016. godini (u milijardama USD i postotku)

	Vrijednost	Udio			
		2016	2010	2005	2000
EU	69	22,9	27,9	33,6	35,2
SAD	29	9,5	8,8	10,5	9,8
Kina	17	5,5	6,6	7,2	7,8
Vijetnam	13	4,3	2,6	1,6	0,8
Japan	8	2,8	2,7	2,7	3,0
Bangladeš	7	2,4	1,7	1,1	0,8
Meksiko	6	2,1	1,9	2,8	3,6
Turska	6	2,0	2,5	2,1	1,3
Indonezija	6	1,9	1,6	0,4	0,8

Izvor: WTO, razna godišta

Tablica 14: Vodeći svjetski uvoznici odjeće u 2016. godini (u milijardama USD i postotku)

	Vrijednost	Udio			
		2016	2010	2005	2000
EU	175	37,4	45,2	47,3	41,1
SAD	91	19,5	22,1	28,7	33,0
Japan	28	6,1	7,3	8,1	9,7
Kanada	10	2,0	2,2	2,1	1,8
Južna Koreja	9	1,8	1,2	1,0	0,6
Kina	7	1,4	0,7	0,6	0,6
Australija	6	1,4	1,3	1,1	0,9
Švicarska	6	1,3	1,4	1,6	1,6
Rusija	6	1,2	2,0	0,3	0,1

Izvor: WTO, razna godišta

Dok su u tablici 13 većinom zemlje koje često spominjemo kada pričamo o proizvodnji tekstila i odjeće, tablica 14 koja prikazuje zemlje koje su vodeći svjetski uvoznici odjeće spominje zemlje koje rijetko dovodimo u vezu s proizvodnjom samog tekstila i odjeće. Zemlje koje su tako veliki uvoznici odjeće a nemaju značajnu proizvodnju u tom sektoru su Kanada, Australija, Švicarska i Rusija. Kina čiji je udio u uvozu odjeće u zadnjih dvadeset godina dvostruko porastao, s 0,6% u 2000. godini na 1,4% u 2016. godini, je zemlja koja s obzirom na broj stanovnika još uvijek ima relativno mali uvoz odjeće. Poredak među vodeće tri zemlje uvoznice odjeće se tijekom zadnjih dvadeset godina nije mijenjao te je tako Europska Unija vodeći uvoznik odjeće a za njom slijede SAD i Japan. Iako su sve tri zemlje svoje udjele kroz te godine smanjile njihovi udjeli su toliko visoki da će biti teško da ih bilo koja zemlja dostigne i promjeni poredak među svjetskim uvoznicima odjeće kroz neko dulje vrijeme.

Kod zemalja s jeftinom radnom snagom nemoguće je natjecati se u cjenovnoj borbi za standardne proizvode. Tekstilna i odjevna industrija u Kini je još uvijek previše usmjerena na masovnu proizvodnju sa skromnim razvojem novih proizvoda i inovacija još uvijek nije u mogućnosti brzo odgovoriti na tržišne promjene. Stoga europski stručnjaci vide potencijal u znanju. Potrebno je usredotočiti se na proizvode s većom dodanom vrijednošću i proizvode koji zbog svoje male

količine nisu zanimljivi za zemlje poput Kine. Za te proizvode je potreban kratak ciklus proizvodnje (modni proizvodi), puno znanja i inovacija.

U budućnosti se očekuje da će se broj zaposlenih u industriji odjeće smanjiti više nego u tekstilnoj industriji koja nije toliko radno usmjerena. U proizvodnji odjeće sve je teže sačuvati radna mjesta. Razlog tome je seljenje proizvodnje u zemlje s niskim troškovima i usmjeravanje proizvodnje na proizvode s većom dodanom vrijednošću i ukidanje masovne proizvodnje.

Prednosti će imati one tekstilne tvrtke koje se temelje na znanju i razvoju kontinuiranih inovativnih proizvoda, te će ponuditi proizvode visokih performansi, tehničko - industrijski tekstil i netkana vlakna, kao što su industrijski filtri, geotekstil, higijenski proizvodi ili proizvodi u automobilskoj industriji i medicinskom sektoru (Europska Komisija 2003:9).

Industrija tekstila i odjeće vrlo je podložna stalnim promjenama zahtjeva potrošača i potrebom za povećanjem dodane vrijednosti ponude koja je na tržištu. Proizvođači odjeće se suočavaju s liberalizacijom svjetske trgovine i uz to se bore sa smanjenim budžetom koji su kupci spremni odvojiti za kupnju odjeće. Konkurencija u industriji odjeće je nemilosrdna zbog čega je važno da tvrtke rade na robnim markama koje su sinonim za kvalitetu i visoku dodanu vrijednost te im na taj način omogućuju da postanu prepoznatljive i konkurentnije u odnosu na proizvode iz Azije.

U europskim poduzećima koja se bave proizvodnjom tekstila i odjeće glavna je konkurentna prednost prepoznati potrebe i želje potrošača i na temelju toga oblikovati svoju ponudu. U naprednim i bogatijim europskim zemljama podržavaju se visoke cijene proizvoda zbog dodane vrijednosti, kvalitete i "neopipljivih obilježja" (dizajn, stil i modna marka). Zbog toga je na zapadnom tržištu nužno učinkovito upravljati marketingom i promovirati kvalitetan tekstil i odjeću, te visokokvalitetne usluge za zahtjevne potrošače (u odnosu na nezahtjevne potrošače čija potražnja je elastična i lako se može zadovoljiti s jeftinijim proizvodima s Dalekog istoka). Marketinški pristup svemu je izrazito važan jer on uključuje dizajn proizvoda i svih njegovih dijelova kao što su etikete, vješalice, pakiranje, široku ponudu veličina, opće oglašavanje, promociju prodaje na samim prodajnim mjestima, nove načine distribucije, te sponzoriranje sporta i kulture. Za racionalno korištenje poslovnih funkcija i za veću integraciju marketinških aktivnosti potrebna je reorganizacija poduzeća (Wick, 2009:17).

Povećanje dobiti povezano je s prepoznatljivošću robne marke i učinkovitom distribucijom. Posebno u sektoru odjeće sve je veći naglasak na maloprodaji i povećanju kapaciteta robnih marki. Vrlo je važno da poduzeća ulažu u vlastitu maloprodajnu mrežu. Tako kupcima mogu ponuditi široku paletu tekstilnih proizvoda visoke dodane vrijednosti koji mogu zadovoljiti individualne potrebe i na taj način ih emocionalno povezati s odabranom robnom markom.

Djelomično je moguće održati globalnu konkurentnu poziciju Europske Unije premještanjem proizvodnih pogona – radno intenzivnih aktivnosti kao što je proizvodnja odjeće, u poduzeća u zemljama s niskim troškovima. Treba imati na umu da su važni čimbenici koji utječu na kupovinu tekstila i odjeće (Wick, 2009:22):

- modna marka (psihološke vrijednosti),
- kvaliteta (tehničke karakteristike, tkanine),
- količinske značajke (bitan čimbenik kod nezahtjevnih kupaca)
- usluge (isporuka, personalizacija)
- logistika i kulturna povezanost (jezik, društvene vrijednosti, itd.), i
- cijenu proizvoda.

Prilikom kupovine srednji i niži sloj potrošača, čija je potražnja relativno elastična, uglavnom zanimaju cijene i količina proizvoda. Kod tih kupaca konkurentsku prednost imaju masovni proizvođači jeftinih tekstilnih proizvoda. Međutim, viši sloj potrošača je odan robnim markama bez obzira na cijenu. Uz opipljive značajke tekstilnog proizvoda, oni traže i druga svojstva koja povećavaju vrijednosti u očima potrošača. Stoga se trendovi u Europskoj Uniji prema proizvodima visoke dodane vrijednosti moraju stalno poboljšavati i jačati kako bi industrija tekstila i industrija odjeće ostala konkurentna.

Za potrebe Europske Komisije, i Opće uprave za industriju i poduzetništvo, 2012. godine je napravljena studija procjene stanja u europskoj industriji tekstila i odjeće. Studija obuhvaća i preporuke koje bi trebalo provesti za poboljšanje konkurentnosti industrije:

- preporuke za povećanje izvoza – pojednostavljenje carinskih procedura, omogućavanje pristupa javnim natječajima u trećim zemljama, zaštita intelektualnog vlasništva, pružanje financijske pomoći u vidu davanja potrebnih garancija i osnivanja tekstilnih klastera,
- preporuke za ulaganje u inovacije i istraživanje – povećanje financiranja razvoja, povezivanje tekstilnih klastera i organizacija koje se bave istraživanjem i razvojem,

- preporuke u zaštiti okoliša – povećanje standarda za ekološki prihvatljivu proizvodnju i financiranje istih od strane država, povećanje proizvodnje ekološki prihvatljivih sirovina,
- preporuke za efikasniji opskrbeni lanac – svaka država članica mora sama naći način kako pomoći tekstilnim poduzećima u unaprjeđenju opskrbnog lanca,
- preporuke za jačanje financijskih potpora za sve gore navedeno,
- preporuke za ulaganje u strukovno obrazovanje, modernizacija školstva, poticanje zapošljavanja u tekstilnom sektoru,
- preporuke za strukturne promjene – reorganizacije poduzeća, jačanje suradnje između samih poduzeća te između vladinih organizacija i poduzeća.

5.2. Odrednice razvoja industrije tekstila i odjeće u Europskoj Uniji

Europska Komisija je utvrdila da je industrija tekstila i odjeće previše fragmentirana i da joj nedostaje dugoročna strategija i nova ulaganja, da se mnoge aktivnosti udvostručuju i da postoji nedostatak visoko kvalificirane radne snage (EURATEX 2006:1). Zbog toga je 2007. godine donijela smjernice za budućnost europskog sektora tekstila i odjeće, koje želi postići putem instrumenata trgovinske i industrijske politike. Te smjernice se odnose na (Europska Komisija 2007:2):

- poboljšanje vanjske konkurentnosti europske industrije tekstilne i odjeće,
- pravilnu kontrolu uvoza tekstilnih proizvoda,
- briga za sigurnost potrošača,
- borba protiv nepravedne trgovine i krivotvorenja,
- podrška stvaranju euro-mediteranskog proizvodnog područja zbog geografske blizine kako bi se očuvala industrijska proizvodnja i radna mjesta.

Europska Komisija je 2007. godine osmislila „Okviri europski program za istraživanje i razvoj”, koji je trebao trajati do 2013. godine. Program je bio glavni instrument Europske Unije za financiranje istraživanja u Europi. Usredotočuje se na potrebe i konkurentnost u zapošljavanju u Europi i podupire istraživanja u odabranim prioritetnim područjima (cilj mu je bio stvoriti ili zadržati vodeću ulogu Europske Unije u ključnim gospodarskim sektorima, uključujući sektor tekstila i odjeće) (Hendriks, 2007).

Europska Komisija i skupina predstavnika za budućnost europske industrije tekstila i odjeće također su predložili stvaranje Europske tehnološke platforme, koja je osnovana krajem 2004. godine. Europska tehnološka platforma za budućnost industrije tekstila i odjeće je forum dionika koji povezuje članove europske tekstilne i odjevne industrije i njihova istraživanja, obrazovnu zajednicu, predstavnike industrijskih sektora povezanih s tekstilnom i odjevnom industrijom te znanstvene discipline i javne vlasti (EURATEX 2006:2). Tehnološka platforma je novi mehanizam Europske Komisije koja definira okvirne istraživačke programe, dodjeljuje sredstva za najvažnija područja istraživanja, ocjenjuje i odabire projekte, ocjenjuje uspješnost provedbe projekta i koristi Europsku tehnološku platformu kao važan izvor informacija za odluke o istraživanju (Lutz 2006:5).

Svrha platforme je razviti i provesti dugoročnu industrijsku viziju i strateški istraživački program (Strategic Research Agenda – SRA). Europska tehnološka platforma se bazira na tri stupa potpore na kojima se temelji konkurentnost europske tekstilne industrije u budućnosti:

- preusmjeravanje vlakana i tkanina iz običnih u specijalizirane proizvode i visokotehnološke procese,
- razvoj inovativnih vlakana i proizvoda izrađenih od tekstila za brojne industrijske sektore i nova područja primjene,
- prijelaz iz masovne proizvodnje u proizvodnju prilagođenu željama potrošača (personalizacija).

Kako bi se ostvarili pojedini dijelovi SRA-e, formirane su radne skupine u tri područja (tri razvojna stupa). U prvom stupu potpore skupine identificiraju i određuju istraživačke prioritete za nova posebna vlakna i komponente vlakana za inovativne tekstilne proizvode, funkciju tekstilnih materijala i njima srodnih procesa, kao i materijale na biološkoj osnovi, biotehnologije i ekološki prihvatljivu obradu tekstila (EURATEX 2006:2).

Nova prilika europske tekstilne industrije ogleda se uglavnom u području zaštitnog tekstila čija je glavna zadaća zaštita korisnika od rizika i opasnosti u njihovom radnom okruženju. Veličina tržišta osobne zaštitne odjeće i opreme procijenjena je na 9,5 do 10 milijardi eura u 2007. godini, s približno 200 000 radnih mjesta koja su izravno ili neizravno povezana s proizvodima i uslugama za osobnu zaštitnu odjeću i opremu. Projicirani brzi rast u nekim dijelovima svijeta pokazuje da bi se izvoz osobne zaštitne odjeće i opreme mogao povećati za oko 50% u

nadolazećim godinama. Brži razvoj i korištenje intelektualnog vlasništva kroz usluge podrške za mala i srednja poduzeća, bi stvorili dodatnu potražnju za osobnom zaštitnom odjećom i opremom. Kupnje putem javne nabave također igraju važnu ulogu (Europska Komisija 2007:4).

U drugom stupu radne skupine traže znanstvena i tehnološka rješenja koja bi tekstilne proizvode učinila primjenjivima za druge svrhe i na drugačije načine (tehnički tekstil i pametna odjeća).

U trećem stupu radne se skupine usredotočuju na masovnu proizvodnju odjeće, na prilagodbu željama potrošača, na modu, na novi dizajn i na koncepte razvoja proizvoda, tehnologija i koncepata upravljanja životnim ciklusom.

Europsku tehnološku platformu vodi Vijeće tekstilne tehnološke platforme sastavljeno od predstavnika industrije i predstavnika sveučilišta. Vijeće predstavlja tehnološku platformu u javnosti i na europskoj razini u području funkcioniranja platforme. Ono usmjerava istraživačke programe, osniva radne skupine u područjima aktivnosti platforme i provjerava stručnjake na razini Europske tehnološke platforme. Radne skupine obavljaju različite zadatke u skladu sa svrhom osnivanja. Za dugoročno restrukturiranje i konkurentnost tekstilne i odjevne industrije u Europskoj Uniji su, u sklopu tehnološke platforme u 2005. godini, uspostavljene radne skupine na visokoj razini: za istraživanje i razvoj, inovacije, obrazovanje, zakonodavni okvir, razmjenu itd. U te radne skupine su uključeni predstavnici industrije, znanosti i obrazovanja (Lutz 2005:2).

Osim radnih skupina, postoje i tematske radne skupine koje rade u istraživačko-razvojnim područjima i horizontalnim skupinama (obrazovanje, standardizacija i financiranje). Rad u horizontalnim skupinama usmjeren je na inovacije u industriji te na obrazovanje i osposobljavanje. Prioritetna aktivnost horizontalne skupine za obrazovanje i osposobljavanje je pružanje stručnog osoblja za uspješno poslovanje u industriji. Prioritetne aktivnosti horizontalne skupine za inovacije i standardizaciju su:

- aktivno sudjelovanje članica skupine u horizontalnoj skupini za standardizaciju u području razvoja novih standarda za inovativne proizvode, tehnologije, posebno u području tehničkih tekstila, standarda zaštite okoliša i zdravlja,
- korištenje postojećih znanja i iskustava u primjeni međunarodnih i nacionalnih standarda u poduzećima, ustanovama, sveučilištima,

- obrazovanje u području standarda za nove proizvode i procese (prijenos znanja unutar Europske Unije), (EURATEX 2006:2).

Temeljni ciljevi Europske tehnološke platforme su poboljšati područje inovacija, konkurentnosti i povećati razvojni potencijal u europskom sektoru tekstila. Strategije i postignuća platforme u ostvarivanju tih ciljeva su (Lutz 2004:8-12):

- financijska potpora i povoljni uvjeti za istraživanje i inovacije,
- potrebna su velika javno-privatna partnerstva za financiranje SRA kako bi se osigurala kritična masa resursa za postizanje ciljeva. Budući da u industriji tekstila i odjeće Europske Unije prevladavaju mala i srednja poduzeća, njihov pristup financijskim kreditima je mnogo teži. Europska Komisija je stoga pokrenula niz inicijativa za poboljšanje pristupa resursima. Ukidanjem prekograničnih prepreka fondovima rizičnog kapitala, poduzeća imaju bolji pristup financijama, a financijske usluge pomažu u poboljšanju pristupa bankovnim kreditima i kapitalnom financiranju (Lutz 2006:5),
- Europska investicijska banka i Europski investicijski fond upravljaju značajnim iznosima financijske potpore, kao što je Fond za financiranje brzorastućih i inovativnih malih i srednjih poduzeća. Oblici financiranja su mikrokrediti, zajmovi ili jamstva. Države članice mogu koristiti državne potpore kako bi iskoristile nove mogućnosti za potporu istraživanju, razvoju i inovacijama. U 2007. godini javna sredstva namijenjena uvođenju SRA iznosila su 35 milijuna eura, a privatna sredstva oko 30 milijuna eura (Lutz 2008:3).
- brz i poboljšani interaktivni protok informacija između dobavljača i kupca,
- u veljači 2008. godine, za potrebe tehnološke platforme i protok informacija između članova, razvijena je Access-TexNet platforma za pružanje informacijske podrške (Lutz 2008:2). Internetska stranica predstavlja informacijsko čvorište gdje se prikupljaju sve informacije o sudionicima, članci i informacije s područja naprednih materijala te izvješća o aktivnostima i zaključcima tehnološke platforme,
- uzajamna suradnja svih sudionika u istraživanju, koristeći novu tehnologiju.

Prednosti sudjelovanja u europskoj tehnološkoj platformi su bolje razumijevanje problema i potreba sudionika, moć umrežavanja s drugim sudionicima i povećanje međunarodnih vještina vođenja. Jedna od glavnih promotivnih događanja europske tehnološke platforme je konferencija koja se svake godine organizira i predstavlja postignuća i planove buduće platforme (Lutz 2008:2).

U EU je stvorena mreža s više od 500 stručnjaka u području inovacija tekstila. U skladu s rasporedom SRA-a, provedeni su mnogi projekti, posebice radi poboljšanja istraživanja i razvoja. Kao ključan izazov i inovacijska poluga u novim područjima upotrebe tekstila postignut je napredak u razvoju horizontalne mreže s komplementarnim aktivnostima (uključivanje centara znanja u području kemije, strojarstva, farmacije, biotehnologije i poduzeća koja djeluju u tim područjima), kao i napredak u tekstilnoj proizvodnji (Hendrix 2007:6).

6. STRATEGIJE RAZVOJA I IZAZOVI INDUSTRIJE TEKSTILA I ODJEĆE U HRVATSKOJ

6.1. Strateški izazovi industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj

Strateški izazovi industrije tekstila u današnje vrijeme brzog napretka, niskih cijena i jeftine snage trećih država, prvenstveno se odnose na očuvanje domaće industrije tekstila u svrhu očuvanja duge tradicije i radnih mjesta. Tekstil je padajuća djelatnost, koja se susreće s brojnim ograničenjima u svom razvitku, a na koje su utjecali brojni čimbenici od kojih se posebno ističu rat, uništeni proizvodni kapaciteti, sporost i problemi u privatizaciji, gubitak prijašnjih tržišta i sporost u prilagođavanju novim tržišnim uvjetima. Hrvatska industrija tekstila i odjeće usprkos raznim izazovima i uništavanjima tvornica kroz ratne godine, i teškim uvjetima rada i dalje održava svoju prednost prvenstveno u kvaliteti koju pruža i tako ipak zadržava, iako na klimavim nogama, konkurentnu poziciju na tržištu, i to ne samo na nacionalnom, nego i na europskom, čak i svjetskom tržištu (Anić, Lovrinčević, Rajh, Teodorović, 2008:60).

Gorući problem hrvatske tekstilne industrije temelji se i na visokoj cijeni rada, i upravo to je razlog zašto poduzeća ne mogu postići cjenovnu konkurentsku prednost, već bi se ona kao takva morala orijentirati na diferencijaciju u postizanju konkurentskih prednosti, zasnovanu na razvijanju vlastitoga proizvoda, vlastitih robnih marki, na promociji i učinkovitoj distribuciji gdje bi se primjenjivale tehnološke inovacije i stvarali fleksibilni proizvodni sustavi (Anić, Lovrinčević, Rajh i Teodorović, 2008:103).

Potražnja za hrvatskim odjevnim i tekstilnim proizvodima izrazito je nepredvidiva kategorija te na njezinu potražnju negativno utječe pad izdataka za odjevne proizvode, percepcija kupaca, nizak imidž, kao i malo tržište. Hrvatske marke nisu dovoljne poznate, a to je posljedica slabe promocije na kojoj treba sustavno proraditi i repozicionirati se na tržištu (Anić, Lovričević, Rajh, Teodorović, 2008:137). Za uspješan nastup na tržištu potrebna je i modernizacija i reorganizacija proizvodnih procesa, a pri tome je iznimno važno razviti vlastiti proizvod, robnu marku i s njim konkurirati na tržištu (Anić, Lovričević, Rajh, Teodorović, 2008:185). Industrija se radikalno mijenja i razvojni potencijal tekstilne industrije nije više samo u klasičnom šivanju odjeće za mase, već se grana i na ostalu industriju kao što je proizvodnja kožne galanterije za automobilsku

industriju, šivanje zaštitnih odjela za vojsku, policiju i vatrogastvo, avioindustrija, nanotehnologija i ostalo...

Izazovi s kojima se susreće hrvatska tekstilna industrija je i kontinuirana potreba za radnicima, jer su potrebe poslodavaca sve veće i upravo tu dolazi do deficita zanimanja i problema strukovnog obrazovanja u Hrvatskoj. Dok država ne reagira i dozvoljava da se naglasak stavlja na gimnazijske programe i da se strukovna zanimanja zanemaruju, kontinuirano će rasti problem nedostatka domaće radne snage. Većina poslodavaca tekstilne industrije okrenut će se radnoj snazi iz susjednih i istočnih zemalja.

Tekstilna industrija je nažalost sustavno zanemarivana, umjesto da je prepoznata kao grana s mnogo perspektive i koja bi mogla postati vodeća grana hrvatskog gospodarstva.

Ekonomski institut u Zagrebu je u siječnju 2007. godine, na zahtjev Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva Republike Hrvatske započeo studiju pod naslovom „Strateške odrednice razvoja industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj za razdoblje od 2006. do 2015.“ Studija se temeljila na strateškim dokumentima gospodarskog razvoja Republike Hrvatske, a svrha joj je bila identificirati ključne elemente strategije razvoja industrije tekstila i odjeće kako bi se determinirale okvirne smjernice za donošenje izvedbenih odluka kako za same proizvođače tekstila i odjeće tako i za nositelje industrijske politike. Ciljevi studije su bili definirati institucionalne uvjete razvoja, izrada SWOT analize, projiciranje rasta i očekivanih strukturnih prilagodba industrije tekstila i odjeće, identificiranje razvojnih ciljeva i programa, te prijedlog mjera industrijske politike za poticanje restrukturiranja.

Analiza stanja industrije tekstila i odjeće je pokazala da se radi najvećim dijelom o privatiziranoj, usitnjennoj industriji s pretežitim udjelom malih i srednjih poduzeća u broju poduzetnika. Proizvodnja u tekstilnoj i odjevnoj industriji se kontinuirano smanjuje, povećan je broj trgovačkih društava ali je zaposlenost smanjena. Najveći pad broja poduzeća i zaposlenosti je zabilježen kod velikih poduzeća koja se ne mogu nositi sa strukturnim prilagodbama. Plaće su u odnosu na ostalu domaću industriju niske pa tako i neprivlačne za zapošljavanje. S druge strane te iste plaće su visoke u usporedbi sa zemljama u razvoju što hrvatsku tekstilnu industriju čini nekonkurentnom. Većina proizvođača još uvijek bazira svoju proizvodnju na lohn poslovima. Proizvođači koji nude vlastite proizvode i robne marke imaju probleme s distribucijom i

troškovima marketinga. Značajni pad izvoza tekstilnih proizvoda na tržište EU je rezultat sporog restrukturiranja. (Anić, Rajh i Teodorović, 2007:4).

Tekstilna industrija Hrvatske iako u stalnom padu još uvijek ima relativno visok udio u BDP-u i zaposlenosti. Plaće su manje, a porast produktivnosti je sporiji nego u ostalim sektorima gospodarstva, a sam rast proizlazi iz značajnijeg smanjivanja zaposlenosti. Za rješavanje problema tekstilne industrije potrebno je značajno promijeniti strukturu proizvodnje i usredotočiti se na proizvodnju proizvoda s visokom dodanom vrijednošću, tj. povećanje proizvodnje proizvoda pod vlastitom robnom markom. Nužno je ulagati u tehnologiju koja bi omogućila višu razinu produktivnosti i kvalitetu proizvoda (Anić, Rajh i Teodorović, 2007:77).

Država provodi mjere industrijske politike, putem državnih potpora koje nudi daje priliku poduzećima za sufinanciranje njihovih razvojnih projekata i izvoznih programa. Poduzetnici izrađuju vlastite razvojne programe čiji je cilj povećanje konkurentske pozicije, stvaranja nove vrijednosti, te proizvodno i tržišno repozicioniranje (Anić, Rajh i Teodorović, 2007:69).

„Sustav potpora trebao bi voditi računa o održivom regionalnom razvoju, i u tom pogledu o zbrinjavanju očekivanog viška radne snage s niskom zaposlivošću. Tek sve te zajedničke sastavnice mogu dovesti do ostvarenja alternativnog scenarija uspješnog restrukturiranja tekstilne i odjevne industrije“ (Anić, Rajh i Teodorović, 2007:79).

6.2. Odrednice razvoja industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj

Hrvatsko tržište tekstila i odjeće u Hrvatskoj vrlo je malo i s slabom kupovnom moći, razvoj industrije tekstile i odjeća uvelike ovisi o ulasku i zadržavanju svoje pozicije na međunarodnom tržištu. Ono zahtjeva smanjenje troškova proizvodnje u budućnosti, efikasniju upotrebu opreme, modernizaciju tehnologija i učinkovitiji proizvodni proces u budućnosti.

Prema studiji Ekonomskog instituta Zagreb vizija hrvatske tekstilne i odjevne industrije temelji se na stalnom tehnološkom napretku, kadrovskom i organizacijskom restrukturiranju, specijalizaciji i tržišno konkurentnoj proizvodnji proizvoda s višim udjelima dodane vrijednosti, a konkretizira se specifičnim razvojnim ciljevima:

- tržišno repozicioniranje sukladno mogućnostima i sposobnostima hrvatskih tekstilnih tvrtki,

- prijenos tehnologije i inovacija s ustrajanjem na većem udjelu vlastitih znanja,
- proizvodna specijalizacija s ulaskom u tržišne niše kvalitete i cjenovnih razreda,
- okrupnjavanje tekstilnih tvrtki i njihovo mrežno povezivanje s nakanom postizanja veće pregovaračke sposobnosti,
- kadrovsko prilagođavanje novim tržišnim, tehnološkim i organizacijskim uvjetima poslovanja i razvoja.

Perspektiva tekstilne industrije u Hrvatskoj leži u usmjeravanju proizvođača na proizvodnju s višim razinama dodane vrijednosti što iziskuje određene napore u procesima restrukturiranja. Da bi se to postiglo potrebno je identificirati i pozicionirati se prema profitabilnim tržišnim nišama kojima se prilagođavaju male i fleksibilne proizvodne jedinice s višim tehnološkim razinama. Takva struktura proizvodnje mora se temeljiti na razvoju vlastitih robnih marki (Anić, Rajh i Teodorović, 2007:76). „Ostvarenje alternativnog scenarija zahtijeva dugoročno oslanjanje na sustav potpora koje ciljaju tzv. horizontalne ciljeve kao što su: istraživanje i razvoj, zaštita okoliša i ušteda energije, sanacija i restrukturiranje, razvitak sektora malih i srednjih poduzeća, stručno usavršavanje i zapošljavanje“ (Anić, Rajh i Teodorović, 2007:9).

Temeljni preduvjet za rast profitabilnosti je tržišno repozicioniranje hrvatske industrije tekstila i odjeće, što uključuje strategiju rasta prihoda od prodaje i produktivnosti, širenje baze kupaca, rast udjela na domaćem i stranom tržištu, rast produktivnosti u poslovnom procesu, rast inovativnosti i podizanje razine znanja (Anić, Rajh i Teodorović, 2007:39). Bitni element ostvarivanja konkurentskih prednosti je usmjeravanje proizvodnje na proizvode s većim udjelom dodane vrijednosti, tj. pomak od proizvodnje nižih prema višim cjenovnim i kvalitativnim razredima. Proizvodnja bi se trebala orijentirati na razvoj vlastitog proizvoda, odnosno vlastite robne marke. U slici 2 su prikazani oblici proizvodnje i karakteristike koje ih obilježavaju. Najjednostavniji oblik proizvodnje, koji je i najprisutniji oblik u hrvatskoj tekstilnoj industriji, jest lohn proizvodnja koja u proizvodnji odjeće obuhvaća krojenje, šivanje, završnu doradu i pakiranje. Kako se oblici proizvodnje razvijaju tako i obilježja proizvodnje postaju kompleksnija. Prelaskom proizvodnje s lohna na puni posao raste i kompleksnosti proizvodnje koja tada obuhvaća nabavku sirovina za proizvodnju te pripremu proizvodnje. Svaki idući korak u obliku proizvodnje zahtjeva veće ljudske i financijske angažmane (razvoj proizvoda, razvoj robne marke, razvoj kolekcija, marketing, razvoj prodajne mreže...) i rezultira proizvodom uvećane dodane vrijednosti.

Slika 1: Pomak proizvodnje prema većim udjelima dodane vrijednosti

Oblik proizvodnje		Obilježja proizvodnje
1. Obična lohn proizvodnja (CM Business)		1. Proizvodnja, krojenje, šivanje, peglanje, završavanje, pakiranje
2. Proširena proizvodnja lohn-a (npr. eng. „Ready to use“)		2. Proizvodnja, nabavka sastojaka, materijala, konca itd.
3. Puni posao (eng. „Ready to sell“)		3. Proizvodnja, nabavka sastojaka, nabavka materijala, konca itd, bazni-proizvodni razvoj
4. Vlastiti proizvod bez marke		4. Dizajn, konstrukcija, proizvodnja, nabavka sastojaka, nabavka materijala, konca itd.
5. Vlastiti proizvod s markom		5. Dizajn, konstrukcija, proizvodnja, nabavka sastojaka, nabavka materijala, konca itd., razvoj marke (vlastiti razvoj, licenca, co-branding)
6. Kolekcija		6. Dizajn, konstrukcija, proizvodnja, nabavka sastojaka, nabavka materijala, konca itd, razvoj kolekcija, razvoj marke, marketing i prodaja
7. Plasman proizvoda u vlastitoj prodajnoj mreži		7. Formiranje vlastite prodajne mreže

Izvor: Anić, Rajh, Teodorović 2007:40

Uspješno tržišno repositioniranje se postiže razvojem vlastitog proizvoda, robne marke, cjenovnom konkurentnošću i učinkovitim kanalima distribucije. Hrvatska industrija tekstila i odjeće bi trebala povećati proizvodnju prepoznatljivih vlastitih proizvoda pod svojom robnom markom što podrazumijeva aktivniji pristup u praćenju tržišta, ulaganje u znanje i ljude, ulaganje u opremljenost proizvodnje i u njezinu fleksibilnost. Sama strategija povećanja produktivnosti temelji se na racionalizaciji poslovanja, poboljšanju tehnološke opremljenosti i jačanju kadrovske osnove (Anić, Rajh i Teodorović, 2007:77).

Hrvatski Sabor je na sjednici 17. listopada 2014. godine donio Industrijsku strategiju Republike Hrvatske za razdoblje 2014. do 2020. godine čija svrha je bila kroz analizu industrije dobiti pregled stanja, te utvrditi perspektive rasta, razvoja i jačanja konkurentnosti, utvrditi strateške ciljeve, te usvojiti smjer djelovanja. Na slikama 2 i 3 analizirani su pokazatelji razvoja i elementi

koji utječu na njih. Slika 2 pokazuje razvoj proizvodnje tekstila dok slika 3 pokazuje razvoj proizvodnje odjeće. Obje industrije povezuju brojne zajedničke karakteristike u razvoju – ograničen pristup kapitalu, dostupnost prikladne radne snage (nižih obrazovnih kvalifikacija), rast proizvodnosti rada, slaba tehnološka opremljenost, niski izdaci za istraživanje i razvoj, visoka koncentracija uvoza, izvoza i ukupnih prihoda djelatnosti, niski potencijal rasta i zapošljavanja, smanjeni broj zaposlenih, visoka zaduženost, te ovisnost o uvozu sirovina za proizvodnju.

Slika 2: Kvalitativni pokazatelji razvoja proizvodnje tekstila

Čimbenici razvoja	Analiza utjecaja
Dostupnost i kvaliteta proizvodnih čimbenika	Ograničen pristup kapitalu. Dostupna je prikladna radna snaga. Djelatnost zapošljava SSS i NKV radnu snagu. Trend je usporenog povećanja rada.
Obilježja potražnje	Radi se većinom o intermedijarnim proizvodima koji se koriste u drugim djelatnostima.
Tehnološka opremljenost	Radno intenzivna djelatnost i slabo tehnološki opremljena (zastarjela oprema).
Izdaci za istraživanje i razvoj	Izdaci za istraživanje i razvoj zanemarivi su i ne predstavljaju razinu ulaganja potrebnu za nužne promjene u pozitivnom smjeru.
Zakonodavno okruženje	Ne postoje značajna zakonska ograničenja.
Koncentracija u djelatnosti	Visoka koncentracija uvoza, izvoza i ukupnih prihoda djelatnosti. 16 poduzeća ostvaruje 80% ukupnog uvoza, 8 poduzeća ostvaruje oko 80% ukupnog izvoza, te 33 od 241 poduzeća ostvaruju oko 80% ukupnih prihoda djelatnosti. Jedno poduzeće, Predionica Klanjec d.o.o., ostvaruje 8,5% ukupnih prihoda, oko 23% izvoza i oko 20% uvoza ukupne djelatnosti.
Izvozni potencijal	Izvozni potencijal je nizak uz trend smanjivanja udjela izvoza u prihodima. Pokazatelj relativnih usporednih prednosti je nizak, s trendom smanjenja.
Potencijal rasta i zapošljavanja	Potencijal rasta i zapošljavanja je nizak. Uočljivo je smanjenje broja zaposlenih. Daljnji rast iziskuje dodatna ulaganja, a djelatnost je visoko zadužena. Najveće gubitke bilježi poddjelatnost C13.9 Proizvodnja ostalog tekstila.
Ovisnost o uvozu	Ovisnost o uvozu sirovina za proizvodnju.

Izvor: NN 2014/126:61

Slika 3: Kvalitativni pokazatelji razvoja proizvodnje odjeće

Čimbenici razvoja	Analiza utjecaja
Dostupnost i kvaliteta proizvodnih čimbenika	Ograničen pristup kapitalu. Dostupna je prikladna radna snaga. Djelatnost velikom većinom zapošljava žene, nižih obrazovnih kvalifikacija. Proizvodnost rada varira, ali pokazuje rast u promatranom razdoblju. Nedovoljna dostupnost domaćih sirovina za proizvodnju.
Obilježja potražnje	Rastuća je potražnja za asortimanom ove djelatnosti, no zahtjevi kupaca sve su veći i brzo se mijenjaju. Porast ulaska stranih proizvođača na tržište, s nižim cijenama, prvenstveno azijskih.
Tehnološka opremljenost	Radno intenzivna djelatnost i slabo tehnološki opremljena (zastarjela oprema).
Izdaci za istraživanje i razvoj	Nedovoljni izdaci za istraživanje i razvoj, odnosno marketinške aktivnosti.
Zakonodavno okruženje	Ne postoje značajna zakonska ograničenja. Propisi koji omogućuju otvaranje tržišta, posebno azijskim zemljama, ograničavaju razvoj domaće proizvodnje.
Koncentracija u djelatnosti	Visoka koncentracija uvoza, izvoza i ukupnih prihoda djelatnosti. 5 poduzeća ostvaruje oko 80% ukupnog uvoza, 11 poduzeća ostvaruje gotovo oko 80% ukupnog izvoza djelatnosti, a 37 od ukupno 514 poduzeća ostvaruje oko 80% ukupnih prihoda djelatnosti.
Izvozni potencijal	Izvozni potencijal postoji, ali je izvoz vrlo koncentriran, unatoč blagom trendu rasta udjela izvoza u ukupnim prihodima. Nedovoljna razvijenost domaćih robnih marki. Pokazatelj RCA veći je od 1, što znači da se ostvaruje relativna usporedna prednost. Izražen izvozni potencijal u okviru djelatnosti ima poddjelatnost C14.3 Proizvodnja pletene i kukičane odjeće.
Potencijal rasta i zapošljavanja	Potencijal rasta i zapošljavanja je nizak, osim u poddjelatnosti C14.3 Proizvodnja pletene i kukičane odjeće koja ima potencijal rasta. Na razini djelatnosti uočava se smanjenje broja zaposlenih. Usmjerenost na doradne poslove. Nedovoljna razvijenost prodajne mreže. Daljnji rast iziskuje značajna ulaganja u marketing, tehnologiju i slično, te stvaranje krajnjih proizvoda veće dodane vrijednosti. Djelatnost je visoko zadužena.
Ovisnost o uvozu	Ovisnost o uvozu sirovina za proizvodnju.

Izvor: NN 2014/126:63

Proizvodnja odjeće, prema pokazatelju RCA - relativne usporedne prednosti, ostvaruje prednost za razliku od proizvodnje tekstila koja ima nizak pokazatelj relativne usporedne prednosti u kojem se bilježi i trend smanjenja. Izvozni potencijal proizvodnje tekstila je nizak dok se kod proizvodnje odjeće vidi blagi rast. Proizvodnju tekstila karakterizira to što se njihov proizvod većinom koristi u drugim djelatnostima, a ponajviše u proizvodnji odjeće, dok se istovremeno proizvodnja odjeće susreće s nedovoljnom dostupnosti domaćih sirovina za proizvodnju. Proizvodnja odjeće se susreće s povećanom potražnjom za svojim proizvodima, ali se zahtjevi kupaca brzo mijenjaju što iziskuje nužnu fleksibilnost proizvođača. Povećani ulazak stranih proizvođača koji imaju niže cijene i propisi koji im omogućuju ulazak na tržište, ograničavaju razvoj domaće proizvodnje.

Zaključak strategije za proizvodnju tekstila je da postoji potencijal za zapošljavanje ako bi se prilagodile visine nadnica. Nužno je stvaranje vlastitih marki, te je potrebno poticati suradnju s drugim industrijskim djelatnostima.

Zaključak strategije za proizvodnju odjeće je da postoji potencijal izvoza, stvaranja održivih radnih mjesta i izrade proizvoda visokog stupnja dovršenosti. Poslovi bi se trebali preusmjeriti s poslova lohna na vlastitu proizvodnju što bi dovelo do nužnih većih ulaganja u istraživanje i razvoj, marketing, razvoj vlastitih robnih marki te razvoj prodajne mreže. Poduzeća bi trebala poraditi na fleksibilnosti, kvaliteti, brzini isporuke i stručnosti radne snage. Da bi se repositionirali na tržištu trebaju nuditi vlastite robne marke, visoko kvalitetne proizvode i dodatne usluge, te nuditi konkurentne cijene.

U stručnoj literaturi SWOT analiza je široko primjenjivan analitički alat za ocjenu strateških alternativa razvitka zasnovan na analizi situacije (Thompson i Strickland, 1998). SWOT analiza ukazuje nam na aktivnosti i čimbenike koji se moraju uzeti u obzir prilikom kreiranja strategije razvoja, a na sljedećoj slici biti će nam prikazane snage, slabosti, prilike i prijetnje u budućem razvoju hrvatske industrije tekstila i odjeće. Prikazana SWOT analiza je rezultat već gore spomenute studije Ekonomskog instituta u Zagrebu „Strateške odrednice razvoja industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj za razdoblje od 2006. do 2015“. Navedena studija, iako rađena 2007. godine, još uvijek vjerno prikazuje tekstilnu industriju u Hrvatskoj, te sve njezine dobre i loše karakteristike.

Slika 4: SWOT analiza hrvatske industrije tekstila i odjeće

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ◆ tradicija u poslovanju ◆ iskusna postojeća radna snaga ◆ tehnološka opremljenost vodećih proizvođača ◆ kvaliteta proizvoda ◆ geografska blizina tržištu EU ◆ mogućnost isporuke u kratkom roku ◆ fleksibilnost u malim serijama 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ nizak udio bazne proizvodnje ◆ ovisnost o uvoznom know-howu ◆ usitnjena proizvodnja (nekonkurentnost na količini robe) ◆ nedostatna suradnja ◆ niske plaće i fluktuacija radne snage ◆ nedostatak naprednih menadžerskih vještina ◆ strukovna naobrazba ◆ niska ulaganja u razvoj novih proizvoda ◆ nedostatno praćenje konkurencije, potrošača i tržišta ◆ slabo tržišno pozicioniranje ◆ niska produktivnost rada ◆ niska profitabilnost
PRILIKE/MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ◆ potražnja u specifičnim tržišnim nišama ◆ razvoj vlastitih proizvoda i vlastitih robnih marki ◆ pomak u proizvodnji i prodaji prema višim razinama dodane vrijednosti ◆ unapređenje transfera tehnologije i znanja jačom suradnjom sa znanstveno – istraživačkim i obrazovnim institucijama ◆ iskustvo u suradnji s partnerima iz EU – mogućnost za transfer tehnologije i znanja ◆ pristup državnim i EU fondovima ◆ očekivano članstvo u EU ◆ jačanje partnerstva u lancu dodane vrijednosti, zajednička distribucija i razvoj robnih marki (<i>co-branding</i>) ◆ normalizacija političkih i ekonomskih odnosa i regionalna ekspanzija u susjedne države ◆ porast izvoza ◆ transfer znanja i proizvodnje na tržišta s nižom cijenom rada 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ intenzivna cjenovna konkurencija ◆ prekid suradnje s partnerima u lošnu ◆ rastući pritisak trgovačkih lanaca na snižavanje prodajnih cijena proizvođača ◆ rast troškova proizvodnje ◆ nedovoljno učinkovita koordinacija u provedbi programa i projekata ◆ nefleksibilnost tržišta rada i nedostatak stručnih kadrova ◆ pogoršanje odnosa cijene i kvalitete rada ◆ nestanak bazne proizvodnje ◆ dislokacija nositelja proizvodnje u druge zemlje ◆ rast cijene energenata, zemljišta i komunalnih naknada ◆ pritisak na troškove vezane uz uvođenje ekoloških, zdravstvenih i drugih standarda

Izvor: Anić, Rajh, Teodorović 2007:194

Iz prikazane SWOT analize možemo zaključiti da su prednosti hrvatske tekstilne industrije dugogodišnja tradicija koja je rezultirala visokom kvalitetom proizvoda, posjedovanjem iskusne radne snage i tehnološkom opremljenošću. Uz to najveće prednosti industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj su blizina tržišta Europske Unije te mogućnosti izrade robe u manjim količinama i u kraćem roku nego konkurentne zemlje. S druge strane slabosti u tekstilnoj industriji u Hrvatskoj su nizak udio bazne proizvodnje, niska proizvodnost rada, niska profitabilnost, niske plaće, te niska razina stručnog obrazovanja. Uz sve to nedostatno se ulaže u istraživanje i razvoj novih proizvoda što nas čini ovisnim o uvoznom know-howu i stavlja nas u lošu poziciju na tržištu. Uz

sve navedene slabosti postoje i velike prijetnje za opstanak industrije tekstila u Hrvatskoj. Najveća prijetnja je cjenovna konkurencija na koju bi najveći utjecaj mogao imati rast troškova proizvodnje, rast cijene energenata, zemljišta, komunalnih naknada, povećanje troškova vezanih uz poštivanje raznih ekoloških i drugih standarda. Navedena povećanja troškova bi mogla dovesti i do prekida suradnje s partnerima u lohnu na koji je trenutno usmjerena većina tekstilne industrije u Hrvatskoj. Jedne od ozbiljnijih prijetnji su i nestanak bazne proizvodnje te manjak stručnih kadrova. Hrvatska industrija tekstila i odjeće ima i perspektivu za razvoj, ali uz restrukturiranje proizvođača prema proizvodnji s većim udjelima dodane vrijednosti. Proizvođači bi trebali usmjeriti resurse u razvoj vlastitih proizvoda i robnih marki, usredotočiti se na specifične tržišne niše i pojačati suradnju sa znanstvenoistraživačkim i obrazovnim institucijama. Uz porast izvoza velika prilika se nudi i u mogućnosti prijenosa znanja i proizvodnje na tržišta s nižom cijenom rada (Anić, Lovrinčević, Rajh i Teodorović, 2008:196).

7. ZAKLJUČNE ANALIZE

Industrija tekstila i odjeće u Europskoj Uniji i Hrvatskoj se susreće s nizom izazova koji su posljedica modernizacije i konstantnog restrukturiranja. Značajan utjecaj na industriju tekstila i odjeće je imala liberalizacija uvoza iz Azije što je utjecalo na sve zemlje Europske Unije i na strukturu njihovih organizacija. Tako su mnoge tvrtke bile primorane zatvoriti poslovanje i napustiti tržište jer dugoročno nisu bile u mogućnosti natjecati se s novim sudionicama na tržištu.

Kako bi ostvarili postavljene ciljeve diplomskog rada analizirali smo karakteristike i značaj industrije tekstila i odjeće i došli do zaključka da se radi o radno intenzivnoj industriji duge tradicije koja na globalnoj razini doprinosi ekonomskom razvitku.

Analizirali smo i uvjete u međunarodnoj trgovini i uspoređujući industriju tekstila i odjeće Europske unije s ostalim zemljama zaključili da Europska Unija gubi svoju poziciju vodećeg izvoznika tekstila. Položaj trgovačke supersile u industriji tekstila i odjeće je preuzela Kina koja je ujedno i najveći dobavljač tekstila i odjeće za Europsku Uniju. Što se tiče proizvodnje, produktivnosti i troškova rada Europska Unija je daleko iza Kine koja pak zaostaje za siromašnijim azijskim zemljama kao što su Bangladeš, Vijetnam, i sl., kad su u pitanju troškovi rada.

Proveli smo i analizu pokazatelja razvoja europske industrije tekstila i odjeće te usporedili poslovanje s konkurentskim zemljama. Na temelju dobivenih podataka zaključili smo da je liberalizacija tržišta uglavnom posljedica značajnih strukturnih promjena u tim industrijama u Europskoj Uniji. Same europske tvrtke su svoju proizvodnju preselile u područja s nižim troškovima rada a sve u cilju ostanka na tržištu s postojećom razinom konkurentnosti i nepromijenjenim profitom. Sve to je dovelo da naglog pada broja zaposlenih. Poduzeća u industriji tekstila i odjeće bi svoju produktivnost mogla povećati s novim razvojnim ciklusom i ulaganjima u sofisticirane strojeve i opremu.

U analizi pokazatelja razvoja industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj utvrdili smo da industrija tekstila zaostaje za industrijom odjeće s obzirom na rast proizvodnje, dinamiku cijena i broj zaposlenih. Liberalizacija tržišta dovela je do značajnog smanjenja broja poduzeća u industriji odjeće. Poduzeća koja su preživjela i koja se danas bore na tržištu bi trebala svoju proizvodnju i ponudu usmjeriti na proizvode za koje je potreban kratki ciklus proizvodnje, manje količine i

povećane inovacije. Takvi proizvodi nisu interesantni stranim poduzećima s masovnom proizvodnjom i ponudom jeftinih proizvoda. Negativna strana u industriji tekstila i odjeće u Hrvatskoj je neulaganje u kapitalno intenzivne djelatnosti tekstilne industrije, te u istraživanje i razvoj. Moguće rješenje je intenzivna suradnja i integracija tekstilnih tvrtki i ostalih sudionika u raznim razvojnim i industrijskim centrima i klasterima kako na domaćem tako i na europskom tržištu. To bi se moglo postići osnivanjem novih institucija za podršku koje bi promicale razmjenu informacija, razvojnih inicijativa i kontakata te tako osigurale napredak na tom području.

Analizirali smo i strategije razvoja i izazove tekstilne industrije te smo došli do zaključka da je Europska Unija, vođena činjenicom da je azijska industrija tekstila i odjeće usmjerena prema masovnoj proizvodnji i malo ulaže u razvoj novih proizvoda, uvela nove strategije koje bi joj omogućile bolji konkurentski položaj na globalnom tržištu, a koja su usmjerene na povećanje dodane vrijednosti pa time i povećanje cijena tekstilnih proizvoda i odjeće. Kako bi se povećala dodana vrijednost nužan je razvoj modnih marki i smanjenje masovne proizvodnje koja je isplativija u zemljama s jeftinom radnom snagom. Poduzeća se nužno moraju okrenuti inovacijama i razvoju višenamjenskih i visokokvalitetnih proizvoda za što je od značajne važnosti istraživanje. Kako bi se omogućilo istraživanje, razvoj novih proizvoda i inovacija, potrebna je i financijska potpora i povoljniji uvjeti za financiranje istraživanja i razvoja.

Europska Unija je nedovoljno ulagala u industriju tekstila i odjeće te je nakon nastupa gospodarske krize ulaganja još dodatno smanjila. Daljnja ulaganja i investicije se odgađaju i to predstavlja veliku opasnost za tu industriju. Kroz instrumente industrijske politike Europska Komisija nastoji poboljšati pristup financiranju i promicati restrukturiranje koje bi industriji tekstila i odjeće omogućilo vodeću poziciju na globalnom tržištu. Osnivanjem Europske tehnološke platforme nastoje se povećati inovacije, konkurentnost i razvojni potencijal tekstilnog sektora. Utvrđeni su strateški istraživački prioriteti koji se odnose na nove tehnologije za proizvodnju i doradu funkcionalnih tekstila, razvoj tekstila iz obnovljivih izvora, biotehnologiju u proizvodnji tekstila, nove tekstilne proizvode za osobnu zaštitu, te dizajn i razvojne koncepte proizvoda i tehnologija.

U surovom gospodarskom okruženju industrija tekstila i odjeće mora se brzo prilagoditi promjenama na tržištu jer će samo razvojno orijentirane tvrtke koje slijede napredne tehnologije

preživjeti konkurenciju. U očuvanju ove industrije važnu ulogu također igraju javna tijela koja bi usvajanjem odgovarajuće razvojne politike i zakonskih uvjeta morala osigurati odgovarajuću prilagodbu i uspjeh poduzeće u industriji tekstila i odjeće.

LITERATURA

Knjige, poglavlja knjiga i zbornici radova::

1. Anić, I. D., Lovrinčević, Ž., Rajh, E., Teodorović, I. (2008) *Ekonomski aspekti razvitka industrije tekstila i odjeće u Republici Hrvatskoj*. Ekonomski Institut Zagreb
2. Buturac, G., Lovrinčević, Ž., Mikulić, D. (2014) *Hrvatska tekstilna industrija u Europskoj uniji – konkurentnost i značenje za ukupno gospodarstvo*. Ekonomski Institut Zagreb
3. Hines, T. (2007) *Globalization: global markets and global supplies*. [online]. Dostupno na: <http://books.google.hr/books?id=zs4q9NuCf-MC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [30. listopada 2010.]
4. Moore, L. (1999) *Britain's Trade and Economic Structure: The Impact of the European Union*. [online]. Dostupno na: <http://books.google.hr/books?id=QOyvjynRzrEC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [22. listopada 2010.]
5. Soros, G. (2002) *George Soros on Globalization*. PublicAffairs.
6. Strickland, A.J., Thompson, A.A. (1998) *Strategic Management*. McGraw-Hill.
7. Wilson, K. (1979) *A history of textile*. Westview Press.
8. World Bank (1981) *World Development Report 1981: Growth through trade*. [online]. Dostupno na: <http://books.google.hr/books?id=FuEXzh48RYQC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [26. listopada 2010.]

Studije i izvješća:

9. Anić, I. D., Rajh, E., Teodorović, I. (2007) *Strateške odrednice razvoja industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj za razdoblje od 2006. do 2015*. Ekonomski Institut Zagreb
10. Dayaratna-Banda, O.G. i Whalley, J. (2007) *After the Multifibre Arrangement, the China Containment Agreements. Asia-Pacific Trade and Investment Review* [online]. Dostupno na: http://www.unescap.org/tid/publication/aptir2456_BandaWhalley.pdf [29. listopada 2010.]

11. Digna, A. (2008) *Industrial Production Indices – Global Developments* [online]. Dostupno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-061/EN/KS-SF-08-061-EN.PDF [01. prosinca 2010.]
12. EURATEX (2006) *Strategic Development Programme of European Technology Platform for the Future of Textiles and Clothing*. [online]. Dostupno na: https://www.euratex.eu/uploads/media/Euratex_CSFRI_position_paper_01.pdf [25. listopada 2010.]
13. European Commission (2003) *Economic and Competitiveness analysis of the European Textile and Clothing Sector in support of the Communication “The future of the textiles and clothing sector in the enlarged Europe”*. [online]. Dostupno na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/october/tradoc_128999.pdf [28. listopada 2010.]
14. European Commission (2006) *European Textiles and Clothing in a Quota Free Environment*. [online]. Dostupno na: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/textiles/files/hlg_report_18_09_06_en.pdf [17. prosinca 2010.]
15. Frank, H.J. (2005) *Deutsche Bank Research: Current Issues: WTO textile agreement now expired: China maturing into the world’s tailor*. [online]. Dostupno na: http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD000000000184480.pdf [28. listopada 2010.]
16. IFM - Institut Francais de la mode (2007), *Study on the Competitiveness, Economic Situation and Location of Production in the Textiles and Clothing, Footwear, Leather and Furniture Industries*. [online]. Dostupno na: http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-h/gdb/07/ifm_final_report_2007_vol1.pdf [01. prosinca 2010.]
17. NETFINTEX - Networking Financial Investors Business Experts and Support Organizations to Foster Enhanced Innovation Activity Among Europe’s Textile and Clothing Companies (2004) *Opportunities and Challenges for Financing Innovation in the European Textile and Clothing Industry*. [online]. Dostupno na: http://www.eurotex.org/download/research/publications/eurotex-netfintex_brouchure.pdf [08. siječnja 2010.]

18. Nordas, H.K. (2004) *The Global Textile and Clothing Industry post the Agreement on Textiles and Clothing*. WTO Publications. [online]. Dostupno na: http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/Idiscussion_papers5_e.pdf [15. listopada 2010.]
19. Scheffer, M.R. (2012) In-depth Assessment of the Situation of the T&C Sector in the EU and Prospects. EC Publications. [online]. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/10482/attachments/1/translations> [19. srpnja 2020.]
20. Wick, I. (2009) *The social impact of the liberalized world market for textiles and clothing: Strategies of trade unions and women's organizations*. [online]. Dostupno na: http://www.otto-brenner-shop.de/uploads/tx_mplightshop/AH62_en_01.pdf [30. listopada 2010.]
21. World Trade Organization (2017) *World Trade Statistical Review 2017*. [online]. Dostupno na: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2016_e/wts2016_e.pdf [26. svibnja 2019.]

Članci:

22. Eurofound - European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (2004) *Sector Futures: Textiles and leather in Europe: the end of an era or a new beginning?* [online]. Dostupno na: http://www.eurofound.europa.eu/emcc/publications/2004/sf_lt_1.pdf [23. listopada 2010.]
23. European Commission (2005) *EU – China textile agreement 10 June 2005*. [online]. Dostupno na: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/201&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> [31. listopada 2010.]
24. European Commission (2007) *Textile and clothing: The EU-27 textiles and clothing industry*. [online]. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/textiles/single-market/eu27> [16. listopada 2010.]
25. European Commission (2007) *EU and China decide on textile import monitoring system for 2008*. [online]. Dostupno na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2007/october/tradoc_136324.pdf [31. listopada 2010.]

26. Hendriks, D. (2007) *European Technology Platform for the Future of Textiles and clothing: Results of the European Technology Platform 2006 & Outlook 2007* [online]. Dostupno na: <http://www.irspin.si/catalog/datoteke/novice/napiszacet-20061019224309.ppt> [01. prosinca 2010.]
27. Lett, E. i Banister, J. (2009) *China's manufacturing employment and compensation costs: 2002–06*. [online]. Dostupno na: <http://www.bls.gov/opub/mlr/2009/04/art3full.pdf> [30. listopada 2010.]
28. Lutz, W. (2004) *European Apparel & Textile Organisation: The Role of SME Associations in Encouraging Research & Innovation* [online]. Dostupno na: <http://www.enterpriseireland.com/NRrdonlyres/23A0D3EE-8ADE-4FC1-854EAE11A1F82FDC/0/LutzWalter.ppt> [01. prosinca 2010.]
29. Walker, R. (2008) *China Loses its Competitive Edge in Clothing*. [online]. 22 July 2008. Dostupno na: http://www.just-style.com/analysis/china-loses-its-competitive-edge-in-clothing_id101441.aspx [02. siječnja 2011.]
30. Werner International (2015) *Hourly Labor Cost Textile Industry – 2014*. [online]. Dostupno na: <http://www.werner-newtwist.com/en/news1-vol-011/index.htm#Title%204> [26. svibnja 2019.]
31. Xinhua, Y. (2008) *Textile Sector Investment Slows Down in China*. [online]. Dostupno na: <http://english.people.com.cn/90001/90776/90884/6499058.html> [12. studeni 2010.]
32. Yang, Y. i Zhong, C. (1998) *China's Textile and Clothing Exports in a Changing World Economy. The Developing Economies*. [online]. Dostupno na: http://www.ide.go.jp/English/Publish/Periodicals/De/pdf/98_01_01.pdf [26. listopada 2010.]

Statističke baze

33. EURATEX (različita godišta) *Annual Reports and Key Figures*. [online]. Dostupno na: <https://www.euratex.eu/library/statistics/key-data/> [25. svibnja 2019.]
34. European Commission (različita godišta) *Statistics on textiles*. [online]. Dostupno na: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/textiles/files/statistics/textiles_en.pdf [18. prosinca 2010.]

35. EUROSTAT (različita godišta) *Textiles, clothing, leather and footwear European business – Facts and figures*. [online]. Dostupno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/publications/facts_figures [17. prosinca 2010.]
36. Hrvatski Državni Zavod za Statistiku (različita godišta) *Statistički ljetopis* [online]. Dostupno na: <http://www.dzs.hr> [31. svibnja 2019.]
37. World Trade Organization (različita godišta) *Merchandise Trade by Product*. [online]. Dostupno na: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e [12. prosinca 2010.]

Ostali izvori:

38. Narodne novine (2007) *Odluka o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. – NKD 2007*. Zagreb: Narodne novine d.d., 58 (8). [online]. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/298306.html> [16. listopada 2010.]
39. Narodne novine (2010) *Pravilnik o sirovinskom sastavu i nazivima tekstila*. Zagreb: Narodne novine d.d., 41 (6). [online]. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/290053.html> [16. listopada 2010.]
40. Narodne novine (2014), *Industrijska strategija Republike Hrvatske 2014. – 2020*. Zagreb: Narodne novine d.d., 126. [online]. https://www.mingo.hr/public/industrija/Industrijska_strategija_%202014_2020.pdf [30. ožujak 2020.]
41. Official Journal of the European Union (2005) *Commission Regulation (EC) No 1084/2005 of 8 July 2005 amending Annexes II, III and V to Council Regulation (EEC) No 3030/93 on common rules for imports of certain textile products from third countries*. Brussels: Official Journal of the European Union, L177 (2005), str. 19-26. [online]. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:177:0019:0026:EN:PDF> [31. listopada 2010.]
42. World Trade Organization (1994) *Agreement on Textiles and Clothing*. [online]. Dostupno na: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/16-tex_e.htm [27. listopada 2010.]

SAŽETAK

Svrha i temeljni cilj ovog poslijediplomskog specijalističkog rada bio je proučiti globalni konkurentski položaj industrije tekstila i odjeće u Europskoj uniji u odnosu na tržišne promjene koje su vezane uz liberalizaciju uvoza tekstila iz azijskih zemalja, a posebice iz Kine. Posebno smo istaknuli Hrvatsku kao članicu Europske Unije i analizirali smo utjecaj novih tržišnih uvjeta na njeno poslovanje i njezin odgovor na isto.

Provedena je kratka analiza poslovnih rezultata industrije tekstila i odjeće u Europskoj Uniji i Hrvatskoj te su uspoređeni odabrani ekonomski pokazatelji između Europske Unije i konkurentskih zemalja. Utvrđeno je da u određenim aspektima Europska Unija zaostaje za konkurentskim zemljama, kao što je Kina, i to posebno u smislu rasta proizvodnje, produktivnosti rada, te troškova rada i izvoza.

Kako bi povećala konkurentnost, Europska Komisija je usvojila različite instrumente industrijske politike. Uspostavljena je i Europska tehnološka platforma koja se temelji na stalnom razvoju novih tekstila i povećanju dodane vrijednosti.

Zaključujemo da europska, i hrvatska, poduzeća imaju konkurentsku prednost u odnosu na Daleki istok zbog kvalitete tekstilnih i odjevnih proizvoda. Ona bi se trebala usredotočiti i planirati svoju budućnost u smjeru proizvodnje proizvoda s dodanom vrijednošću, proizvoda više kvalitete za koji su ljudi spremni izdvojiti više novaca i koja im daje poseban status u smislu prepoznavanja robne marke i ostvarivanja određenog imidža.

Budućnost industrije tekstila i odjeće u Europskoj Uniji i Hrvatskoj ovisi o sposobnosti poduzeća da reagiraju i da se prilagode okruženju koje se stalno mijenja. Istodobno, tijela javne vlasti moraju osigurati uvjete u kojima tekstilni sektor može uspjeti uz odgovarajuću politiku prilagodbe i razvoja.

Ključne riječi: industrija tekstila i odjeće, liberalizacija uvoza, konkurentnost, proizvodi s dodanom vrijednosti

ABSTRACT

The purpose and goals of this master thesis was to study the global competitive position of textile and clothing industry in the European Union related to market changes due to liberalization of textile import from Asian countries, and especially from China. We have particularly highlighted Croatia as a member state and analysed impact on new market conditions on its business and its response to the same.

A brief analysis of business results of textile and clothing industry in European Union and Croatia was made, and selected economic indicators were compared between European Union and competing countries. It has been established that in certain aspects European Union is falling behind competitive countries like China in terms of growth of production, labour productivity, labour costs and export costs.

In order to increase competitiveness, European Commission has adopted various instrument of industrial policy. The European Technology Platform, which is based on continuous development of new textiles and increasing the value added, was established.

We can conclude that European and Croatian companies have competitive advantage over Far East due to its quality of textile and clothing products. They should focus and plan their future around production of value added products, products of greater quality for which people are willing to pay more and which gives them a special status in terms of brand recognition and achieving particular image.

The future of textile and clothing industry in European Union depends on companies abilities to react and adopt to environment that changing continuously. AT the same time, public authorities must ensure conditions in which textile sector can succeed with appropriate adjustment and development policy.

Key words: textile and clothing industry, liberalization of import, competitiveness, value added products

POPIS TABLICA

Tablica 1: Nacionalna klasifikacija djelatnosti za proizvodnju tekstila i odjeće

Tablica 2: Najznačajnije zemlje izvoznice tekstila i odjeće u Europsku Uniju (u milijunima EUR)

Tablica 3: Najznačajnije zemlje uvoznice tekstila i odjeće iz Europske Unije (u milijunima EUR)

Tablica 4: Troškovi rada po satu u proizvodnji tekstila (u USD)

Tablica 5: Indeks industrijske proizvodnje 2010=100

Tablica 6: Indeks proizvodnosti rada

Tablica 7: Indeks proizvođačkih cijena Ø 2010=100

Tablica 8: Indeks zaposlenih osoba

Tablica 9: Broj poduzeća

Tablica 10: Vrijednost prodanih industrijskih proizvoda u milijunima kuna

Tablica 11: Vodeći svjetski izvoznici tekstila u 2016. godini (u milijardama USD i postotku)

Tablica 12: Vodeći svjetski izvoznici odjeće u 2016. godini (u milijardama USD i postotku)

Tablica 13: Vodeći svjetski uvoznici tekstila u 2016. godini (u milijardama USD i postotku)

Tablica 14: Vodeći svjetski uvoznici odjeće u 2016. godini (u milijardama USD i postotku)

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Proizvodnja u industriji tekstila i odjeće (po sektoru) u Europskoj Uniji (rast u %)

Grafikon 2: Proizvodne cijene u industriji tekstila i odjeće u Europskoj Uniji (2000=100)

Grafikon 3: Proizvodne cijene u industriji tekstila i odjeće (po sektoru) u Europskoj Uniji (rast u %)

Grafikon 4: Zaposlenost u industriji tekstila i odjeće (po sektoru) u Europskoj Uniji (rast u %)

Grafikon 5: Broj poduzeća u industriji tekstila i odjeće (ukupno) u Europskoj Uniji (rast u %)

Grafikon 6: Investicije u industriji tekstila i odjeće (ukupno) u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

Grafikon 7: Investicije u industriji tekstila i odjeće (po sektoru) u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

Grafikon 8: Promet u industriji tekstila i odjeće (po sektoru) u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

Grafikon 9: Dodana vrijednost u industriji tekstila i odjeće (ukupno) u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

Grafikon 10: Vanjskotrgovinska bilanca industrije tekstila u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

Grafikon 11: Vanjskotrgovinska bilanca industrije odjeće u Europskoj Uniji (u milijardama EUR)

Grafikon 12: Proizvodnja tekstila i odjeće po državama u 2006. godini (rast u %)

Grafikon 13: Kretanje proizvodnje tekstila po regijama (2000=100)

Grafikon 14: Vodeći izvoznici odjeće u 2015. godini (u milijardama USD)

Grafikon 15: Investicije u tekstilnu industriju (rast u %)

Grafikon 16: Produktivnost rada u industriji tekstila i odjeće po državama za razdoblje od 2000. do 2004. godine (rast u %)

Grafikon 17: Vanjskotrgovinska bilanca industrije tekstila u Hrvatskoj (u milijunima kuna)

Grafikon 18: Vanjskotrgovinska bilanca industrije odjeće u Hrvatskoj (u milijunima kuna)

POPIS SLIKA

Slika 1: Pomak proizvodnje prema većim udjelima dodane vrijednosti

Slika 2: Kvalitativni pokazatelji razvoja proizvodnje tekstila

Slika 3: Kvalitativni pokazatelji razvoja proizvodnje odjeće

Slika 4: SWOT analiza hrvatske industrije tekstila i odjeće

ŽIVOTOPIS

LAURA MUSLIU

rođena 02.04.1982 u Varaždinu

Tel. +385 98 430 183, e-mail: laura.musliu@gmail.com

RADNO ISKUSTVO:

Voditelj istraživanja i razvoja

Varaždin

Varteks PRO d.o.o.

01.05.2014 – ...

Voditelj ključnih kupaca

Varaždin

Varteks trgovina d.o.o.

01.09.2011 – 30.04.2014

Voditelj odsjeka Nabave Tekstilnih Repromaterijala

Varaždin

Varteks d.d.

01.09.2005 – 31.08.2011

Asistent direktora Centralne Nabave i Logistike

Varaždin

Varteks d.d.

22.01.2004 – 31.08.2005

Pripravnik u odjelu Nabave, Uvoza i Izvoza

Varaždin

Varteks Denim proizvodi d.o.o.

23.01.2003 - 22.01.2004

OBRAZOVANJE:

Trenutno na poslijediplomskom studiju Ekonomike Europske Unije na Ekonomskom Fakultetu u Zagrebu

2002. – Associate in Applied Science - American College of Management and Technology, Rochester Institute of Technology

DODATNO OBRAZOVANJE:

Principles for a free society seminar, 2006 – Jarl Hjalmarson Zaklada, Stockholm

Supply management academy, 2007 – Akademija Poslovne Izvrsnosti, Zagreb

European Union and EU integrations seminar, 2008 – Jarl Hjalmarson Zaklada, Zagreb – Bruxelles

VJEŠTINE:

Jezici: Engleski – tečno

Njemački – pišem i govorim

Računalo: Microsoft Office – Outlook, Word, Excel, Power Point